

Uit genade alleen

Wat Rome leert inzake
rechtvaardigmaking, genade,
goede werken, aflaten
in het licht van de Bijbel

Ds. T. Vanhuyse

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
HOOFDSTUK I	6
Orange en Trente: 'Verdiene op grond van genade'	8
Rome: 'Optimisme ten opzichte van de menselijke natuur'	9
Augustinus	10
Vrij 'in Christus Jezus'	13
HOOFDSTUK II	16
De Roomse genadeleer	16
'Ingestorte gerechtigheid'	24
Existentiële verheffing	26
Geraffineerde werkheiligheid	28
Ook heiliging is Gods werk	30
HOOFDSTUK III	33
Verdienstelijkheid der Goede Werken	33
De 'loon-gedachte'	35
Loon op grond van belofte	37
Goede werken: vrucht van geloof	38
Ons fundament	40
HOOFDSTUK IV	43
Aflaat	43
Geschiedenis van de aflaat	44
De papenspiegel	47
Luther	51
De leer van de Rooms-Katholieke Kerk over de aflaat	52
Wat leert de Bijbel?	56
Geen menselijke vergelding	56
Geen zondestraf voor kinderen Gods	57
Gods vergeving is volkomen	58
Genade alleen	59
HOOFDSTUK V	61
Vertaling van de 95 stellingen	61
HOOFDSTUK VI	70
Gemeenschap der heiligen	70
Gemeenschap door de Heilige Geest	71
Tenslotte	74

Inleiding

Een christen zou zich wel eens kunnen afvragen: 'Wat is toch een aflaat? Wat motiveert de rooms-katholieke mens om aflaten te verdienen?' Een hele tijd heb ik met de vraag rondgelopen of het nu wel zo belangrijk is om aan die 'aflaten' een hele brochure te wijden. Is het niet jammer van al die kostbare tijd die eraan werd besteed? En toch meen ik dat het nuttig is om de aflaatpraktijk eens wat nader te onderzoeken, en wel hierom: de aflaatpraktijk is een typische uiting van het wezen van het rooms-katholicisme, namelijk 'verdienen uit kracht der genade'.

In het Bijbelse denken is dit een volkomen tegenstrijdigheid, echter niet in het rooms-katholieke denken.

Prof. Van de Pol schrijft in zijn boek 'Het Christelijk dilemma' (1948): 'De verdiensten zijn geen grond voor zelfverheffing, want het blijkt altijd de genadewerking van de Heilige Geest, waaraan wij onze verdiensten te danken hebben'. Men zou bijna kunnen spreken van een katholiek 'sola fide, sola gratia'. Hiermee raken we dan ook het beslissende punt van de 'rechtvaardigingsleer' van de Rooms-Katholieke Kerk, namelijk de vraag naar de verdienstelijkheid der goede werken.

Naar mijn overtuiging is het noodzakelijk op de hoogte te zijn van de rooms-katholieke genadeleer, willen wij iets begrijpen van haar 'rechtvaardigingsleer'.

Hieruit begrijpen we ook iets van de heilonzekerheid en van de innerlijke onrust die een oprecht rooms-katholieke gelovige typeert.

Op een uiterst scherpe wijze is die hunkering naar geloofszekerheid en geloofsrust tot uiting gekomen in de strijd die Luther heeft doorgemaakt.

Ik meen dan ook dat woorden van Luther over de 'gerechtigheid Gods' een gepaste inleiding mogen zijn op deze studie. "Want gerechtigheid Gods wordt daarin geopenbaard uit het geloof tot geloof, gelijk geschreven staat: De rechtvaardige zal uit geloof leven." (Rom. 1: 17).

Luther schrijft over deze woorden: "Ik haatte namelijk dit woord, gerechtigheid Gods, omdat ik, naar het gewone gebruik van de kerkelijke leraren, geleerd had het filosofisch op te vatten van de zogenaamde formele of actieve gerechtigheid, volgens welke God rechtvaardig is, en de zondaar en onrechtvaardige straft.

Ik beminde deze rechtvaardige en zondaarstraffende God niet, ja, ik haatte Hem, want ik voelde mij, ofschoon ik steeds als een monnik onberispelijk leefde, voor God als zondaar met een totaal rusteloos geweten. En ik kon het vertrouwen niet opbrengen, dat Hij door mijn genoegdoening verzoend zou zijn. Zo toorde ik op God, zij het niet met een heimelijke lastering, maar in ieder geval geweldig morrend, doordat ik zei: Het is nog niet genoeg, dat ellendige en voor eeuwig verloren zondaren ten gevolge van de erfzonde met allerlei onreinheid tengevolge van de wet van de tien geboden benauwd worden, -neen, God wil ook nog door het

evangelie nieuwe smart aan de oude toevoegen en ook door het evangelie ons Zijn gerechtigheid en Zijn toorn dreigend voorhouden! Zo raasde ik met een woedend en verstoord geweten. En toch klopte ik, ongeschikt weliswaar, bij deze tekst van Paulus aan, daar ik er hevig naar dorstte om te weten wat Paulus wilde. Dit duurde zo lang, totdat ik eindelijk onder Gods erbarmen, dag en nacht nadenkend, mijn opmerkzaamheid richtte op de innerlijke samenhang van de woorden, namelijk 'de gerechtigheid Gods wordt daarin geopenbaard, gelijk geschreven staat, de rechtvaardige zal uit het geloof leven'. Toen begon ik de gerechtigheid Gods te leren opvatten als de gerechtigheid waarin de rechtvaardige door Gods gave leeft en wel uit het geloof en ik begon te verstaan, dat dit de betekenis is: door het evangelie wordt de gerechtigheid van God geopenbaard, namelijk de passieve, waardoor de barmhartige God ons rechtvaardig maakt, door het geloof, zoals geschreven staat: de rechtvaardige leeft uit het geloof.

Hier voelde ik mij geheel en al nieuwgeboren en was het alsof ik door de geopende poorten het paradijs zelf was binnengegaan. Terstond toonde mij de gehele Heilige Schrift een andere aanblik. Ik doorliep vervolgens de Schrift, voor zover de herinnering mij te hulp kwam en ik bracht iets dergelijks ook ten aanzien van andere woorden bijeen, zoals werk Gods, dat is het werk dat God in ons scheidt; kracht Gods, door welke Hij ons krachtig maakt; wijsheid Gods, waardoor Hij ons wijs maakt; sterkte Gods, heil Gods, eer Gods.

Zo groot als mijn haat tevoren was, waarmee ik het woord 'gerechtigheid Gods' gehaat had, zo groot was nu de liefde, waarmee ik het als het aller-zoetste woord roemde. En zo was mij deze plaats bij Paulus werkelijk een poort tot het paradijs. Later las ik Augustinus 'Over de Geest en de letter' waarin ik tegen alle verwachting in erop stootte, dat ook hij de gerechtigheid Gods op dezelfde manier uitlegt: als die gerechtigheid, waar mee God ons bekleedt, wanneer Hij ons rechtvaardigt. En ofschoon dit nog onvolledig gezegd is, en Augustinus over de 'toerekening' niet alles duidelijk uitlegt, wilde hij niettemin dat de gerechtigheid Gods werd opgevat, als die waardoor wij gerechtvaardigd worden'.

Toen Luther in 1505 in het klooster te Erfurt binnentrad, was het met de bedoeling om een genadige God te vinden. Dr. W. van 't Spijker zegt in zijn boek 'Luther, belofte en ervaring': "En hij had hem daar zeker moeten vinden, wanneer er iets waar was geweest van het grootse monnikensysteem, met zijn zucht naar volmaaktheid, zijn zoeken naar de vrede van het hart. Als het wáár was geweest, dat we moeten doen wat we kunnen, en dat er dan een weg is naar het heil, dan had Luther daar die weg moeten vinden en op die weg de vrede van het hart. Hij vond er echter twijfel, aanvechtingen, vertwijfeling, nood en permanente onzekerheid tot diepe levensangst en doodsangst toe.

Maar in dat alles heeft hem de Heilige Geest de Schrift geopenbaard. De Schrift openbaarde hem een barmhartige God, die gerechtigheid toerekent in Christus, een

gerechtigheid die alleen door het geloof wordt ontvangen.

Een doorbraak van het evangelie: dat is de aard van Luthers ontdekking. Een doorbraak van het evangelie van boven af, uit de Schrift en naar de Schrift."

Moge het Bijbelse licht over de roomse genadeleer en aflatenpraktijk voor ons allen een waarschuwing zijn 'zich te houden aan het betrouwbare Woord' (Titus 1: 9), en tevens ook een aansporing te 'wandelen als kinderen des lichts'. 'Want de vrucht des lichts bestaat in louter goedheid en gerechtigheid en waarheid' (Ef. 5 : 8-9).

HOOFDSTUK I

Kerkelijke uitspraken, vastgelegd op de concilies van Orange (529) en van Trente (1563) 'Over genade en vrije wil'

Wie de uitspraken van Orange leest, zou wel eens kunnen menen met een getuigenis van de apostel Paulus te doen te hebben. Op dit concilie werd het namelijk de kerkelijke leer dat de ganse mens door de zonde bedorven is en dat 'begin en vermeerdering van het geloof' te danken zijn niet aan onszelf, maar aan Gods genade.

De vrije wil is 'verzwakt' en Rome spreekt zelfs van een zodanige verzwakking dat niemand God kan liefhebben zoals het behoort, of geloven in God, of goede werken doen zonder de voorafgaande genade van Gods barmhartigheid.

Orange leert: "Zou iemand zeggen dat hij door de kracht der natuur iets goeds, dat tot de zaligheid van het eeuwige leven voert, kan denken, gelijk het behoort, of verkiezen, of aan de heilzame, dat is de evangelische prediking kan geloven, zonder de verlichting en de ingeving van de Heilige Geest... dan verkeert hij in een ketterse dwaling, niet begrijpend het woord, door God in het Evangelie gesproken: Zonder Mij kunt gij niets doen." (Canon 7, Denz. 180).

Trente heeft deze stelling bevestigd: "Zou iemand zeggen, dat de genade door Christus Jezus gegeven wordt alleen, opdat de mens gemakkelijker rechtvaardig zou kunnen leven en het eeuwig leven verdienen, alsof de vrije wil tot beide, hoewel bezwaarlijk en met moeite, bij machte is, hij zij in de ban. Zou iemand beweren, dat de mens zonder de voorkomende ingeving en de hulp van de Heilige Geest kan geloven, hopen, beminnen of berouw hebben, gelijk dit nodig is, opdat hem de genade der rechtvaardiging worde geschonken, hij zij in de ban." (6° zitting, canon 2-3 ; Denz. 812-813)

Maar ditzelfde concilie van Orange spreekt anderzijds dan ook over de 'hulp en medewerking' die Christus aan de gedoopten verleent, om tot het heil te geraken, indien zij zelf willen werken. ('si fideliter laborare voluerint') (Denz. 200).

Klinkt hierin toch weer niet een 'menselijk medewerken' door? Wordt het heil aldus niet afhankelijk gesteld van twee factoren, namelijk genade én vrijheid?

Kan men zo dan nog spreken van Gods soevereine genade?! Ik geloof inderdaad dat Rome met zo'n uitspraak afbreuk doet aan het wezen van de Goddelijke genade in haar verhouding tot de mens. Want als Rome 'genade' en 'wilsvrijheid' als twee zelfstandige en samenwerkende factoren beschouwt, wordt menselijke verdienstelijkheid gesteld naast Goddelijke invloed. Rome beschouwt ze als twee zelfstandige factoren die elkaar wederzijds aanvullen. Maar zodoende blijkt toch overduidelijk dat de mens tóch bekwaam moet worden geacht om zélf zijn heil te bewerken.

Deze gedachte van zelfwerkzaamheid komt altijd weer om de hoek kijken. O, wat is het toch moeilijk om uitsluitend van genade alléén te willen leven. We zijn van nature veel te trots om toe te geven dat we door en door verdorven zijn. Op de een of andere manier willen we toch nog ergens iets van onszelf overhouden.

Maar zolang wij nog iets, hoe gering ook, aan onszelf toekennen, is deze minieme vorm van medewerking de 'doorslaggevende reden' waarom wij gered worden. Of niet soms? Een klein voorbeeld ter verduidelijking: "Daar is een machtige petroleumaatschappij met een leger technici, met machines en kapitalen. En daar is ook een klein keuterboertje die een lap heidegrond bezit. Toevallig zit er in die grond petroleum. Het boertje weet niets af van petroleum en heeft ook geen geld om de bron te exploiteren. Men vraagt hem enkel dat hij zijn handtekening zou plaatsen onder de verkoopakte die een advocaat van de maatschappij heeft opgesteld. Het zijn enkel maar een paar hanenpoten, maar die handtekening zal beslissen of er van die petroleum ooit iets in huis komt."

Zo ook wordt Gods genade van haar diepste inhoud beroofd als nog iets aan de menselijke natuur als goed wordt toegekend; als nog enige menselijke inbreng in Gods Verlossingswerk wordt erkend.

Verder in deze brochure wil ik er wat dieper op ingaan, namelijk in het hoofdstuk over de 'verdienstelijkheid der goede werken'. De Roomse genadeleer is een bevestiging van de waarheid dat de mens niet wil leven van genade alléén. Alles in ons verzet zich daartegen! Wie zal van zichzelf beweren dat hij 'dood is in de zonde' (Ef. 2: 1)? Hoor je al de reactie? 'Wat denk je wel? Zo slecht ben ik nu ook weer niet!'

Wat kan een mens toch een hoge toon aanslaan! Wat heb ik zelf toch geworsteld met dat Woord van God dat mij onomwonden liet zien wie ik ben in mezelf: onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad; uitgesloten van alle hoop op zaligheid, bestemt voor een vreselijk verderf (Ef. 2: 12). Dat Woord van God dat zo levend is en zo krachtig en zo scherp en dat zo diep kan doordringen in ons hart... dat Woord ontmaskert al onze gedachten en al onze overleggingen en laat ons ontdekken wie we werkelijk zijn: ellendige egoïsten, dikke nekken die ten koste van veel, ja van heel veel zelfs, geëerd en geroemd willen worden.

Daar zijn ook wij, Bijbelgelovige christenen, niet vrij van. Wat kunnen wij soms heftig reageren tegenover elkaar, vol van geestelijke agressie! Let maar eens op jezelf. Wat kunnen 'kinderen Gods' een hoge toon tegen elkander voeren. Wat een miserie brengt dit teweeg in het Lichaam des Heeren! Spreekt er geen droefheid uit de woorden van de Heere tot Zijn volk: 'Ja, gij hebt een hoge toon tegen Mij aangeslagen en grote woorden tegen Mij opeengestapeld. Ik heb het wel gehoord.' (Ez. 35: 13)?

Wie 'genadebrood' eet, wordt klein en nederig. Een mens kán niets inbrengen in

Gods Verlossingswerk! Het is alleen Gods soevereine genade die heilbrengend is voor de mens. "Want de genade Gods is verschenen, heilbrengend voor alle mensen, om ons op te voeden..." (Titus 2: 11)

Bedenken we goed dat God niet hoeft gediend te worden door de mens opdat Hij de mens zou verlossen. Hij verlost uit genade, opdat wij Hem zouden dienen.

Orange en Trente: 'Verdiene op grond van genade'

In Orange ging het vooral om de verhouding tussen Gods soevereine genade en de verzwakte wilsvrijheid van de mens. Die verhouding werd vooral gezien als een verhouding van krachten en werkingen. Maar zo weinig is er in de teksten sprake van genade als rechtvaardiging, als onverdiende vergeving, als vrijspraak van zondeschild.

Hier ligt, geloof ik, het probleem van Orange en van Trente, namelijk 'verdienen op grondslag van de genade'. Is dat niet het probleem van de Rooms-Katholieke Kerk? Hierdoor is toch de breuk tussen Rome en Reformatie ontstaan?! O, wat een vergissing begaat hier de Rooms-Katholieke Kerk! En op grond van deze vergissing worden duizenden en nog eens duizenden meegesleurd in een eeuwig verderf!

Duizenden getrouwe christenen zijn op grond van deze vergissing door Rome de brandstapel opgejaagd. Wat een leed moet dit de Heere God toch doen. Is Rome dan blind voor het Evangelie der genade?

Rome blijft de stelling afwijzen dat de 'vrije wil' van de mens zou zijn verloren gegaan en uitgedoofd. Immers, Rome leert dat door de zondeval de menselijke natuur niets wezenlijks heeft verloren, zodat de vrijheid van de wil hem ook niet ontnomen is!

De menselijke natuur is wel verwond geraakt en zijn wilsvrijheid is verzwakt; maar volgens Rome is het zeker niet zo dat de menselijke natuur totaal verdorven zou zijn. Daarom kan Rome ook leren dat de mens door zijn natuurlijke edelmoedigheid bekwaam wordt om de beletselen, die Gods vriendschap met de mens in de weg staan, weg te nemen. Het is de natuurlijke edelmoedigheid van de mens die het God mogelijk maakt dat Hij als Verlosser kán komen en in gemeenschap treden met de mens. Ziet Rome dan niet dat daardoor de mens als medewerker in Gods heilsplan wordt ingeschakeld?!

Wat doet Rome met Rom. 8: 19-23? De Bijbel leert uitdrukkelijk dat de hele schepping zucht en kreunt van ellende en is onderworpen aan de dienstbaarheid der vergankelijkheid. O afschuwelijkheid der zonde!

En toch leert Rome: "Als iemand zou zeggen "dat de vrije wil van de mens na de zonde van Adam verloren is en uitgedoofd (amissum et extinctum), of dat hij een titel is waaraan geen werkelijkheid beantwoordt, een fictie, die door Satan in de Kerk is ingevoerd, hij zij in de ban." (Trente, Sess. V, canon 5).

Wat dan met Rom. 3? Wat dan met dit woord uit Job 15 : "Wat is de sterveling dat hij rein zou zijn, en dat wie uit een vrouw geboren is, rechtvaardig zou wezen? Zie, in zijn heiligen stelt Hij geen vertrouwen, zelfs de hemelen zijn niet rein in zijn ogen; hoeveel te minder de afschuwelijk verdorvene, de mens die ongerechtigheid indrinkt als water!" (Job 15: 1-16).

O ja, Trente leert ook wel dit: "Zo iemand niet belijdt, dat Adam, de eerste mens, toen hij Gods gebod in het paradijs overtreden had, aanstonds de heiligheid en de gerechtigheid verloor, waarin hij gesteld was geworden en door de belediging van zulke overtreding Gods toorn en verontwaardiging opliep en daarom ook de doodstraf, waarmede God hem tevoren bedreigd had en met de dood slaaf werd van hem, die van toen af de machthebber was van de dood, namelijk de duivel en (zo iemand niet belijdt) dat Adam door die belediging van zijn overtreding geheel in iets slechters, naar lichaam en ziel, werd veranderd, hij zij in de ban". (Trente V, 1)

Rome: 'Optimisme ten opzichte van de menselijke natuur'

Het klinkt bijna als een reformatorische belijdenis van de totale verdorvenheid van de menselijke natuur.

En toch moeten we zeggen dat Rome dit zeker niet zo bedoelt! Rome bedoelt niet een radicale verdorvenheid van de menselijke natuur te belijden. Integendeel, door de vele uitspraken heen die Rome heeft gedaan i.v.m. 'genade' en 'rechtvaardigmaking' klinkt eerder een optimistische kijk op de menselijke natuur.

Rome treedt op als beschermvrouwe van de menselijke natuur en belijdt veeleer een 'antropologisch optimisme' .

Dit blijkt trouwens ook uit de samenhang van de verschillende besluiten van Trente, maar eveneens uit het verzet van Rome tegen de 'overdrijving' van de gevolgen van de erfzonde. Wat dit punt betreft, aarzelt men niet om zelfs' Augustinus te laten vallen, wiens geschriften toch gezaghebbend zijn in de Roomse theologie. Kardinaal De Jong schrijft daarover in zijn 'Handboek der Kerkgeschiedenis': "En met zijn vurig karakter en oratorische schrijfwijze legt hij zo sterk en soms zo eenzijdig de nadruk op een bepaalde waarheid, de noodzakelijkheid der genade, dat hij de daaraan corresponderende, de vrijheid van de wil, schijnt te loochenen.

De Kerk heeft sommige onderdelen van Augustinus' genadeleer nooit tot de hare gemaakt: zijn pessimistische opvatting van de menselijke natuur en zijn sombere, harde voorstelling van de almacht en gerechtigheid Gods, zijn verklaring van de erfzonde, zijn leer over de werkzame genade, de predestinatie, het kleine getal uitverkorenen."

Rome is van mening dat Augustinus overdreef wanneer hij leerde dat de gehele mensheid door de zonde van Adam in de wortel bedorven is én schuldig geworden aan de eeuwige verdoemenis.

Augustinus mocht niet meer worden nagevolgd waar hij leerde dat zonder de

genade er in de mens niets dan zonde en ellende is. Hij zou de juiste proporties uit het oog hebben verloren!

"Met het groter worden van het wereldbeeld in de tijd der Renaissance verdween zachtjesaan de vanzelfsprekendheid der harde Augustijnse leer en tegenover de Hervormers verdedigde de Kerk zowel de menselijke natuur als Gods heilswil; zij noemde die natuur niet verdorven voor eeuwig of door geen genade zelfs meer innerlijk te heiligen, maar gewond en heelbaar. Het optimisme inzake de erfzonde zette door en... de godgeleerden en heiligen van na Trente bleven in hun opvattingen over de erfzonde optimisten." (F.v.d. Meer 'Catechismus', 82, 83).

Rome huldigt een optimisme ten opzichte van de menselijke natuur. Men spreekt zelfs van een zekere 'ontvankelijkheid' van de zondige mens voor de genade; van een 'natuurlijke bereidwilligheid' voor de genade.

"... zij is de natuurlijke ontvankelijkheid van de menselijke geest, die voor de intiemere gemeenzaamheid met de Geest Gods geen beletselen stelt en verlangend uitziet naar de onverhoopte weelde van het kindschap Gods, terwijl natuur en genade zo samen werken, dat de genade de natuur helpt en de natuur de genade steunt." (B. Meyer: 'Katholieke geloofsverdediging' 1946).

Wat is het toch vertroostend te mogen rusten in het Woord van God; dat Woord dat zo duidelijk stelt dat er geen sprake kan zijn van een samenwerking tussen genade en vrije wil.

Augustinus

In een artikel over de kerkvader Augustinus van Dr. W. Aalders las ik de nu volgende aangrijpende passage: "Het meest schrijnende voorbeeld van Augustinus-onderdrukking in de geschiedenis van de Rooms-Katholieke Kerk is het drama van de ondergang van het klooster Port-Royal in Frankrijk. Er zijn daarover schitterende boeken geschreven, waarvan de meest gezaghebbende zijn het zesdelige werk: 'Port-Royal' van Sainte-Beuve, en 'Histoire générale du mouvement Janséniste' van A. Gazier.

Wat zich daar in de onmiddellijke omgeving van Parijs ten tijde van Lodewijk XIV heeft afgespeeld, is in feite een oorlog 'geweest van de machtige en zeer invloedrijke orde der Jezuiten tegen de geestelijke nazaten van Augustinus. Alles en iedereen hebben zij weten te mobiliseren om elk spoor van de Augustijnse geest uit de Kerk uit te roeien. Geen middel hebben zij onbenut gelaten om hun doel te bereiken. Zij hebben niet gerust totdat aan hun begeerte: 'Breekt af, breekt af, tot op haar fundamenten!' (Ps. 137:7) was voldaan. Geen steen hebben zij op de andere gelaten, geen graf ongeschonden, geen zerk ongebroken.

Vanwaar die vijandschap, die haat? Het is niets anders dan de oude controverse, die telkenmale een uitslaande brand veroorzaakt binnen de christenheid. De mens,

die zichzelf, koste wat koste, wil handhaven tegenover de soevereine genade. Sprak Luther niet van 'gif dat diep steekt in Adam en zijn kinderen en dat hun door de oude draak is ingespoten'? Hoe is het binnen de muren van Port-Royal tot een réveil van de Augustijnse geest kunnen komen? De oorsprong ervan lag niet in Frankrijk, maar in Vlaanderen aan de universiteit van Leuven. Na het concilie van Trente, waar de Roomse Kerk de vloek had uitgesproken over de leer van Luther, over zijn prediking van de vrijmachtige genade en van de toe-eigening ervan door het geloof alléén, zoals voorheen ook Augustinus geleerd en gepredikt had, was begrijpelijkerwijs voor tal van rooms-katholieken de kerkvader van Hippo (Augustinus) min of meer een problematische figuur geworden. Na het optreden van de Hervormer, die nota bene stamde uit de orde der Augustijnen en zich ter staving van zijn leer meermalen op Augustinus zelf beriep, was het gezag van de kerkvader ernstig aangetast. Het waren vooral de Jezuïeten, die na Trente minachtend over hem spraken als iemand, die zijn taal niet voldoende beheerste; iemand die een onevenwichtig mens was, geneigd tot extreme uitspraken en wankelend tussen eb en vloed; iemand, wiens invloed uiteindelijk meer schadelijk dan gunstig voor de Kerk was geweest.

Het gevolg was dat ernstige geesten zich intensiever dan ooit tevoren met de werken van Augustinus gingen bezighouden om naarstig te onderzoeken wat nu eigenlijk de Kerkvader geleerd en gepredikt had. Eén van hen was de Leuvense hoogleraar Cornelius Jansen, naderhand bisschop van Ieper. Meer dan 20 jaar heeft deze stille geleerde met noeste vlijt alle geschriften van Augustinus doorgewerkt en daarna de slotsom van zijn arbeid neergelegd in een dikke foliant, die als titel droeg: 'Augustinus' (1640). Hij stelde daarin vast, dat de kerkvader de onweerstandelijkheid van de genade leerde en dat de mens zonder de genade tot geen goed in staat is. Slechts het genadig goddelijk ingrijpen verlost de mens uit de verstriktheid in de vleselijke begeerten.

Dat hij met dit boek een brandende toorts in de Rooms-Katholieke Kerk had geworpen, beseftte de hoogleraar niet. Hij heeft er ook niet van geweten, want eerst na zijn dood brak de brand uit.

Dat gebeurde toen binnen de abdij Port-Royal bij Parijs het boek gelezen werd en met dankbaarheid en instemming begroet. Op eenmaal was door deze studie de geest van Augustinus vaardig geworden over allen die de abdij bewoonden, maar daarnaast ook over allen die nauwe betrekking met de abdij onderhielden en aangeduid werden als vrienden van Port-Royal. Daaronder bevonden zich lieden uit de hofkring, kunstenaars en geleerden. Wij noemen slechts Pascal, Corneille en Racine. Het gevolg ervan was, dat Jansens boek over Augustinus een onderwerp van gesprek werd in heel Parijs.

Voor de Jezuïeten die niet anders dan minachtend over de kerkvader spraken en driest durfden beweren dat in wezen op het concilie van Trente niet slechts het

Lutheranisme en Calvinisme waren veroordeeld, maar ook de genadeleer van Augustinus, zo zelfs dat zij durfden zeggen dat hun geleerde ordegenoot Molina de fatale eenzijdigheden van de kerkvader ten aanzien van de vrije wil had rechtgezet, -voor hen was dit Augustinus-réveil een doorn in het oog.

Zo maakten zij het ieder die het maar horen wilde, wijs dat het boek van Jansen een uitermate gevaarlijk ketters boek was, dat mét de geschriften van Luther en Calvijn onder het 'anathema', de vloek, van het Trentse concilie lag.

En daarmee dus ook natuurlijk de hele kring van Port-Royal. Voortaan was in Frankrijk en daarbuiten het Jansenisme een even gevaarlijke ketterij als het Lutheranisme en het Calvinisme. Niet alleen de Franse koning Lodewijk XIV, maar ook de paus en de curie in Rome wisten zij daarvan te overtuigen. Met alle gevolgen van dien!

Het prille en zo belofterijke Augustinus-réveil werd te vuur en te zwaard vervolgd. Van de abdij Port-Royal bleef niets over dan een ruïne, die tot op vandaag een pelgrimsoord is van die Franse katholieken, die met Pascal ten aanzien van dit gruwelijke onrecht uitriepen: "Ad tuum, Domine Jesu, tribunal appello; op uw rechterstoel, Heere Jezus, beroep ik mij" (Pensées). Zo is het Augustinus vergaan op zijn weg door de Kerk. In een klein boekje over Port-Royal wordt het op de laatste bladzijden zo verwoord: "Port-Royal is niet meer. Waar vond men ooit oprechter vroomheid verenigd met uitnemender kennis; meer heiligheid van leven met de grootste gaven des geestes en de zeldzaamste hoedanigheden des harten? Uit het diepste der valleien, waarin de abdij gelegen was, heeft een tijdlang een stem geklonken, gelijkend op die, welke eertijds Augustinus aanspoorde om het geloof te omhelzen; het geloof dat beleden is door tal van bloedgetuigen, door lieden van elk ras en elke natie, mannen en vrouwen, kinderen ook en ouden van dagen.

Hoe, zei die stem tot Augustinus, zoudt ook gij heden niet doen wat deze allen gedaan hebben: hun hart geven aan Hem die uw Heer, uw Heiland, uw Verlosser is? Zulk een schouwspel bood eertijds Port-Royal. Maar Port-Royal is niet meer. Evenwel, ofschoon Port-Royal is vergaan, -de herinnering eraan is levend gebleven. Zo gaan nu nog jaarlijks vele belangstellenden uit alle oorden als in bedevaart derwaarts en menen, die puinhopen betredend, een heilige grond te betreden en nog vonken te voelen van de vlam van geloof, die daar eertijds brandde..,"

De stem van Augustinus als genadeprediker mag niet meer klinken binnen de kerkmuren van Rome. Immers, indien Rome de stem van Augustinus zou toelaten, dan zou zij ook Luther en Calvijn moeten binnenhalen! En zoiets kan Rome niet doen, want daardoor zou zij in feite toegeven dat het Concilie van Trente heeft gefaald!

Vrij 'in Christus Jezus'

Onze zaligheid is uit genade alleen (Ef. 2: 8-10). Calvijn leert: "Het begin van al het goede komt voort uit de tweede schepping, die wij in Christus verkrijgen. En indien enig, al was het maar het geringste, vermogen uit ons was, dan zou het toch ook enig deel van de verdienste zijn." (Inst.II, 111, 6)

En ook: "Op die manier zal men dus zeggen, dat de mens een vrije wil heeft, niet omdat hij een vrije keuze heeft van goed evenzeer als van kwaad, maar omdat hij kwaad doet volgens zijn wil en niet door dwang..." (Inst.II, 11, 6)

De Bijbel zegt: "Gij waart slaven der zonde" (Rom. 6:17) Wat zouden wij ons dan beroemen op een vrije wil! Eveneens leert de Bijbel dat wij "dood waren door de overtredingen en zonden, en dat God ons levend heeft gemaakt 'om Zijn grote liefde'." (Ef.2: 1-10)

'Om Zijn grote liefde', zo leert Gods Woord; en niet omdat Hij bij ons enige ontvankelijkheid of enige bereidwilligheid zou hebben gevonden voor Zijn genade. Onze oude mens is immers onverbeterlijk; hij kan niet worden hersteld of zo nodig wat opgekalefaterd.

In de Romeinenbrief leert Paulus het zo: "Want de gezindheid van het vlees is de dood, maar de gezindheid van de Geest is leven en vrede. Daarom dat de gezindheid van het vlees vijandschap is tegen God; want het onderwerpt zich niet aan de wet Gods; trouwens het kan dat ook niet; zij die in het vlees zijn, kunnen God niet behagen." (Rom. 8:6-8)

Het is 'in Christus Jezus' dat wij een nieuwe schepping kunnen worden; "Zo is dan wie in Christus is een nieuwe schepping; het oude is voorbijgegaan, zie, het nieuwe is gekomen." (2 Kor. 5: 17)

De Bijbel leert ons dat de natuurlijke mens niet een vrije, maar een slaafse wil heeft, omdat hij onderworpen is aan begeerten die haar kluisteren en overwinnen.

Augustinus: "Hoe durven toch ellendige mensen zich verhovaardigen op de vrije wil, voordat zij bevrijd worden, of op hun krachten, als ze reeds bevrijd zijn? Zij letten er ook niet op dat in het woord vrije wil zelf sprake is van vrijheid. Waar echter de Geest des Heeren is, daar is vrijheid."

We mogen duidelijk stellen dat de menselijke natuur volkomen blind is voor God en niet in staat is om over God te worden aangesproken. De mens wil immers allergewilligst tegen God in gaan. De Dordtse leerregels III-IV, art. 16, zeggen het zo: "De mens is ondanks de zondeval mens gebleven, toegerust met verstand en wil, en de zonde, die het hele menselijke geslacht heeft doordrongen, heeft de natuur van de mens niet weggenomen, maar verdorven en geestelijk gedood. (Ef. 2 : 1; Rom. 8:2). Evenzo werkt ook de goddelijke genade van de wedergeboorte niet in de mensen als in stokken en blokken en zij vernietigt de wil met zijn eigenschappen niet en zij dwingt de mens niet tegen wil en dank. Maar zij maakt de wil geestelijk levend, geneest, herstelt hem en buigt hem liefdevol en tegelijk

krachtig.

Waar eerst de hardnekkige tegenstand van het vlees de mens geheel beheerste, begint nu door de Geest een gewillige en oprechte gehoorzaamheid de overhand te krijgen. Daarin bestaat de geestelijke vernieuwing en de ware vrijheid van onze wil. Ja, indien de Heilige Geest die dit alles zo wonderbaarlijk in ons werkt, niet op deze wijze met ons handelde, zou er voor de mens geen enkele hoop overblijven. Want hoe zou hij ooit uit de zonde waarin hij gevallen is, kunnen opstaan door zijn vrije wil, waardoor hij zich in het verderf heeft gestort, toen hij nog stond!"

Dit hoofdstuk wil ik afsluiten met Artikel 14 van de Nederlandse geloofsbelijdenis: (Confessio Belgica)

"Wij geloven dat God de mens uit het stof der aarde geschapen heeft en hem gemaakt en gevormd heeft naar Zijn beeld en gelijkenis: goed, rechtvaardig en heilig, zodat hij met zijn wil in alles overeen kon stemmen met de wil van God. Maar toen de mens in die eervolle positie verkeerde, heeft hij er geen acht op geslagen en zijn bevoorrechte plaats niet erkend. Hij heeft zich, door gehoor te geven aan het woord van de duivel, willens en wetens aan de zonde onderworpen en daarmee aan de dood en de vervloeking. Want het gebod ten leven dat hij ontvangen had, heeft hij overtreden en door zijn zonde heeft hij de gemeenschap met God, die zijn ware leven was, verbroken.. Zo heeft hij zijn gehele natuur verdorven en daarmee de lichamelijke en geestelijke dood verdiend. Doordat hij in al zijn doen en laten goddeloos, verkeerd en verdorven is geworden, heeft hij alle voortreffelijke gaven die hij van God ontvangen had, verloren. Hij heeft daarvan niets overgehouden dan geringe sporen, die niettemin voldoende zijn om de mens iedere verontschuldiging te ontnemen. Al het licht in ons is immers in duisternis veranderd, zoals de Schrift ons leert: het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet gegrepen. Hier noemt de apostel Johannes de mensen duisternis. (Joh. 1 : 5).

Daarom verwerpen wij al wat men in strijd hiermee leert over de vrije wil van de mens, omdat de mens slechts een slaaf van de zonde is en niets kan aannemen of het moet hem uit de hemel gegeven zijn. (Joh. 3 : 27).

Want wie zal zich erop beroemen uit eigen kracht iets goeds te kunnen doen, daar Christus immers zegt: Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekt? (Joh. 6:44).

Wie zal wijzen op zijn eigen wil, als hij weet dat de gezindheid van het vlees vijandschap is tegen God? (Rom. 8:7). Wie zal de moed hebben te spreken over eigen kennis, wanneer hij inziet dat een ongeestelijk mens niet aanvaardt wat van Gods Geest is? (1 Kor. 2:14). Kortom, wie zal ook maar één eigen denkbeeld naar voren brengen, wanneer hij weet dat wij niet bekwaam zijn iets uit onszelf te denken, maar dat onze bekwaamheid Gods werk is? (2 Kor. 3:5)

Daarom hoort het woord van de apostel onwrikbaar vastgehouden te worden: dat het God is die om zijn welbehagen zowel het willen als het werken in ons werkt. Want geen kennis of wil is in overeenstemming met die van God, als Christus ze niet in de mens tot stand heeft gebracht, zoals Hij ons leert met de woorden: Zonder Mij kunt gij niets doen." (Joh. 15:5).

HOOFDSTUK II

De Roomse genadeleer

Ik wil een poging doen om de Roomse genadeleer op een begrijpelijke wijze weer te geven.

Ik citeer zoveel mogelijk letterlijke uitspraken van de concilies van Orange en van Trente, met daarbij een persoonlijke overweging.

Rome heeft het openbaringsgegeven omtrent de genade ontrafeld in een serie ragfijne begrippen, die nauwelijks van elkaar te onderscheiden zijn. Zij spreekt van dadelijke genade en van heiligmakende genade, van geschapen genade en ongeschapen genade, van werkende en medewerkende genade, van voorkomende en voltrekkende genade; van genade als zijnshoedanigheid en als werkhoedanigheid.

Het lijkt een kundig geweven web, uitsluitend voor vaktheologen begaanbaar, en waarin de goedgelovige rooms-katholieke mens verstrikt geraakt en bovendien ook nog het zicht op de zaligheid kwijtraakt.

Dergelijke gedachtespinsels zijn volkomen ongeschikt om ons de rijkdom van Gods genade te doen kennen.

1. Zonde

Willen wij iets begrijpen van wat genade is, dan is het noodzakelijk om allereerst een diep besef van zonde te hebben. Wie niet van zonde overtuigd is, kan nooit de vreugde smaken, noch de rust en de troost ervaren van een leven uit genade.

Beseffen wij wel voldoende wat zonde is voor de Heilige God? Ik ben er me sterk van bewust dat we nooit ten diepste kunnen beseffen hoe afzichtelijk de zonde is in Gods ogen. Ik geloof ook dat we een leven lang nodig zullen hebben om iets van onze zondige aard te leren kennen.

De Heidelbergse Catechismus (H.C.) leert in zondag 44 dat 'God wil, dat wij ons leven lang onze zondige aard steeds meer leren kennen en daardoor nog meer begeren de vergeving van de zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken.'

Zonde is immers een positieve keuze van de mens voor zichzelf, een bewuste zelfkeuze. Daarom is het een radicale keuze tegen God!

Zonde is een gruwel voor God en een onoverkomelijke ramp voor de mens. Wat een ravage heeft zonde aangericht in onze relatie tot God!

Wij, pretentieuze mensenkinderen die we in onszelf zijn, hebben de Allerhoogste, de Heilige God, de Schepper van hemel en aarde, verloochend, bespot en onteerd door onze eigenwijze wandel.

Hoe taai toch is ons arglistig hart, vol van verkeerde neigingen en begeerlijkheden, vaardig tot alle ongerechtigheid! lees maar eens rustig Genesis 3. Zonde is niet een of ander incident, door zwakheid of onoplettendheid veroorzaakt, en dat aldus nog

zou kunnen worden goedge maakt door beroep te doen op het 'goede' in ons.

Neen, zonde is een 'wezenlijke' afkerigheid van God en die gezindheid is met onze natuur vergroeid. Onze menselijke aard is 'wezenlijk' zondig, met het gevolg dat de mens uit zichzelf niet anders meer kan dan zondigen.

"Wij geloven dat door de ongehoorzaamheid van Adam de erfzonde zich over heel het menselijk geslacht heeft verbreid. Zij is een verdorvenheid van de gehele natuur en een erfelijk kwaad, waarmee zelfs de kleine kinderen in de moederschoot besmet zijn. Zij is namelijk de wortel waaruit allerlei zonden in de mens voortkomen. Daarom is ze zo gruwelijk en afzichtelijk voor God dat zij reden genoeg is om het menselijk geslacht te verdoemen. Zelfs door de dood is zij niet geheel vernietigd of uitgeroeid, omdat de zonde altijd uit deze verdorvenheid ontspringt als opwellend water uit een giftige bron..." (Confessio Belgica art. 15).

De Bijbel leert dat de mens geestelijk dood is door de zonde. En daarom ook kan onmogelijk 'helpende' of 'medewerkende' genade (zoals Rome leert) genoeg zijn. Alleen 'reddende' genade voert ten leven.

"Uw zonde zal u vinden" zegt de Bijbel in Num. 32. Hoe ernstig klinkt deze waarschuwing. Hoe ernstig zonde is ontdekken we pas aan de voet van het kruis. Wat een angst heeft Jezus doorstaan in Zijn Godverlatenheid! Wat een bittere drinkbeker heeft Jezus geledigd: "Mijn Vader, indien het mogelijk is, laat deze beker Mij voorbijgaan."

Ons bekrompen en klein verstand schiet tekort om te doorgronden wat Jezus Christus heeft doorstaan. Hoe pijnlijk benauwend moet Zijn smart geweest zijn: "Hij was veracht en de onwaardigste onder de mensen, een Man van smarten en verzocht in krankheid; en een iegelijk was als verbergende het aangezicht voor Hem; Hij was veracht, en wij hebben Hem niet geacht." (Jes. 53 : 3).

Op het kruis schreeuwt Hij het uit: "Mijn God, mijn God, waar om hebt Gij mij verlaten ?" (Mat. 27: 46). Als mens wordt Jezus van God verworpen. O zalige en gezegende Borg! Hij dorst en schreeuwt naar God, maar de Vader hoort Hem niet. Van God verworpen om onze schuld!

Hij is voor ons tot zonde geworden (2 Kor. 5:21). Een rechteloze en eerloze is Hij geworden. Zijn de woorden uit Joh. 19:24, waar sprake is over de verdeling van Zijn klederen, daarvan geen sprekend bewijs? Kunt u het zich voorstellen Jezus, Zoon van God, naakt aan het kruis der schande? Hoe toornst God toch over de zonde. Door de zonde zijn wij alle rechten kwijt. Wat een beeld van onze armoede! Christus moest voor ons alles, maar dan ook alles verliezen. En door Zijn armoede zijn wij rijk geworden. Jezus, naakt aan het kruis, onbeschut tegen de heiligheid Gods.

Daar hangt Hij in de naaktheid der zonde voor God. En God is te heilig dat Hij de zonde zou kunnen aanschouwen. Het is dan ook de heiligheid Gods die uitroept: 'Weg met Hem'.

Hier wordt de afschuwelijkheid van de zonde en de 'on'-menselijkheid van onze verdorvenheid zichtbaar! Geen mens kan standhouden in dat ontdekkend licht. Mijn hart breekt en mijn teer gemoed weent aan de voet van dat kruis. 'Ego peccavi' (ik heb gezondigd) zijn de enige woorden die ik kan uitbrengen voor het aangezicht van de Heilige en Rechtvaardige God. 'Ik heb gezondigd' -Ja, dat waren ook de woorden van David, toen hij bij monde van de profeet Nathan door de Wet met zijn zondigheid werd geconfronteerd. Altijd weer wijst de Wet ons aan: 'Gij zijt die man'. De Wet laat ons de afzichtelijkheid kennen van onze zondige aard, van onze verdorven toestand.

'Waaruit kent u uw ellende? 'Uit de Wet van God' leert ons de H.C. (zondag 2). "Wet doet zonde kennen" leert Paulus in Rom.3: 20. Het ontdekkend licht van de wet doet ons uitroepen: 'Ik ellendig mens'. 'In zonde ben ik ontvangen en geboren' (Ps. 51). Wat wordt de nood dan hoog om niet meer te staan op een gerechtigheid naar de mens, maar om met gans ons zondige en schuldige wezen uit te zien en aan te grijpen de gerechtigheid die voor God geldt en geopenbaard wordt in het Evangelie van genade.

"Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zo grote zaligheid geen acht nemen?" (Hebr. 2: 3).

O gemeente van Jezus, hoe zouden wij zonder Hem voor God kunnen verschijnen? Ondenikbaar! Moet ook ons kleed niet worden uitgetrokken? Ons kleed, geweven en bestikt met eigengerechtigheid en hoogmoed, met onwaarachtigheid, met zoveel hardheid en brutale wijsheid en vul maar zelf verder in waarin ge u nog meer aankleedt om wat te lijken of te zijn! Hoe krachtig verkondigt het kruis dat geen kleed onze schuld kan bedekken. Geen boetekleed, geen gebedskleed, geen ceremoniekleed, geen tranenkleed, ook geen bekeringskleed!

Dat kon alleen een ontklede Christus. Niets van wat de mens zelf kan voortbrengen, kan de toorn Gods stillen. Alleen een volkomen offer kon voldoen aan het recht van de Allerhoogste God.

'In verlegenheid roept de profeet Micha uit: 'Waarmee zal ik de HEERE tegemoet treden en mij buigen voor God in den hoge? (Micha 6:6) Alles wat een mens kan voortbrengen schiet te kort en kan God niet voldoen. Alleen het offer van Jezus is het Gode welbehaaglijke offer.

En Jezus heeft op het kruis der schande de beker van Gods toorn geledigd, opdat wij zouden mogen drinken uit de beker des heils. Vanuit Zijn onmetelijke zondaarsliefde is Jezus in een vrijwillige gehoorzaamheid aan Zijn Vader die weg gegaan opdat wij niet zouden worden verteerd door het vuur van Gods toorn; opdat wij niet meer door de wateren van de vloed hoeven te gaan.

Zo hatelijk is de zonde in de ogen van God, dat alleen nog oordeel en verdoemenis 's mensen loon is geworden. Alle aanspraken op zaligheid zijn door de zonde verloren gegaan. Genade alléén kan redding brengen. Wie dat nog zou betwijfelen,

wie zou menen zélf nog iets te kunnen 'verdienen', smaadt de Heilige God en doet afbreuk aan de volkomenheid van Jezus' Verlossingswerk. Zo iemand is in zijn leven nog nooit tot dat kritieke punt gekomen waar hij, in het licht van Gods heiligheid, een afschuw kreeg van zichzelf. Zonde maakt ons 'verfoeilijk' voor God.

Wie meent te kunnen 'verdienen' weet niet af van diepte van schuldbesef; kent niet de 'droefheid naar God' waarover Paulus spreekt in 2 Kor. 7 vers 10. Het is pas vanuit de droefheid naar Gods wil dat blijdschap in God wordt geboren. We kunnen nooit in God verblijd worden als we nog nooit om God zijn bedroefd geraakt. 'Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid.' Ik geloof dat droefheid naar God wezenlijk is voor iemand die belijdt een christen te zijn. Het is een droefheid, ja zeker over de zonde in ons leven, maar bovenal over dat fundamentele gemis aan God. Deze droefheid naar God bewerkt in ons hart een leedwezen over de zonde omdat men daardoor de Heilige God beledigd heeft.

Zondebesef voert naar het Kruis, dat het meest pijnlijke getuigenis is van ons gemis aan God.

Calvijn zegt: "Wij zijn allen ten aanzien van onze verdorven natuur en het verder daarbij komende slechte leven, in Gods verbolgenheid inderdaad schuldig voor Zijn aangezicht, en geboren tot de verdoemenis der hel." (Inst.II, 16, 3).

"Om onze vervloeking weg te nemen was het niet voldoende de een of andere dood te sterven; maar om voor onze verlossing genoeg te doen, moest Hij een zodanige dood kiezen, waarbij Hij én de vervloeking op zich overbracht én de verzoening op zich nam, en ons zo van beiden bevrijdde. Indien Hij door rovers vermoord was, of tijdens een volksoproer inderhaast gedood was, zou in een zodanige dood geen enkele schijn van voldoening zich vertoond hebben. Maar waar Hij als beschuldigd en gedrukt wordt, door de mond van de rechter zelf ter dood verwezen wordt, is dit alles een bewijsgrond, waaruit wij begrijpen, dat Hij de persoon van een schuldige en een boosdoener heeft gedragen.

Het kruis was vervloekt, niet alleen naar menselijke opvatting, maar ook naar het besluit der Goddelijke wet (Deut. 21:23). Wanneer Christus dus aan het kruis gehangen wordt, maakt Hij zich onderworpen aan de vervloeking.

En zo moest geschieden, opdat wij van alle vervloeking die ons vanwege onze ongerechtigheden wachtte, zouden verlost worden, doordat ze op Hem overgebracht werd." (Inst.II, XVI, Het kruis is ook het meest zalvende getuigenis van Gods barmhartigheid. Het is de proclamatie van Zijn soevereine genade. "Immers de Vader heeft de kracht der zonde vernietigd, toen de vervloeking der zonde op het vlees van Christus werd overgebracht.

Dus wordt door dit woord aangeduid, dat Christus in de dood de Vader geofferd is als een genoegdoend offer, opdat, nadat door Zijn offerande de verzoening volbracht was, wij voortaan niet meer de toorn Gods zouden vrezen. Nu is helder wat de bedoeling is van het woord van de profeet (Jes. 53:6) dat ons aller

ongerechtigheden op Hem gelegd zijn, namelijk dat Hij, om hun vuilheid af te wissen, daarmee door middel van overgedragen toerekening bedekt is geweest. Daarmee was het kruis, waaraan Hij gehecht is, het teken, volgens getuigenis van de apostel. "Christus", zegt hij (Gal. 3: 13), "heeft ons verlost van de vloek der wet, doordat Hij een vloek geworden is voor ons. Want er is geschreven (Deut. 27:26): Vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt; opdat de zegening van Abraham tot de heidenen komen zou in Christus".

Op hetzelfde had Petrus het oog, wanneer hij leert (1 Petr. 2:24), dat Hij onze zonden gedragen heeft aan het hout; want juist uit het teken der vervloeking begrijpen wij duidelijker, dat de last, waardoor wij gedrukt waren, op Hem is gelegd. En toch moeten wij begrijpen, dat Hij niet zulk een vervloeking op zich genomen heeft, dat Hij er zelf onder bezweken zou zijn; integendeel, door haar op zich te nemen, heeft Hij veeleer haar ganse kracht onderdrukt, gebroken en verstrooid. Daarom grijpt het geloof de vrijspraak in Christus' veroordeling en de zegening in Zijn vervloeking." (Inst.II, XVI, 6).

Dit Kruis is ook in mijn leven een realiteit geworden. Dit mag ik hier ootmoedig maar ook vrijmoedig getuigen. Sinds ik het sterven van Christus in mijn leven heb ervaren, heeft het Kruis van Christus zich als het ware uitgespreid over mijn leven, zodat er niets meer kan ontkomen aan dit stervensproces.

Die waarheid is ontmaskerend; die waarheid veroordeelt mijn zelfingenomen ik naar de dood, zodat genade vernieuwend inwerkt op mijn leven. Het Kruis van Jezus Christus heeft aan het lichaam der zonde zijn kracht ontnomen! 'Gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade'. Dat ons evangelisch getuigenis daarvan doordeesemd mag zijn, zodat velen 'diep in hun hart getroffen mogen worden.' (Hand. 2: 37).

2. Genade volgens Rome

In dit gedeelte wil ik me beperken tot de twee soorten van genade die Rome duidelijk onderscheidt, namelijk de 'heiligmakende genade' en de 'dadelijke genade'.

A. 'Dadelijke genade' ('gratia actualis')

Volgens de Mechelse catechismus is de dadelijke genade een bovennatuurlijke en voorbijgaande hulp die ons verstand verlicht en onze wil versterkt om het goede te doen en het kwade te laten. (vraag 153) Die bovennatuurlijke bijstand bestaat dan in een onmiddellijke verlichting van het verstand en een onmiddellijke versterking van de wil. In de Roomse leer wordt dus gesteld dat voor elke stap naar een meer vriendschappelijke verbondenheid met God (de weg van de heiliging) er een onmiddellijke tussenkomst van God moet aan te pas komen. Maar leert de Bijbel

dan niet dat een gelovige, krachtens wedergeboorte, aan de Goddelijke natuur deelachtig is geworden? (1 Petr. 1: 4) We zijn een 'nieuwe schepping' (2 Kor. 5: 17), een 'nieuwe mens, geschapen in waarachtige gerechtigheid en heiligheid' (Ef. 4: 24).

Op grond van het Bloed van het Lam mogen wij leven in gemeenschap met de Allerhoogste, hebben wij altijd vrije toegang tot het Heiligdom. (Hebr. 10: 19).

Op grond van Gods genadeverbond leven wij in een zodanige positie dat de gemeenschap met God steeds open blijft. God hoeft niet meer telkens apart tussen te komen. Hij heeft dat eens voor altijd gedaan in het offer van Jezus Christus.

"Want met één offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen, die geheiligd worden." (Hebr. 10: 14) Op grond van Zijn volkomen offer en Zijn Hogepriesterlijke voorbede worden wij voor de zaligheid bewaard, in de kracht

Gods! "En Hij, de God des vredes, heilige u geheel en al, en geheel uw geest, ziel en lichaam moge bij de komst van onze Heere Jezus Christus blijken in allen dele onberispelijk bewaard te zijn. Die u roept is getrouw; Hij zal het ook doen." (2 Tess. 5:23-24). Zijn genade is overvloedig geworden! (Rom. 5)

Deze dadelijke genade wordt dan in de rooms-katholieke leer nog eens opgesplitst in een 'werkende' genade, een 'medewerkende' genade en een 'verheffende' genade.

- 'Werkende genade' of 'gratia operans'.

Rome leert: 'Er bestaat een bovennatuurlijke inwerking van God op de zielskrachten van de mens, elke vrije wilsbeschikking voorafgaand.'

Hierdoor wil Rome stellen dat het begin van de rechtvaardigmaking van God uitgaat; de eerste stap naar God toe gaat uit van Gods eigen kracht. Daarna moet die versterkte wil het werk van de heiliging zelf proberen op te knappen. Zo verzeilt men weer in dat Roomse sukkelstraatje, waar ieder genoeg kracht ontvangt om zelf voor zijn deur te vegen en zijn stoep te reinigen. Maar de Bijbel spreekt nergens over een 'helpende' genade tot het verkrijgen van enige vooruitgang, maar wel getuigt de Bijbel van 'reddende' genade. Volgens Rome is de heiliging een zelfactiviteit van de mens, ondersteund door Gods hulp. Maar zoiets leert de Bijbel niet. Daarover wil ik het verder in deze brochure nog hebben.

- 'Medewerkende genade' of 'gratia cooperans'

God en de mens zijn tegelijkertijd aan het werk, zodat de 'heilzame handeling' die tot stand komt het gemeenschappelijk werk is van Gods genade en de vrije menselijke wil.

De genade ondersteunt en begeleidt de vrije-wilsactiviteit van de mens. Rome leert (concilie van Trente) dat de zondaar zijn bekering voorbereidt 'gratiae libere assen tien do et cooperando', dat is door vrijelijk in te stemmen en mee te werken met de

genade.

Hier wordt dan verwezen naar 1 Kor. 15 : 10: "Maar door de genade Gods ben ik wat ik ben en Zijn genade aan mij is niet vergeefs geweest; maar ik heb meer gearbeid dan zij allen, doch niet ik, maar de genade Gods, die met mij is."

Rome ziet hierin een zeker synergisme: de genade werkte met Paulus mee en Paulus met de genade en daaraan zou het te danken zijn dat hij zulke spectaculaire resultaten boekte.

Deze uitleg is in strijd met wat Paulus eigenlijk wil zeggen. Paulus wil juist duidelijk maken dat het 'genade alleen' is die zo overvloedig vruchtbaar is geweest in zijn leven.

Trouwens dat dit de bedoeling is van Paulus blijkt eveneens uit Kor. 3:5 waar hij duidelijk leert: "Niet dat wij uit onszelf bekwaam zijn iets als ons werk in rekening te brengen, maar onze bekwaamheid is Gods werk."

Alle uitspraken van Rome over 'genade' zijn gekleurd door de gedachte aan 'zelfwerkzaamheid uit kracht der genade'.

Ter verduidelijking daarvan nog deze uitspraken van Trente: ' Aan alle gelovige zondaars geeft God voldoende bijstand (gratia saltem remote sufficiens) om zich te bekeren.'

'Met Gods hulp kan en moet de zondaar zich voorbereiden op het 'zijn-in-Christus'.

Maar is dit 'voorbereiden' ook niet Gods werk? Het is de Heilige Geest die overtuigt van zonde, van gerechtigheid en van oordeel! (Joh. 16:8)

Dat Rome niet is veranderd, blijkt nog maar eens uit een artikel in het rooms-katholieke informatieblad 'Waarheid en leven' (Juli-Aug 1987) over 'Genade':

"Werkt de mens met deze genade mee, spant hij zich in om geheel en al voor God te werken en te leven, dan zal hij daardoor steeds grotere genade over zich afroepen, want God laat zich nimmer in edelmoedigheid overtreffen. Zo zal de christenmens steeds dieper doordringen in zijn Godsgelijkenis.

Wanneer een mens zover is gekomen, dat hij met hart en ziel God aanhangt en hij naar eer en geweten mag bekennen, dat hij uit liefde voor God leeft en werkt aan het heil van zijn naasten, dan is de heiligmakende genade in zeer grote mate aanwezig en nadert zo'n mens zeer dicht de staat der volmaaktheid of heiligheid. Hoe meer iemand op de Heer gelijkt en in vriendschap en liefde met God verbonden leeft, des te meer zal hij door God worden bemind, want hij die de heiligmakende genade in hogere graad bezit en daardoor meer één is met God, is groter liefde waard (ook van de kant van de mensen) dan degene, die om zo te zeggen, het sinds zijn doopsel niet meer zo nauw neemt. Steeds blijft de vrijheid van wil om mee te werken dan wel af te wijzen. De mens is echter niet in staat tot God te naderen, zonder dat hij de genade van bijstand ontvangt. Hij kan de Godgelijkenis nooit tot haar hoogste voleinding brengen, zonder de goddelijke hulp. Al met al blijft het een moeizaam streven ook met de hulp van Gods genade -om God zozeer

te gaan gelijken, dat men met St. Paulus zou kunnen zeggen: 'Ik leef niet meer, maar Christus leeft in mij.'

Lijkt de mens hier niet een 'stille vennoot' te zijn van de Heere God? O, dat men dit toch maar kon beseffen dat, als verlossing van God mede zou komen te rusten op onze medewerking met de genade, er geen verlossing mogelijk is. God verlost op grond van genade en niet op grond van enige welwillendheid van onze kant!

B. Heiligmakende genade

Vraag 148 van de Mechelse catechismus leert: "De heiligmakende genade is een bovennatuurlijke en blijvende hoedanigheid, aan onze ziel zelf gegeven, die ons deelachtig maakt aan het goddelijk leven, ons aldus heiligt en ons verheft tot kinderen van God en erfgenamen van de hemel."

Met deze uitspraak zijn we beland temidden van de rooms-katholieke rechtvaardigingsleer.

In de 'Katholieke Katechismus voor Volwassenen' doet Rome net alsof er niet zoveel verschil bestaat tussen het katholieke en het "protestantse belijden over de rechtvaardiging.

Rome beweert het volgende: 'De oecumenische dialoog van de laatste decennia heeft grote vooruitgang geboekt in de leer over de rechtvaardiging. Veel katholieke en protestantse theologen zijn in onze tijd van mening, dat deze leer als zodanig de beide kerken niet meer hoeft te scheiden en overeenstemming over het antwoord op deze vraag mogelijk is. De katholieke en protestantse leer over de relatiebepaling tussen beide aspecten (genade en werken) sluiten elkaar niet principieel uit; zij zijn weliswaar niet precies dezelfde, maar zij staan wel voor elkaar open.' (Kath. Katechismus voor volwassenen blz. 244). Inhoudelijk zou men dus bijna hetzelfde belijden, maar de uiterlijke gestaltegeving van dat belijden zou bepaalde accenten meer of minder benadrukken! Niets is echter minder waar! Het gaat om een fundamenteel verschil. Het gaat ofwel om 'soevereine genade' ofwel om 'verdienen uit kracht der genade'. Het gaat om leven uit God of leven uit het vlees. Het gaat tenslotte om geloven of werken. Het ene voert naar de eeuwige heerlijkheid, het andere naar het eeuwig verderf.

Het is zonder meer een oecumenische dwaalgeest die de algenoegzaamheid van Jezus' kruisoffer wil verdoezelen.

En ik houd eraan vast om vooraf duidelijk te stellen dat het Evangelie elke verdienstelijkheid, die mede oorzaak zou kunnen zijn van onze rechtvaardigmaking voor God, uitschakelt.

In de uitspraken van Trente wordt de rechtvaardigmaking beschreven als een overzetting uit de toestand waarin de mens als kind van Adam geboren is, in de stand der genade als kinderen Gods. (Trente VI-IV). Aan het begin van dit proces staat de genade, die aan de verdienste voorafgaat en waardoor de zondaar in staat

wordt gesteld zich voor te bereiden op zijn eigen rechtvaardigmaking door vrije toestemming en medewerking met deze genade. (Trente VI-V). Over het geloof als 'vertrouwensgeloof' wordt niet gesproken, wel over het geloof als daad van het verstand, die als waar aanneemt wat door God geopenbaard is. 'Het geloof dat het begin is van het menselijk heil, is een bovennatuurlijke deugd waardoor wij geloven dat wat God geopenbaard heeft, waar is.'

Zo werd het geformuleerd door Vaticanum I. Het geloof wordt dus gezien als het 'begin' van de heilsweg. Dit houdt in dat het vlg. Rome in het geloof niet zozeer gaat om het allesbeslissende, het allesbeheersende (anders is geloof geen geloof meer), maar om een bepaalde fase van de heilsweg, namelijk het begin van de weg waarin de mens tot het heil komt.

Voor Rome is het geloof een 'aanloop' om tot gemeenschap met God te komen. Het geloof op zichzelf is dan ook niet zaligmakend, tenzij -zo gaat Rome verder -het een 'gevormd' geloof wordt, d.w.z. een door de liefde gevormd geloof. Het geloof wordt zodoende een prestatie van de mens, een aandeel van de mens als een medebepalende factor in de rechtvaardigmaking. Ja, op de achtergrond verschijnt telkens weer de schaduw van de menselijke verdienstelijkheid. "Wij krijgen dus deze aller-merkwaardigste figuur: als het geloof 'iets' is, heeft het verdienste -en als het geloof 'alles' is, dan mist het alle verdienstelijkheid. Als het geloof 'iets' is, zijn we medewerkers met de genadekracht, als het geloof 'alles' is, zijn we enkel ontvangers van het genadewoord, dat ons alles toerekent en schenkt, wat nodig is om voor God te bestaan, bij Hem te blijven, uit Hem te leven." (Toelichting op de Heidelbergse Catechismus van Dr. K.H. Miskotte).

'Ingestorte gerechtigheid'

"Wanneer iemand zegt, dat de zondaar alleen door het geloof gerechtvaardigd wordt, zodat hij meent, dat er niets anders geëist wordt dat meewerkt tot het verkrijgen van de rechtvaardigingsgenade en dat het geenszins nodig is zich door eigen wil daarop voor te bereiden, hij zij vervloekt." (Trente Sess. VI, canon 9). Wat een diepgaand verschil toch met wat de Bijbel leert!

De Bijbel leert dat wij behouden worden OM NIET, uit GENADE, door het GELOOF. Maar Rome spreekt de ban uit over al wie leert dat de rechtvaardigmakende genade niets anders is dan de gunst Gods. Rome spreekt de ban uit over al wie leert dat het rechtvaardigend geloof niet anders is dan vertrouwen op Gods barmhartigheid, die de zonde om Christus' wil vergeeft! Hierdoor distantieert Rome zich van de Bijbelse waarheid van genade alleen, van geloof alleen (sola gratia, sola fide) ;' hierdoor distantieert Rome zich van de enige grondslag van het Heil.

Het genadekarakter wordt verduisterd door het inbouwen van een 'ingestorte gerechtigheid' in de genade. We moeten goed beseffen wat dit betekent. Gods wezen en al Zijn Goddelijke deugden worden ingegoten in de mens in het

sacrament van het Doopsel. Rome spreekt niet van een rechtvaardigmaking door 'toerekening', maar van een wezenlijk rechtvaardig zijn in God. De 'Katholieke Catechismus voor volwassenen' leert het aldus: "De rechtvaardiging door God bewerkt dus een werkelijke en wezenlijke verandering van de mens. De rechtvaardiging verklaart hem niet slechts gerechtvaardigd, maar zij bewerkt dat hij gerechtvaardigd is; zij verandert en herschept hem. Dit houdt een dubbel gevolg in: de vergeving van de zonden en 'de heiliging en vernieuwing van de innerlijke mens' (DS 1528) De rechtvaardiging is dus tevens heiliging waardoor wij in de Heilige Geest door Jezus Christus gemeenschap hebben met God." (Blz. 237)

Het concilie van Trente is daarin ook heel duidelijk 'De rechtvaardiging is niet alleen zondevergeving, maar ook heiliging en vernieuwing van de innerlijke mens door het vrijwillig aannemen van de genade en van de gaven, waardoor de mens van een onrechtvaardige een rechtvaardige, van een vijand een vriend wordt.' (Trente VI-VI)

"Door de ingestorte gerechtigheid wordt de zondaar rechtvaardig gemaakt in de werkelijkheid van zijn bestaan, reëel en effectief, zodat we niet maar voor rechtvaardig 'gehouden' worden, maar het in werkelijkheid ook 'zijn'" ('et non modo reputamur sed vere justi nominamur et sumus' Trente VI-VII) Hoe juist leert daar tegenover Calvijn: "Ik plaats haar (de gerechtigheid) buiten ons, omdat wij in Christus alleen rechtvaardig zijn" De Bijbel spreekt niet over een 'wezenlijke' rechtvaardiging, maar over een 'toerekenen' van de gerechtigheid (Rom. 4)

Wat houdt dat in? Gerechtigheid toerekenen is iemand rechtvaardig verklaren voor God. Het is niet een 'instorten' van een gerechtigheid, waardoor men 'in zichzelf' rechtvaardig is, maar verklaren dat iemand gerechtigheid heeft op grond van zijn geloof (Rom 4: 4-8)

Calvijn leert het aldus: "Men zal dus op deze wijze zeggen, dat gerechtvaardigd wordt door de werken hij, in wiens leven zulk een reinheid en heiligheid gevonden wordt, die bij Gods troon verdienen het getuigenis der gerechtigheid; of die door de volmaaktheid zijner werken aan Gods oordeel kan beantwoorden en genoegdoen. Daarentegen zal hij gerechtvaardigd worden door het geloof, die, uitgesloten van de gerechtigheid der werken, Christus' gerechtigheid door het geloof aangrijpt, met welke bekleed zijnde, hij voor Gods aangezicht niet als een zondaar maar als een rechtvaardige verschijnt. Dus leggen wij de rechtvaardigmaking eenvoudig zo uit, dat ze is de aanneming, waarmede God ons in genade aanneemt en voor rechtvaardigen houdt. En wij zeggen, dat die gelegen is in de vergeving der zonden en in de toerekening van Christus' gerechtigheid." (Inst.III, XI, 2).

En verder: "Rechtvaardigmaken is dus niets anders dan hem, die aangeklaagd werd van de beschuldiging vrijspreken, alsof zijn onschuld bewezen was. Wanneer dus God ons door de tussenkomst van Christus rechtvaardig maakt, spreekt Hij ons vrij

niet door het bewijs van onze eigen onschuldigheid, maar door toerekening der rechtvaardigheid, zodat wij, die in onszelf niet rechtvaardig zijn, in Christus als rechtvaardigen gerekend worden.

Zo zegt in Hand. 13 : 38 Paulus in een prediking: "Zo zij u dan bekend, mannen broeders, dat door Hem u vergeving van zonden verkondigd wordt; ook van alles, waarvan gij niet gerechtvaardigd kon worden door de wet van Mozes, wordt ieder, die gelooft, gerechtvaardigd door Hem."

Ge ziet, dat na de vergeving der zonden deze rechtvaardigmaking bij wijze van uitlegging geplaatst wordt; ge ziet duidelijk, dat ze genomen wordt als vrijspreking; ge ziet, dat ze aan de werken der wet ontnomen wordt; ge ziet, dat ze een loutere weldaad van Christus is; ge ziet dat ze door het geloof ontvangen wordt; ge ziet, eindelijk, dat er genoegdoening wordt tussen geplaatst, wanneer hij zegt, dat wij van onze zonden gerechtvaardigd worden door Christus..." (Inst.III, XI, 3). Tot zover Calvijn.

Volgens Rome ben ik door de heiligmakende genade zo volmaakt en zo goed in mezelf -substantieel en wezenlijk -dat ik geschikt ben om op deze grondslag een Gode welgevallig leven op te bouwen. Dat kan ik dus uit mezelf. Op de grondslag van de genade kan ik nu bij God gaan verdienen, kan ik 'de condigno' mijn rechten laten gelden bij God! De mens is door die 'ingestorte gerechtigheid' zo grondig, zo wezenlijk veranderd dat God behagen heeft in die veranderde-mens-in-zichzelf. Hij is niet aangenaam aan God, omdat God hem genadig aanziet in Christus en hem de gerechtigheid van Christus toerekent, maar omdat hij in zichzelf - los van Christus' verzoeningswerk - zo goed is.

Genade wordt volgens Rome niet zozeer beschouwd als een onverdiende gunst Gods, als iets buiten ons, maar veeleer als een bovennatuurlijke kracht, die onze menselijke natuur op een hoger niveau, namelijk op een goddelijk niveau verheft waardoor die nieuwe mens bekwaam wordt bij God verdiensten te verwerven.

Existentiële verheffing

Rome spreekt over een 'existentiële verheffing' die de mens bekwaam maakt om de hemel te verdienen. Wat is nu zo'n 'existentiële verheffing'? Ik wil het verduidelijken aan de hand van een voorbeeld. Veronderstel, u bent eigenaar van een prachtige hond. En zoals elke hond of elk dier heeft hij zijn eigen beperkte dierennatuur met daaraan verbonden eigen beperkte geluksmogelijkheden. Uw hond zal gelukkig zijn als hij wat kan luieren in de zon of genieten van een vette kluif. In geen enkel hondenbrein is het ooit opgekomen dat er een hoger geluk zou kunnen bestaan. En toch bestaat het: dat geluk, namelijk dat u, als zijn baas, kunt genieten als mens. Uw geluksmogelijkheid als mens is veel groter dan dat van uw hond. Als mensen kunnen wij genieten van een mooi boek, van Gods prachtige natuur, van muziek, van een diepe vriendschap en van een innige liefdesrelatie. Maar veronderstel nu

even dat u in een concertgebouw zit te luisteren naar een symphonie van Beethoven en bij uzelf denkt: die hond van mij moest daar ook van kunnen genieten!

En een volgende keer brengt u uw hond mee. En terwijl u aan het genieten bent van de mooie muziek begint uw hond gewoon te janken. Hoe is het mogelijk! Ja, hoe kan het anders? Opdat uw hond echt zou kunnen mee genieten is het niet voldoende dat uw hond plaatselijk dáár is waar u gelukkig bent; u zou uw hond menselijke vermogens moeten inplanten, hem deelgenoot maken aan de menselijke natuur, hem een nieuw leven moeten geven dat hem op een hoger levensniveau brengt, u zou hem 'existentieel' moeten verheffen. Nu trekt Rome deze gelijkenis door naar de mens in zijn verhouding tot God. Gods geluk gaat oneindig ver uit boven het geluk dat wij ons als mensen kunnen voorstellen. Nu verlangt God dat wij van Zijn geluk kunnen meegenieten. Maar om dit te kunnen is het niet genoeg dat wij als het ware plaatselijk in de hemel worden gebracht. Zoals wij van nature zijn, zouden wij ons daar even zeer vervelen als uw hond in dat concertgebouw. Waarom? Omdat wij van nature niet in staat zijn het geluk van God te smaken. Gods geluk gaat onze gelukscapaciteit te boven. God zou ons goddelijke vermogens moeten inplanten, ons deelgenoot moeten maken aan Zijn Goddelijke natuur, ons hele bestaan existentieel verheffen. Welnu, zegt Rome, God doet dit in het sacrament van het Doopsel, die de heiligmakende genade schenkt, dat is het leven der wedergeboorte. Dit is het wat Rome leert over de rechtvaardigmaking. Zo ook heb ik het meegekregen tijdens mijn studentaat, vooral vanuit een boek dat in die tijd ter studie werd aangeraden, namelijk 'Christen Nu' van Dankelman. Ook vandaag wordt het zo geleerd.

Rome belijdt dus niet een rechtvaardigmaking door het geloof in Jezus' verlossingswerk, maar een 'wezensgerechtigheid' in de mens, die dan ook de substantie van de mens uitmaakt. Wanneer men even verder doordenkt, dan kan die gerechtvaardigde mens die zgn. 'wezensgerechtigheid' "zijn eigene noemen". (misschien mag ik hier verwijzen naar de dogmatische studie van Berkouwer: 'Geloof en rechtvaardiging')

Hierin ligt het fundamentele verschil tussen Rome en de Reformatie. Het gaat hier niet om een kleinigheid. Het gaat om het hart van het Evangelie. Het soevereine karakter van Gods genade wordt door de leer van een 'ingestorte gerechtigheid' miskend! Rome leert: door die ingestorte gerechtigheid (rooms-katholieke doopsel) wordt de mens nieuw gemaakt; hij wordt een rechtvaardige.

Maar de grond van Gods welbehagen ligt dan niet in Christus, maar in die veranderde mens zelf. De verandering van een zondaar in een rechtvaardige is de verdienste van Jezus Christus, van Zijn lijden en, sterven. Zo ook leert Rome het. Maar wanneer de zondaar eenmaal, op grond van het werk en de verdienste van Christus, een rechtvaardige geworden is, dan heeft God behagen in die

rechtvaardige, niet omdat hem de rechtvaardigheid van Christus van buitenaf wordt toegerekend, maar omdat hij nu 'zelf' rechtvaardig is. Dit is het verschrikkelijke gevolg van die leer van de 'ingestorte gerechtigheid'! Kon men dit toch maar inzien! Kon men maar beseffen dat de Bijbel iets heel anders leert. De Bijbel ontmaskert de leer van Trente als een eigenwillig verdraaien van het Evangelie. De Bijbel leert: de mens is en blijft een zondaar en hij kan nooit Gods welbehagen naar zich toehalen door wat hij is! Als de Heere God ons aanziet, los van Jezus Christus, dan moet Hij ons veroordelen en afwijzen.

De enige grond van Gods welbehagen is Jezus Christus, de 'Geliefde' in Wie Hij welbehagen heeft. We mogen hier dan ook terecht spreken van uitverkiezing. Uitverkiezing die haar enige grond vindt in God zelf, en die nooit afhankelijk kan worden gemaakt van een of andere hoedanigheid in de mens. "De oorzaak van deze genadige uitverkiezing is alleen het welbehagen van God. Dat bestaat niet hierin, dat Hij uit alle mogelijke voorwaarden enige eigenschappen of prestaties van mensen heeft uitgekozen tot een voorwaarde voor het ontvangen van het heil. Integendeel, dit welbehagen bestaat hierin, dat Hij bepaalde personen uit de hele zondige mensheid tot zijn eigendom aangenomen heeft. Er staat immers geschreven: Want toen de kinderen nog niet geboren waren en goed noch kwaad hadden gedaan... werd tot haar (namelijk Rebekka) gezegd: de oudste zal de jongste dienstbaar zijn, gelijk geschreven staat: Jacob heb Ik liefgehad, maar Ezau heb Ik gehaat (Rom. 9: 11-13) ; en: allen, die bestemd waren ten eeuwigen leven, kwamen tot ge loof (Hand. 13: 48). (Dordtse leerregels I, 10).

Volgens Rome ligt de grond evenwel in ons, namelijk in de rechtvaardigheid die wij gekregen hebben en waardoor wij innerlijk zijn omgevormd (wedergeboren), zodat we daardoor in onszelf behagelijk zijn aan God. Maar de Bijbel leert dat de grond van onze rechtvaardiging buiten ons ligt, namelijk in Gods welbehagen, op grond van genade in Christus Jezus.

Geraffineerde werkheiligheid

Calvijn reageert daartegen zeer heftig: "Maar aangezien Osiander (een rooms-katholiek theoloog) het een of ander gedrocht van een essentiële rechtvaardigheid heeft ingevoerd, waardoor hij de onverdiende rechtvaardigheid wel niet heeft willen opzij zetten, maar haar toch in zulk een duisternis gehuld heeft, dat die de vrome harten verdonkert en van het ernstig besef van Christus' genade berooft, is het, voordat ik tot andere dingen overga, nodig deze razernij te weerleggen... Deze man had iets bedacht, dat verwant is aan de opvatting der Manicheeërs, namelijk dit, dat hij er naar streefde om het wezen Gods in de mensen over te gieten." (Inst. III, XI, 5).

Wat doet zich hier voor? Het is een heel ernstige zaak wanneer Rome, tegen alle Bijbelse gegevens in, blijft vasthouden aan haar leer over de ingestorte

gerechtigheid.

Nogmaals, volgens Rome geschiedt de rechtvaardiging niet door het geloof in Jezus' verzoeningswerk, ook al belijdt Trente dat God Hem tot Verzoener gesteld heeft door het geloof in Zijn Bloed. (Trente VI, 11).

Deze leer over de ingestorte gerechtigheid erkent Jezus niet meer als de éne Middelaar! Wat een goddeloze leer! Ik ben er ondersteboven van. Ziet men dan niet dat Christus als onze Rechtvaardigheid wordt geloofend!

"Verder loochent hij krachtig dat Christus onze rechtvaardigheid is, in zoverre Hij, als Priester onze zonden verzoenende, ons met de Vader verzoend heeft, maar dat Hij het is als de eeuwige God en het leven." (Inst.III, XV, 6).

Wie beter dan Calvijn heeft dit subtiele maar zo wezenlijke verschil doorzien tussen de Roomse leer en de Bijbelse waarheid over de rechtvaardigmaking. Ik laat Calvijn zelf spreken: "En ofschoon hij, zich verontschuldigd, zegt, dat hij met het woord essentiële of wezenlijke rechtvaardigheid niets anders bedoelt, dan in te gaan tegen deze mening, dat wij om Christus' wil rechtvaardig gerekend worden, drukt hij toch duidelijk uit, dat hij niet tevreden is met die rechtvaardigheid, welke ons door de gehoorzaamheid en de offerande des doods van Christus verworven is, maar verzint, dat wij naar ons wezen in God rechtvaardig zijn, doordat ons zowel Gods wezen alsook Zijn hoedanigheid ingegoten is. Want dit is de reden, waarom hij zo heftig beweert dat niet alleen Christus, maar ook de Vader en de Geest in ons woont. En ook al erken ik dat dit waar is, zo zeg ik toch dat het verkeerd door hem wordt verdraaid. Want men behoorde te overwegen op welke wijze die inwoning plaats heeft, namelijk dat de Vader en de Geest in Christus zijn; en evenals in Hem de volheid der Godheid woont, bezitten wij in Hem de ganse God. Al wat hij dus afzonderlijk over de Vader en de Geest te berde brengt, heeft geen andere bedoeling, dan dat hij de eenvoudigen van Christus aftrekt. Vervolgens leert hij een wezensvermenging waardoor God zich in ons overstort en als het ware tot een deel van zichzelf maakt. Want dat het door de kracht van de Heilige Geest geschiedt, dat wij verenigd worden met Christus en dat Hij ons Hoofd is en wij Zijn ledematen zijn, dat rekent hij voor niets, indien niet zijn wezen met ons vermengd wordt. Maar ten aanzien van de Vader en de Geest openbaart hij, zoals ik zei, duidelijker wat hij meent: namelijk, dat wij gerechtvaardigd worden niet door de genade van de Middelaar alleen, en dat ons ook niet in diens Persoon de rechtvaardigheid eenvoudig of geheel aangeboden wordt, maar dat wij deelgenoten worden aan de Goddelijke rechtvaardigheid, wanneer God naar het wezen met ons verenigd wordt." (Inst.III, XI, 5).

Waarom weid ik hier zo breedvoerig over uit? In de eerste plaats omdat hier op een onbeschaamde wijze het volkomene van Jezus' verzoeningswerk wordt terzijde geschoven om 's mensen eigen verdienstelijkheid aan bod te laten komen. Uiteindelijk zou de mens zalig kunnen worden zonder Jezus Christus! Hoe zou een

mens, wiens hart geneigd is tot alle boosheid, de Heilige God genoegdoening kunnen geven? Zou dan het Kruis van Jezus Christus niet tevergeefs geweest zijn?! "Ik ontnem aan de genade Gods haar kracht niet, zegt Paulus, want indien er gerechtigheid door de wet is, dan is Christus tevergeefs gestorven." (Gal. 2: 21). Deze woorden zijn vernietigend voor elke vrome zelfactiviteit van de mens. Het lijkt me vervolgens ook nuttig om daarover uit te weiden, omdat elke toegeeflijkheid aan deze Roomse leer niet alleen het genadekarakter van Gods werk verdoezelt, maar ook een vervlakking teweegbrengt in onze eenvoudige toewijding aan de Heere. Alleen het geloof in Gods soevereine Genade doet ons volharden op de weg des geloofs. Laat Hebr. 10 u daarvan overtuigen.

Er wordt nogal eens beweerd: de leer van Rome staat toch niet zó ver af van de Bijbel; Rome belijdt toch ook Jezus als Zoon van God en als Heiland. Maar laten we toch goed beseffen dat de rooms-katholieke leer een niet-Bijbels fundament heeft, namelijk verdienstelijkheid op grondslag van de genade! Beseffen we toch wat de gevolgen zijn van deze weg.

Wie op deze weg verder gaat komt onvermijdelijk tot het besef van de waarde van zijn eigen inspanningen en eigen prestaties. Hoe listig zal dan 'zelfroem' de kop opsteken.

Zelfroem is eigen aan elke verdiensten-leer, die weliswaar begint met onverdiende genade, maar in een verder stadium bouwt op 'verdienste'.

Maar de waarheid Gods roept ons weg van elk vertrouwen op eigen kunnen. Het Evangelie neemt duidelijk afstand van elke zelfactiviteit van de mens. Rome beroept zich wel op de grondslag van de genade (heiligmakende genade, ingestorte gerechtigheid), maar tezelfdertijd onttroont ze Gods genade in een geraffineerde werkheiligheid.

Ook heiliging is Gods werk

Volgens de Roomse leer is de rechtvaardigmaking Gods werk, maar de heiliging zou dan vooral het werk van de mens zijn; de eens-gerechtigde mens moet nu zelf verder op de weg van de heiligmaking, weliswaar voorzien van 'dadelijke genade'.

Bavinck leert terecht: "Velen erkennen nog dat wij gerechtvaardigd worden door de gerechtigheid, welke Christus verworven heeft, maar houden het er voor of handelen er althans in de praktijk naar, alsof zij geheiligd moesten worden 'door een heiligheid, welke zij zelf tot stand brengen.'" (Geref. Dogmatiek IV, 233).

Zo wordt de mens toch teruggebracht onder de wet!

Dat is het schrijnende gevolg van de Roomse leer over de rechtvaardigmaking!

De Bijbel leert toch onomwonden dat Christus ons van God is geworden 'wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging en verlossing' (1 Kor. 1: 30).

Blijkt hieruit niet dat ook de heiliging een toegerekende heiliging is? Heiliging is

niet, zoals wel eens wordt beweerd, een deugd die wij onszelf eigen kunnen maken met de hulp van Christus. Neen, de heiliging is een geschenk van Christus. Hij zelf is onze heiliging. Uit onszelf kunnen we dat niet opbrengen.

De Bijbel spreekt trouwens ook over de mens als voorwerp van Goddelijke heiliging: "De God des vredes heilige u geheel en al..." (1 Thess. 5:23).

Het is duidelijk dat de Bijbel ook spreekt over een activiteit van de mens in het proces van de heiliging. Hoe verklaar ik dat dan?

De grondslag van ons leven ligt, net als bij Israël (Lev. 19), in het 'Hem toebehoren'. Vanuit deze realiteit, vanuit het 'dienstverband' met de Heilige God worden we opgeroepen om als 'heiligen' te wandelen. Dat is trouwens ook de duidelijke boodschap van het Nieuwe Testament. Paulus roept het uit: 'Hoe zullen wij, die der zonde gestorven zijn, daarin nog leven?' (Rom. 6: 2) En aan de gelovigen te Korinthe vraagt Paulus: 'Weet gij niet dat uw lichamen leden van Christus zijn?' (1 Kor. 6: 15). 'Weet gij niet dat uw lichaam een tempel is van de Heilige Geest?' (1 Kor. 6: 19). 'Weet gij niet dat gij niet van uzelf zijt? Want gij zijt gekocht en betaald. Verheerlijkt dan God met uw lichaam.' (1 Kor. 6: 20).

Het is niet zo dat wij ons nu maar eens speciaal moeten gaan inspannen om ons levensniveau op een hoger peil te brengen of om een morele verbetering na te jagen. Neen. Want zodoende zijn we weer zelf aan het prutsen. Paulus zegt in Rom. 6: 22: "Maar thans, vrijgemaakt van de zonde en in de dienst van God gekomen, hebt gij tot vrucht uw heiliging en als einde het eeuwige leven."

Heiliging wordt een 'vrucht' genoemd, een vrucht die innerlijk verbonden is met de dienst van God. Zoals het dienstverband met de zonde als vrucht de dood voortbrengt, zo is de heiliging onlosmakelijk verbonden aan de dienst van God. Er bestaat een innerlijk verband tussen beide, zoals er een innerlijk verband is tussen zaad en vrucht.

Wie op de weg van de heiliging over eigen prestatie en verdienste zou willen spreken, wordt door Paulus hier op een klare wijze teruggewezen. Er groeit immers iets wat wij niet op gang hebben gebracht en waarvan wij het groeiproces ook niet in onze eigen handen hebben. We worden erbij betrokken, we worden ertoe geroepen. Wij hebben onze verantwoordelijkheid, maar wij zijn

het niet die de vrucht laten rijpen. Het is God die de wasdom geeft! (1 Kor. 3: 6).

Onze heiliging is gefundeerd in Gods heiligheid. Op grond van Gods barmhartigheid worden wij opgeroepen te leven als heiligen. De heiliging van de gelovige kan daarom nooit een zelfstandig terrein zijn van de menselijke activiteit. Calvijn had Paulus goed verstaan toen hij schreef: 'Wij zijn niet van onszelf: laat dus niet onze rede of wil in onze plannen en daden heerschappij voeren. Wij zijn niet van onszelf: laat dus ons niet dit ons ten doel stellen, dat wij zoeken wat ons naar het vlees nuttig is. Wij zijn niet van onszelf: laat ons dus, voor zover het mogelijk is, onszelf

en al het onze vergeten... Aan de andere kant: wij zijn van God: laat ons dus voor Hem leven en sterven. Wij zijn van God: laat dus Zijn wijsheid en wil al onze handelingen leiden. Wij zijn van God: laat dus tot Hem, als tot het enige rechte doel, alle delen van ons leven streven...

O, welk een vordering heeft hij gemaakt die geleerd heeft, dat hij niet van zichzelf is en de heerschappij en het bestuur over zich zelf aan zijn eigen verstand onttrokken heeft, om het Gode toe te kennen." (Inst. III, VII, 1).

O geliefde lezer, begrijpt u iets van de wezenlijke nood van de rooms-katholieke mens ? Met beroep op de genade Gods blijft hij toch genoodzaakt te leven onder de vloek van de wet. Deze gedachte verscheurt mij van binnen. Het is een satanische misleiding die vanuit het Roomse systeem de mensen afhoudt van de eeuwige zaligheid. Mijn gevoelens schreeuwt: 'Neen, zeg toch dat het niet zo is, dat kan toch niet waar zijn!' En toch, in het licht van Gods Woord kan ik niet anders dan zeggen: 'Kerk van Rome, bekeer u tot de God van vrije Genade en treed binnen in de rust van de ware Evangelische vrijheid.'

HOOFDSTUK III

Verdienstelijkheid der Goede Werken

Dit hoofdstuk wil ik beginnen met enkele woorden van Calvijn. Er blijkt uit welke zware strijd het hem heeft gekost om los te komen van het systeem der werken, fundament van de Roomse Tempel.

Wat kan ik mezelf herkennen in deze bewogen woorden van Calvijn: "Zo dikwijls als ik mij in mijzelf verdiepte of mijn hart tot U ophief, greep een vreselijke ontzetting mij aan, die door geen verzoeningsmiddelen of boetedoeningen kon worden genezen. En hoe meer ik mij zelf van nabij bezag, des te meer werd mijn geweten door scherpe doornen gestoken, zodat mij geen andere troost overbleef dan het maar vergeten en daardoor mezelf bedriegen. Maar omdat zich niets beters aandienende, ging ik op de eenmaal ingeslagen weg verder.

Intussen was er een heel andere leer ontstaan, die ons niet aftrok van de christelijke belijdenis, maar deze juist naar haar eigenlijke bron terugvoerde en ze, van alle onreinheid ontdaan, in haar zuiverheid herstelde. Maar ik stootte mij aan die nieuwigheid en luisterde er maar moeilijk naar.

En aanvankelijk - ik beken het - heb ik mij er heftig en verwoed tegen verzet, aangezien ik mij - door de standvastigheid of hardnekkigheid, die de mensen aangeboren is om zich te houden bij wat ze eenmaal geleerd hebben - er maar bedroevend slecht toe brengen liet om toe te geven, dat ik mijn hele leven in dwaling en onwetendheid had doorgebracht. Eén ding vooral hield mij van hen af: de eerbied voor de Kerk.

Maar toen ik eenmaal mijn oren had opengezet en mij had laten onderrichten, begreep ik, dat die vrees, dat de hoogheid der Kerk te na gekomen zou worden, overbodig was. Want zij brachten mij onder het oog, dat het een groot verschil uitmaakt, of iemand zich van de Kerk afscheidt, dan wel of hij probeert haar gebreken te herstellen, waarmee zij zich zelf bezoedeld heeft."

De eerbied voor de Kerk kan een mens afhouden van de waarheid. Het was ook die eerbied voor de Kerk van Rome die me jarenlang heeft belet te zoeken naar de zaligheid die gelegen is in de Waarheid van Gods Woord. De Waarheid der Schrift heeft me dan ook overtuigd van de ijdelheid van de Roomse 'verdienstelijkheid der goede werken'. Tot zover Calvijn.

Eenzijds leert Rome de absolute onmogelijkheid van zelfverlossing voor de mens én de absolute noodzakelijkheid van de verlossing door Jezus Christus.

Trente bepaalde dienaangaande: "Wie beweert dat de mens door zijn werken die hij ofwel uit kracht van zijn menselijke natuur of wel door de leer van de Wet volbrengt, gerechtvaardigd kan worden voor God zonder de Goddelijke genade door Jezus Christus, hij zij in de ban." (Ds 1551).

En anderzijds leert Rome dat de werken die in staat van genade worden verricht,

'verdienende' en 'verzoenende' kracht hebben.

De rooms-katholieke catechismus zegt dat 'wij verplicht zijn goede werken te doen om daardoor de hemel te verdienen'.

Trente bepaalde : "Zou iemand beweren, dat de gerechtvaardigde mens, hij moge nog zo volmaakt zijn, niet verlicht is de geboden van God en van de kerk te onderhouden, maar alleen verplicht is te geloven: als ware het evangelie een blote en volstreckte belofte van het eeuwig leven zonder de voorwaarde van het onderhouden der geboden: hij zij vervloekt" (Sess. VI, canon 10).

Indien iemand zou beweren dat de gerechtvaardigde mens zelf door de goede werken niet waarlijk zou verdienen de vermeerdering van de heiligmakende genade en het eeuwige leven, die zij vervloekt." (Sess. VI, canon 32).

Maar zo iets leert de Schrift niet! De Schrift leert: "Want door genade zijt gij behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf: het is een gave van God; niet uit de werken, opdat niemand roeme. Want zijn maaksel zijn wij, in Christus Jezus geschapen om goede werken te doen, die God tevoren bereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen." (Ef. 2 : 8-10).

Paulus wil hier duidelijk maken dat het principieel onmogelijk is iets te kunnen verdienen bij God op grond van je goede werken. Onze goede werken zijn geen prestaties van onzentwege, maar zijn Gods werk in ons!

Rome verwijst nogal graag naar Mat. 19: 17, waar Jezus aan de rijke jongeling het volgende zegt: 'Maar indien gij het leven wilt binnengaan, onderhoud de geboden'.

Deze uitspraak van Jezus lijkt op het eerste zicht inderdaad een bevestiging van de leer der verdienstelijkheid.

Maar wat was de bedoeling van de Heere Jezus met deze uitspraak? Jezus wilde de rijke jongeling onderwijzen, en uit het tekstverband blijkt hoe fijngevoelig Jezus met mensen kan om gaan. Jezus komt hem tegemoet op grond van de Wet en met de Wet beantwoordt Hij zijn vraag. Immers, door hem tegemoet te komen op grond van de Wet, wil Jezus hem zijn nood laten aanvoelen. Want wat had deze jonge man nodig? Hij moest leren ontdekken dat hij een verloren zondaar was, volkomen hulpeloos. En de Wet was nodig om hem zijn ware toestand duidelijk te maken. Jezus helpt hem daarin opdat hij zou inzien dat het onmogelijk is om het Koninkrijk Gods in eigen kracht binnen te gaan. De behoudenis is uit God! Het is genade in Christus Jezus! (Mat. 19: 25, 26).

Een andere uitspraak van Rome is dat 'in de goede werken een innerlijke kracht ligt om de hemel te verdienen, zodat de zaligheid niet enig en alleen het werk van Gods genade is, niet een loon mag heten enkel uit genade, maar ook uit verdienste.' (Potters : Catechismus).

Trente leert het zo : "Aan hen die tot het einde toe goed werken is het eeuwig leven zo voor te stellen als een genade door God barmhartigerwijze beloofd en tegelijk als een loon dat door Gods belofte aan hun goede werken en verdiensten in

getrouwheid zal moeten worden geschonken." (Denz. 809).

Deze uitspraak is een reactie tegen vraag 63 van de Heidelbergse Catechismus die leert: "Deze beloning geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade."

Om deze stelling een Bijbels kleurtje te geven beroept Rome zich op Mat. 25: 21: "Zijn heer zei tot hem: wèl gedaan, gij goede en getrouwe slaaf: over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u stellen; ga in tot het feest van uw heer." Rome ziet hierin een oorzakelijk verband tussen goede werken en de zaligheid.

Augustinus echter leert: "Wanneer de mens zal zien, dat hij al het goede, dat hij heeft, niet van zichzelf heeft, maar van zijn God, dan ziet hij dat alles, wat in hem geprezen wordt, niet is uit zijn verdiensten, maar uit de barmhartigheid Gods."

De 'loon'-gedachte

De loon-gedachte is een duidelijk Bijbels gegeven. "Wat gij ook doet, verricht uw werk van harte, als voor de Heere en niet voor mensen; gij weet toch dat gij van de Heere tot vergelding de erfenis zult ontvangen. Gij dient Christus als heer." (Kol. 3: 23-24).

"Want God is niet onrechtvaardig dat Hij uw werk zou vergeten en de liefde, die gij voor Zijn Naam getoond hebt door de diensten, welke gij de heiligen bewezen hebt en nog bewijst." (Hebr. 6: 10).

"Door het geloof... heeft Mozes de smaad van Christus groter rijkdom geacht dan de schatten van Egypte, want hij hield de blik gericht op de vergelding." (Hebr. 11: 26).

Vergelijk ook Openb. 20: 12; 22 : 12; 11: 17-18; 1 Kor. 3: 8. In de Bijbel is elke prestatiegedachte in het loon uitgesloten. Het 'loon' van de Bijbel is niet -zoals het wel het geval is in de economische verhoudingen, een contractueel antwoord op een of andere prestatie van de gelovige. Terecht heeft de Reformatie voortdurend verwezen naar Luk. 17:10: "Zo moet ook gij, nadat gij alles gedaan hebt wat u bevolen is, zeggen: Wij zijn onnutte slaven; wij hebben slechts gedaan wat wij moesten doen."

Jezus schakelt elke verdienste-idee uit! Prof. Greijdanus schrijft in zijn commentaar op dit vers: 'Wij behoren geheel toe aan God. En de gelovigen zijn door 's Heeren verlossingsarbeid geheel Zijn eigendom. Zij danken aan Hem alle goeds. Al wat zij zijn en al wat zij hebben aan vermogens en gaven en goederen en tijd en gelegenheden, ontvangen zij van God, door Zijn schepping en door Zijn voorzienig bestel. Zij zijn dus alles aan God schuldig. En dus kunnen zij nooit iets doen, dat zij niet reeds van tevoren aan Hem verplicht zouden zijn.

Van meer doen dan zij jegens God of de Heere schuldig zouden zijn en waardoor Hij nut of voordeel van hen zou hebben, en waarvoor als iets bijzonders en onverplichts Hij hen zou behoren te danken, kan dus geen sprake zijn. De Heere leert hier de onverdienstelijkheid van al wat ooit door ons gedaan kan worden, zelfs

al zouden wij alles verrichten, wat Hij heeft verordend. God heeft recht op dat alles. Voor goede werken boven wat God van ons eist, bestaat geen mogelijkheid. En evenmin dus voor aanspraak deswege op dank of loon."

Artikel 24 van de Ned. Geloofsbelijdenis is ook heel duidelijk: "Toch worden zij (de werken) niet in rekening gebracht, als het gaat om onze rechtvaardiging. Wij worden immers gerechtvaardigd door het geloof in Christus, zelfs vóór wij goede werken doen. Anders zouden deze werken niet goed kunnen zijn, evenmin als de vrucht van een boom goed kan zijn, voordat de boom goed is. Wij doen dus goede werken, maar niet om daarmee iets te verdienen -trouwens, wat zouden wij kunnen verdienen?"

Wij zijn veeleer aan God dank verschuldigd voor de goede werken die wij doen, en Hij niet aan ons. Want Hij is het die om Zijn welbehagen zowel het willen als het werken in ons werkt. Laten wij dus ter harte nemen wat geschreven staat: 'Zo moet ook gij, nadat gij alles gedaan hebt wat u bevolen is, zeggen: Wij zijn onnutte slaven; wij hebben slechts gedaan wat wij moesten doen'. Toch willen wij niet ontkennen dat God de goede werken beloont, maar door Zijn genade kroont Hij Zijn gaven.

En verder, al doen wij goede werken, toch funderen wij daar ons heil niet op. Want wij kunnen geen enkel werk doen of het is besmet doordat wij zondaren zijn en verdient daarom gestraft te worden.

En al konden we op één goed werk wijzen, dan is toch de gedachte aan één zonde genoeg om het verwerpelijk te maken voor Gods ogen. Op deze wijze zouden wij altijd in twijfel leven, heen en weer geslingerd, zonder enige zekerheid, en ons arme geweten zou altijd gekweld worden, indien het niet steunde op de verdienste van het lijden en sterven van onze Heiland."

Trente zegt ook wel van de werken dat ze verricht worden door Gods genade. Maar omdat de Roomse genadeleer gebaseerd is op een synthese tussen genade én vrijheid, zal de loongedachte bij Rome altijd een pretentiekarakter behouden, waardoor de rechtvaardigmaking-uit-louter-genade wordt bedreigd. Rome hecht immers enorm veel belang aan de 'eigenheid' van de mens. Daaraan correspondeert dan, als vrucht van zijn arbeid, het loon. Daar de mens immers alles van God heeft ontvangen, gelijk een kind alles van zijn vader ontvangt, kan hij derhalve niets teruggeven uit zijn oer-eigen bezit.

God heeft aan de mens de kracht gegeven om iets goeds te doen, en God zal aan de mens ook het resultaat van diens werken verlenen, met het karakter van een soort loon.

Waarom is dat zo volgens Rome? Omdat er in de handelwijze van God, welke aansluit op ons menselijk werken, een apart aspect moet liggen, namelijk het aspect dat beantwoordt aan het 'eigenheids-aspect' in onze daden.

Wanneer een wiskundige een vraagstuk tracht op te lossen, wanneer een boer zijn

land bebouwt, wanneer een vrouw een kind draagt, "verdienen" zij allen de vrucht van hun streven te zien, naar de mate waarin deze in hun werk was opgesloten. Hoe schoon men het ook kan uitleggen, ik kan me toch niet van de indruk ontdoen dat er volgens Rome een zekere 'schuldrelatie' is van God tegenover de mens.

Loon op grond van belofte

Het is Calvijn die deze bekende woorden heeft gesproken: 'Het Koninkrijk der hemelen is niet een bezoldiging van dienstknechten, maar een erfenis van kinderen.'

Calvijn herinnert ook aan de belofte die Abraham ontvangt over zijn zaad als het zand der zee: "Vele jaren later maakt Abraham zich op om, zoals hem door een Godspraak bevolen was, zijn zoon te offeren. Toen hij deze gehoorzaamheid volbracht had, ontving hij deze belofte (Gen. 22: 16-18) : 'Ik heb bij Mij zelf gezworen, spreekt de Heere, daarom dat gij deze zaak gedaan hebt, en uw zoon, uw enige, niet onthouden hebt, zal Ik u zegenen, en uw zaad vermenigvuldigen als de sterren des hemels en het zand der zee; uw zaad zal de poorten zijner vijanden bezitten, en in uw zaad zullen gezegend worden alle volken der aarde, naardien gij mijn stem gehoorzaam zijt geweest.'

Wat horen wij? Heeft Abraham door zijn gehoorzaamheid de zegening verdiend, welke belofte hij ontvangen had, voordat het gebod gegeven werd? Hier weten wij waarlijk zonder omwegen, dat de Heere de werken der gelovigen beloont met die gaven, die Hij hun reeds gegeven had, voordat aan de werken gedacht werd: terwijl Hij nog geen oorzaak had om hun wel te doen dan alleen Zijn Barmhartigheid." (Inst.III, XVIII, 2).

Ik geloof dat deze gedachte heel belangrijk is om de betekenis van het 'loon' op de juiste manier te verstaan.

Het loon kán nooit losgemaakt worden van Gods vrije genade, van Gods barmhartigheid. Maar het loon is juist in Gods barmhartigheid besloten. Wie in Jezus Christus gelooft, kan nooit iets verdienen, want dit loon is gericht op belofte en wanneer je iets krijgt uitsluitend omdat de Ander het beloofd heeft, kan er nooit sprake zijn van verdienste. Het volhardend blijven verwachten van het beloofde, maar niet-verdiende, wordt beloond.

Calvijn onderwijst ons verder: "En toch misleidt of bespot de Heere ons niet, wanneer Hij zegt, dat Hij de werken vergeldt, hetgeen Hij uit genade had geschonken vóór de werken.

Want daar Hij wil, dat wij door de goede werken geoefend worden tot het streven naar de beloning of de genieting, om zo te zeggen, van hetgeen Hij beloofd heeft, en dat wij in die goede werken wandelen om te ijveren naar de zalige hoop, die ons voorgesteld is in de hemelen, wordt terecht ook aan de werken de vrucht der beloften toegeschreven, tot wier rijpheid zij ons voeren. Keurig heeft de apostel

beiden uitgedrukt, toen hij zei dat de Kolossenzen zich toelegden op de werken der liefde, om de hoop, die hun weggelegd was in de hemelen, over welke zij tevoren gehoord hadden door het woord van het waarachtige Evangelie (Kol. 1:5).

Want wanneer hij zegt, dat zij uit het evangelie hebben leren kennen de hoop, die voor hen in de hemelen was weggelegd, verklaart hij, dat die alleen op Christus, en niet op enig werk steunt." (Inst.III, XVIII, 3).

Het loon mogen we derhalve verstaan als de openbaring van Gods barmhartigheid. Laat ons altijd bedenken, dat deze belofte, (Hebr. 6: 10) evenals alle andere, ons geen vrucht zou aanbrengen, indien niet het onverdiende verbond der barmhartigheid voorafging, opdat daarop de ganse zekerheid van onze zaligheid zou rusten." (Inst.III, XVIII, 7).

Als wij op de een of andere manier onze zaligheid konden verdienen, dan was de komst van Christus in deze wereld overbodig, dan was Golgotha één grote vergissing geweest! Wie meent 'uit kracht der genade' te kunnen verdienen, veracht het werk van Christus en zoekt een weg te bewandelen die door het Evangelie resoluut wordt veroordeeld.

De 'Augsburgse Confessie' leert 'dat onze werken ons niet met God kunnen verzoenen, en genade verwerven, maar dat dit alleen geschiedt door het geloof, indien men gelooft, dat ons de zonden vergeven worden om Christus' wil, die alleen de Middelaar is om de Vader te verzoenen (1 Tim. 2: 5). Wie nu meent dit te kunnen verkrijgen door goede werken te doen en genade te verdienen, die veracht Christus en zoekt een eigen weg tot God, in strijd met het evangelie.

Laat genade toch genade zijn! Al onze menselijke verdiensten verstommen in het licht van Gods barmhartigheid. Paulus zegt: "Indien het nu door genade is, dan is het niet meer uit werken; anders is de genade geen genade meer." (Rom. 11: 6).

Het is genade zondermeer! Onze beste werken zijn nog te vuil om aan te pakken. Hoe zelfingenomen zijn zelfs nog onze gebeden! Luther zei over de verdienstelijkheid der werken: 'Het is een duivel die u van de verdienstelijke kracht der werken spreekt en weliswaar niet een zwarte, afgrijpselijke of geverfde duivel, maar een witte duivel, die u onder de schijn van het leven het gif van de dood instort.'

En verder: 'De rechtvaardige leeft uit het geloof (Rom. 1: 17), niet alsof de rechtvaardige geen werken verricht, maar omdat niet zijn werken de gerechtigheid voortbrengen, maar de gerechtigheid de werken.'

Goede werken: vrucht van geloof

Rome verwijst ook naar Jak. 2: 14-26. 'Ziet ge wel, zegt men dan, hoe belangrijk de goede werken wel zijn. Het staat er toch zo duidelijk dat Abraham uit de werken gerechtvaardigd is! Zo blijkt toch dat een mens gerechtvaardigd wordt uit werken en niet slechts uit geloof.'

Op het eerste zicht lijkt de tekst van Jakobus in tegenspraak te zijn met wat Paulus zegt in Rom. 4: 3: 'Abraham geloofde God en het werd hem tot gerechtigheid gerekend.' Jakobus neemt zijn uitgangspunt in Gen. 22, namelijk Abrahams offerande van Izak: 'Is onze vader Abraham niet uit werken gerechtvaardigd, toen hij zijn zoon Izak op het altaar legde?' (Jak 2: 2)

In verband nu met dit 'werk' van Abraham schrijft Jakobus dat de Schrift is vervuld geworden die zegt: 'Abraham geloofde God en het werd hem tot gerechtigheid gerekend, en hij werd een vriend van God genoemd' (vers 23).

In deze tekst valt het toch duidelijk op dat het 'werk' van Abraham 'geloofswerk' was. Het was vrucht van geloof! Jakobus ziet het woord uit Gen. 15: 6 vervuld in Gen. 22.

Het geloof komt tot volmaking in de geloofsdaden. Hieruit blijkt hoe nauw Jakobus de band ziet tussen geloof en werken.

Hij ziet Abrahams leven in zijn totaliteit, niet slechts in het moment van het geloof dat in Gen. 15: 6 wordt beschreven Het ganse leven van Abraham was een leven van en uit geloof. En alle werken die Abraham deed waren geloofswerken, vruchten van het geloof. Iemand die gelooft, doet ook werken, maar het zijn niet die werken die hem rechtvaardigen, maar het geloof dat normaliter wordt uitgedrukt in werken.

Jakobus ziet het woord van Gen. 15: 6 'vervuld', volgeraakt, tenvolle aan het licht getreden in de concrete werkelijkheid van Abrahams geloofsgehoorzaamheid in Gen. 22.

Dit blijkt eveneens uit wat Jakobus schrijft in vers 22, dat Abrahams geloof 'volkomen' werd uit zijn werken Dat wil niet zeggen dat Abraham eerst een onvolkomen geloof had of een gebrekkig geloof, maar dat in Abrahams offerdaad de volkomenheid van zijn geloof openbaar werd.

Jakobus zegt ook dat Abrahams geloof meewerkte met zijn werken. Dat wil zeggen dat er bij Abraham een onverbreekbare band bestond tussen geloof en werken. Werkte het één, dan werkte ook het andere. Wie hieruit zou besluiten dat Jakobus aan het geloof nog een tweede zelfstandig element (de werken) zou toevoegen, heeft de zin van Jakobus 2 niet begrepen Ik wil hier verwijzen naar een boek van Dr. Berkouwer: 'Geloof en Rechtvaardiging'

Natuurlijk leert de Bijbel dat goede werken Gode aangenaam zijn, maar ze bezitten nooit rechtvaardigende kracht.

Het is 'door het geloof' dat wij worden gerechtvaardigd, ook eer wij goede werken doen.

Calvijn zegt hierover: "De rechtvaardigheid is alleen gelegen in Gods barmhartigheid, alleen in Christus' gemeenschap en daarom alleen in het geloof, want indien ze op de werken steunt, moet ze terstond voor Gods aangezicht ineenstorten. Ongetwijfeld, daar het een zeer hovaardig woord is (namelijk ver-

dienste) kan het niet anders dan Gods genade verduisteren, en de mensen vervullen met slechte hovaardij. Wat is dat dan voor kwaadaardigheid, dat de mensen niet tevreden zijn met die mildheid Gods, die de werken, zonder dat ze iets van dien aard verdienen, met onverschuldigde beloningen beloont, en dat zij met heiligschennende eerezucht ernaar streven dat aan de verdiensten der werken schijne vergolden te worden, wat geheel en al een geschenk is van Gods milddadigheid?" (Inst.III, XV, 2, 3, 4)

Ons fundament

Welk toch is ons fundament? Wanneer je in het licht van Gods heiligheid wordt geconfronteerd met eigen kleinheid en lauwheid, met de triestheid van zoveel zwakheid in je leven, met dat ellendig egoïsme dat altijd maar weer wil roemen op eigen vleselijk kunnen, dan verstommen werken en verdiensten.

Nooit kunnen zij een fundament zijn van rechtvaardiging! Want het beste wat in onze werken aanwezig is, is nog schandelijk voor Gods aangezicht. Laten we toch, vanuit Rom. 8, horen naar het getuigenis van Gods Geest die leert dat alles wat we doen besmet is door de dienstbaarheid aan de vergankelijkheid! Ook het beste van het beste der werken!

Het is om ineen te krimpen van schaamte en van wanhoop. En met Jesaja moeten we verslagen uitroepen: 'Wee mij, want ik ga ten onder, want ik ben een man, onrein van lippen... en mijn ogen hebben de Koning gezien.' (Jes.6:5)

Tenzij... O Heerlijkheid Gods, o diepte van rijkdom, van wijsheid en van kennis Gods, hoe ondoorgroendelijk zijn Uw beschikkingen, hoe onnaspeurlijk zijn Uw wegen.

Hoe overweldigend is de rijkdom van Uw Genade. Beteuterd en sprakeloos en met lege handen staan wij voor U, de Heilige! Welk is ons fundament? Op welke grondslag kunnen wij het 'Heilige der heiligen' betreden?

Op grond van onze vroomheid misschien? Op grond van ons Bijbellesen? Of van onze stille tijd? Indien dit een waar fundament zou zijn, in onze ogen, dan is het vuilnis in Gods ogen. Paulus spreekt zelfs van drek! (Fil. 3). Alléén het Bloed van het Lam is de ware en vaste grondslag! Op grond van het Bloed van het Lam kunnen wij voor God bestaan. "Het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen de macht en de rijkdom, en de wijsheid en de sterkte, en de eer en de heerlijkheid en de lof." (Openb. 5: 12).

Jezus Christus is het ware fundament. Het éne fundament. "Want een ander fundament dan dat er ligt, namelijk Jezus Christus, kan niemand leggen." (1 Kor. 3: 11).

Het is Zijn volmaaktheid die ons wordt toegerekend door het geloof: 'Door één offerande heeft Hij voor altijd hen volmaakt die geheiligd worden'. (Hebr. 10: 14).

Waar blijft dan het roemen? "Maar uit Hem is het dat gij in Christus Jezus zijt, die

ons van God is geworden: wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging en verlossing, opdat het zij gelijk geschreven staat: Wie roemt, roeme in de Heere." (1 Kor. 3: 31).

Ik wil Calvijn nog eens laten spreken: "Hoedanig fundament is Christus in ons? Zulk een, dat voor ons het begin der zaligheid geweest is, opdat de vervulling door ons zou aangebracht worden? Geenszins, maar, zoals hij kort tevoren geschreven had, wanneer wij Hem erkennen, is Hij ons gegeven tot rechtvaardigheid. Niemand is dus goed in Christus gefundeerd, dan hij, die een volkomen rechtvaardigheid in Hem heeft: want de apostel zegt niet, dat Hij gezonden is om ons te helpen tot het verkrijgen der rechtvaardigheid, maar opdat Hij zelf onze rechtvaardigheid zij (1 Kor. 1: 30), namelijk daarin, dat wij in Hem uitverkoren zijn van eeuwigheid voor de grondlegging der wereld, zonder enige verdienste onzerzijds, maar naar het voornemen van Gods welbehagen; dat wij door Zijn dood zelf verlost zijn van de vloek des doods en van het verderf bevrijd; dat wij in Hem door de Hemelse Vader aangenomen zijn tot kinderen en erfgenamen; dat wij door Zijn bloed met de Vader verzoend zijn; dat wij, aan Hem ter bewaring gegeven, onttrokken worden aan het gevaar van ondergang en vernietiging; dat wij, zo in Hem ingelijfd, reeds enigermate het eeuwige leven deelachtig zijn, en door hoop het Koninkrijk Gods binnengetreden zijn (Ef. 1: 4; Kol. 1: 14, 20; Joh. 10: 28 enz.). En nog zijn we niet aan het eind: dat Hij zelf, nadat wij zo veel in Hem gekregen hebben, ook al zijn we nog dwaas in onszelf, ons voor God tot wijsheid is, ook al zijn wij zondaars; dat Hij ons tot rechtvaardigheid is, ook al zijn wij onrein; dat Hij ons is tot reinheid, ook al zijn wij zwak, ongewapend en blootgesteld aan satan. Dat toch van ons is de macht, die Hem gegeven is in hemel en op aarde, waarmee Hij voor ons satan vertreedt en de poorten der hel verbreekt; ook al dragen wij het lichaam des doods nog met ons om, dat Hij toch ons leven is. Kortom, dat alles, wat van Hem is, van ons is, en dat wij in Hem alles hebben, maar in onszelf niets. Op dit fundament moeten wij gebouwd worden, indien wij willen opwassen tot een tempel de Heere geheiligd." (Inst.III, XV, 5). Ik heb de stellige indruk dat Rome nooit goed heeft begrepen wat de Reformatie bedoelde met haar rechtvaardigingsleer door-het-geloof-alleen. Volgens Rome zou het een 'effectloze' toerekening zijn, die geen werkelijke verandering bewerkt in de mens. Maar het tegendeel is waar. Het geloof is juist het fundament waarop liefde en goede werken kunnen opwassen en wel het geloof dat Gods begenadiging aangrijpt en erkent. Het is toch duidelijk dat alleen een gerechtvaardigde-door-het-geloof in staat is om goede werken te doen. Waarom? Omdat zij alléén op grond van Gods begenadiging Gode welgevallig kunnen zijn.

"Waar blijft het roemen dan? Het is uitgesloten. Door welke wet? Der werken? Neen, maar door de wet van geloof. Want wij zijn van oordeel, dat de mens door geloof gerechtvaardigd wordt, zonder werken der wet." (Rom. 3: 27-28).

"Het kan door niemand ontkend worden, dat men alom het eeuwige leven meent te

verwerven door de verdienste der werken. Ik erken, dat men dan Gods genade daarbij voegt; omdat men echter niet gelooft dat men op een andere wijze dankbaar kan zijn dan op grond van de goede werken, is het duidelijk dat hun vertrouwen en hun roem eigenlijk in de goede werken zijn gelegen. Deze leer is algemeen en wordt ook in de scholen toegepast, en dit gevoel is bijna in alle harten diep geworteld: dat ieder door God bemind wordt, naar dat hij het waardig is. Wanneer men dit zo aanneemt, worden de zielen dan niet door een duivelse hovaardij verheven, om dan daarna in een te diepere val omlaag gestort te worden in de afgrond der vertwijfeling?

Is het niet zo, dat zij God niet willen dienen in ware gehoorzaamheid, maar met waardeloze dwaasheden? Men houdt bij de goede werken voor de voornaamste: het mompelen van vele gebedjes, het oprichten van altaren, daarop beelden en schilderijen opstellen, ter kerke gaan, van de ene kerk in de andere gaan, veel missen horen en andere kopen, het lichaam kastijden, 'het zich ontzeggen van ik weet niet welke spijzen (hetgeen met het christelijke vasten niets heeft uit te staan), en het zich beijveren om de menselijke inzetten te onderzoeken. Is er nog niet meer uitzinnigheid in de genoegdoeningen, als zij pogen God tevreden te stellen met zelfbedachte verzoeningsmiddelen?

En als zij dan alle dingen beproefd hebben, zich op velerlei wijzen vermoeiende, wat nut hebben zij daarvan? Want daar zij al die dingen deden met twijfel en angst in het gemoed, beving hen steeds weer de benauwing en meer nog de pijniging, dat zij God met hun werken niet aangenaam zouden zijn. Als dat vertrouwen wankelt, dan moet geschieden wat Paulus schrijft (Rom. 4: 6) dat de belofte der eeuwige erfenis te niet wordt gemaakt.

En waar blijft dan der mensen zaligheid?

Zo wij nu, tot spreken sterk gedrongen, gezwegen hadden, dan zouden wij niet alleen jegens God ondankbaar en trouweloos gehandeld hebben, maar ook wreed jegens de mensen, want zij zagen over hen het eeuwig verderf komen tenzij zij op de rechte weg teruggebracht werden." (uit: 'Verzoekschrift aan keizer Karel V van Calvijn)

HOOFDSTUK IV

Aflaat

Ik herinner het me nog zo goed: toen ik nog een jonge snaak was, mocht ik ieder jaar op steeds weer dezelfde dag mee met mijn vader naar de kerk om er te gaan 'portiunkelen'.

Dat was een heel ongewone bezigheid. Voortdurend kwamen mensen naar binnen en gingen weer mensen naar buiten. En wat me in het begin zo verwonderlijk leek was dat het steeds dezelfde mensen waren die in- en uitliepen. Mijn vader vertelde me dat men op deze wijze een 'volle aflaat' kon verdienen. Maar eerst moest men in de biechtstoel aan de priester zijn zonden belijden. En wanneer iemand dan, in de overtuiging gereinigd te zijn van zonden, vijf 'onze Vaders' en vijf 'Weesgegroeten' en vijf 'Glorie-zij-de-vaders' had gepreveld, de kerk even uitliep en daarna terug naar binnen kwam, wel, dan had hij een volle aflaat verdiend.

Deze ceremonie werd meerdere keren herhaald. Hoe veelvuldiger deze praktijk werd herhaald, hoe meer aflaten er werden verdiend. Deze aflaat heette de 'aflaat van Portiunkula'. En naar ik meen was het rond de tijd van Allerzielen dat deze aflaat kon worden verdiend.

Vanwaar is deze aflaat van Portiunkula afkomstig?

Portiunkula was een plaatsje in Italië waar een boskapel was gevestigd en waar Franciscus van Assisi en zijn broederschap zich vestigden. Ze bouwden er kleine hutten van boomtakken en aarde, want Franciscus stond er op dat hun verblijf niet het karakter zou hebben van een vaste woonplaats, zodat de broeders elk ogenblik gereed zouden zijn om heen te gaan, als God hen riep.

En op een nacht in de zomer van 1216 stond Franciscus op en ging bidden in de Portiunkula-kapel. Terwijl hij aan het bidden was zou hij in een visioen Jezus Christus hebben gezien, die hem opdroeg om naar de Paus te gaan en hem te vragen dat al wie de kerk van Portiunkula bezocht - na eerst gebiecht te hebben - een volle aflaat zou verkrijgen, d.w.z. kwijtschelding zou verkrijgen van alle tijdelijke straffen voor zijn zonden.

Franciscus ging naar de Paus. - op dat moment was dat Honorius III -, en vroeg hem: 'Als het uwe heiligheid behaagt, zou ik graag willen, dat al wie deze kerk bezoeken, na gebiecht te hebben met een rouwmoedig hart en na de absolutie van een priester, kwijtschelding krijgt van alle schuld en straf zowel in de hemel als op aarde, vanaf de dag van hun doopsel tot het ogenblik dat zij deze kerk betreden'.

De Paus stemde toe en vanaf dat moment kon deze volle aflaat van Portiunkula worden verdiend.

Het is goed om de achtergrond te kennen van waaruit dit bij Franciscus is kunnen groeien.

Franciscus was een man die sterk bewogen was voor de redding van zondaren Toen hij op het concilie van Lateranen (1215) de gruwelijke dreiging hoorde uitspreken

door Innocentius III tegen de Waldenzen en Albigenzen en tegen de andere 'kettters', kreeg hij zo'n onbegrensd medelijden met de wereld, dat hij een beroep deed op de paus om de aflaat van Portiunkula te erkennen. Innocentius III had op dit concilie de woorden uit Ezechiël 9 op zichzelf toegepast en deze woorden aangegrepen om een kruistocht onder zijn leiding uit te roepen tegen Jeruzalem, maar eveneens om bepaalde hervormingen in de kerk te kunnen doordrukken. Hij, de Paus, was naar zijn mening 'de man in linnen gekleed met de schrijfkoker aan zijn zijde'.

En tot hem -zo verklaarde hij deze tekst- had God gezegd: 'Trek door de stad, midden door Jeruzalem heen en teken een Thau op het voorhoofd der mannen, die zuchten in tranen om al de gruwelen, die geschieden in haar midden.'

Zijn toehoorders waren de 'zes mannen, die kwamen uit de richting van de noordelijke bovenpoort'. Zij kregen van de Heere het bevel 'hun leider te volgen en de stad door te gaan en er meedogenloos en zonder genade op los te slaan en niemand te sparen behalve hen op wie zij de Thau zagen'.

Met alle kracht die hun ter beschikking stond moesten zij slaan interdict, suspensie, excommunicatie en ontzetting uit ambten tot de stad gezuiverd was.

Aangegrepen door de rede van de Paus zocht Franciscus naar een middel 'om boetvaardige zielen spoediger de Goddelijke vergiffenis te doen toekomen'

Dat 'middel' moest dan de aflaat van Portiunkula zijn.

Geschiedenis van de aflaat

De leer en de praktijk van de aflaten bestonden niet in het begin van het christendom. Het heeft zich langzamerhand ontwikkeld. Het concilie van Trente heeft als dogma afgekondigd dat de Rooms-Katholieke Kerk altijd de macht heeft bezeten om aflaten te verlenen. (Sessio XXV).

In de eerste eeuwen van het christendom bestond de canonieke boete in de uitsluiting van de godsdienstoefeningen en van de kerkelijke gemeenschap. De bisschoppen konden om gewichtige redenen de tijd van de boete verkorten. Deze verkorting van de boetetijd was feitelijk een verzachting van de boetestraf en daarom in haar wezen verwant met de latere aflaat. Volgens de oude kerkelijke tucht moesten zij, die bij een kerkvervolging afvallig werden, en in het algemeen ook zij, die zich aan grote misdaden schuldig maakten, zware boete doen. Hij die in het openbaar God gelasterd had, moest 7 zondagen aan de kerkdeur blijven staan, de laatste zondag zelfs blootsvoets en met een koord om de hals; daarenboven moest hij 7 vrijdagen op water en brood vasten.

Een zoon die zijn ouders verwenste, moest 40 dagen op water en brood vasten. Moord met voorbedachten rade werd gestraft met levenslange boete en de moordenaar mocht slechts in het uur des doods het Heilig sacrament des altaars ontvangen.

Overspel werd gestraft met 7 tot 10 jaar boete. Er bestond ook boete voor kleinere zonden: wie onder de diensten in de kerk zat te praten, moest 10 dagen vasten op water en brood. Na volbrachte boete werden zij ten volle met de kerk verzoend en tot de communie toegelaten.

Reeds vroegtijdig trof men gevallen aan waarin de boeteling voor de vastgestelde tijd de kerkelijke straf werd kwijtgescholden. Degenen die door bijzondere ijver in de beoefening der boete uitmunten, kon een deel der boetetijd worden kwijtgescholden. Dit werd bepaald door de concilies van Ancyra (314) en Nicea (325). Ook konden de boetvaardige zondaren met de kerk verzoend worden op verzoek van martelaren, wier lijden en dood als plaatsvervangende voldoening voor de boetelingen beschouwd werden.

Toen in de 7^e en 8^e eeuw de zware kerkelijke boete in onbruik raakte, kwamen de zogenaamde 'redemptiones' of 'afkopen' in zwang. De redempties zijn op het einde van de 7^e eeuw het eerst in Ierland en Engeland voorgekomen en vandaar hebben ze zich langzamerhand over het vasteland verspreid.

In plaats van die strenge boeteplegingen te moeten volbrengen, kon men deze afkopen door gebeden, boetetochten en aalmoezen. Zo stond bv. een strenge vastendag gelijk met een denarium of het knielend bidden van 50 psalmen, ofwel het staande bidden van 70 psalmen ofwel de spijziging van 3 armen ofwel 50 slagen.

In deze tijd kwam ook het misbruik op om anderen in zijn plaats boete te laten doen.

Ook in deze afkopen kunnen wij een zekere wijze van aflaatverlening terugvinden. Deze afkopen immers waren verzachtingen en bijgevolg ook gedeeltelijke kwijtscheldingen, waardoor dan ook weer de boeteling bij God van straf ontslagen werd.

Ook ontwikkelden zich de 'geldredempties'. Men kon zich van de boete vrijkopen voor een bepaalde som die dan besteed werd aan een of ander goed werk.

Geleidelijk aan nam de omvang van de afkoping af en kwam de werkende kracht van de Kerk in de kwijtschelding meer op de voorgrond. .

In de 11^e eeuw was zelfs de schijn van afkoping verdwenen en hiermede had zich de vorming van de aflaat ongemerkt voltrokken.

De oudste ons bekende aflaatbrief dateert van het jaar 1063 en is uitgevaardigd door Paus Alexander II, ten behoeve van de Spanjaarden die streden tegen de Moren.

In het jaar 1095 verleende Paus Urbanus II een volle aflaat aan de deelnemers van de kruistocht. In een schrijven aan de geestelijkheid van Bologna op 19 Sept 1096 verklaarde de Paus dat hij de deelnemers aan de kruistocht de hele boete van de zonden, die zij goed gebiecht hadden, kwijtschold.

Dat bij deze kwijtschelding van boete ook een verandering van boete plaatsvond,

bewijst de verklaring van het concilie van Clermont (1095), volgens welke de kruisvaarders de kruistocht voor de hele boete zou worden aangerekend. Dergelijke verklaringen vindt men ook terug in latere kruistochtbullen.

Sinds het jaar 1300 kwam onder het pausschap van Bonifatius VIII de jubileum-aflaat, die aanvankelijk tot Rome beperkt bleef en slechts om de 100 jaar zou terugkeren, maar later, wat plaats en tijd betreft, wel uitgebreid werd.

De aflaat, toepasselijk op overledenen, dateert van de 15^e eeuw, namelijk van Paus Callixtus III en Sixtus IV.

Onnoemelijk veel misbruiken deden zich voor. Er werden 'Quaestoren' aangesteld (Quaerere = aalmoezen vragen) om voor de paus en bisschoppen de gelden, die vereist waren voor het verdienen van aflaten, in te zamelen. De aflaat werd door hen als koopwaar aangeprezen en zij verkondigden de aflaten als zijnde noodzakelijk voor de zaligheid.

Paus Paulus III heeft in 1546 hun ongeoorloofde praktijken een halt toegeroepen.

Voor gedeeltelijke aflaten werd geen geld gevraagd; voor de volle aflaten werd een vaste som bepaald.

Ik citeer uit 'het Handboek der Kerkgeschiedenis', deel II, van Kardinaal De Jong: "Hoeveel moesten de gelovigen bijdragen? Voor gedeeltelijke aflaten werd gewoonlijk geen geld gevraagd; bij volle aflaten in den regel een som bepaald. Bij de jubileeaflaat onder Nicolaas V de helft of een vierde van het geld, dat de reis naar Rome zou gekost hebben; de armen moesten het geld door gebed vervangen. Bij de aflaten voor kerken gold in de tweede helft der 15^e eeuw als norm wat men als levensonderhoud voor een week nodig had. Volgens de Mainzer instructie van 1517 voor de aflaat van de St. Pieter moesten de koningen en koninginnen, aartsbisschoppen, bisschoppen en andere vorsten 25 Rijnlandse goudgulden betalen; abten, hogere prelaten, graven, baronnen en hogere edelen 10; lagere prelaten, edelen en allen, die een jaarlijks inkomen van 200 gulden hadden, 6 ; burgers, kooplieden en handwerksmeesters 1 of een halve gulden. De aflaatpredikers mochten echter de armen niet zonder de genade van den aflaat laten heengaan: 'daar niet minder het heil der gelovigen, als de bouw van de St. Pieterskerk beoogd wordt'.

'Zij, die geen geld hebben, moeten het bedrag door gebed en vasten vervangen; want het Rijk der hemelen staat voor de rijken niet meer open dan voor de armen.' Deze moeten echter trachten van vrome mensen het geld te krijgen; is hun dit onmogelijk, dan kunnen zij het door gebed en vasten vervangen. Volgens de Instructie moesten de predikers als armen beschouwen 'allen, die voor hun onderhoud bedelen, en ook degenen, die van hun arbeid kunnen leven, maar slechts hun dagelijks onderhoud daarmee verdienen en voor de toekomst niets kunnen sparen.'

De gever zelf moest de bijdragen in een gesloten kist leggen." (Blz. 536-537), Paus

Julius II (1503-1513) schreef in 1506 een aflat uit voor de bouw van de St. Pieter. Gedurende zijn bewind bloeiden de Romeinse architectuur, schilderkunst en letterkunde als nooit tevoren. Hij legde de eerste steen voor de St. Pieter, ontworpen door Bramante, die ook het Vaticaan-paleis heeft gebouwd. Michelangelo maakte in opdracht van Julius II de fresco's voor de Sixtijnse kapel en zijn Mozes. Rafael kreeg opdracht voor de beroemde fresco's in de Vaticaanse 'stanze'. Daar waren enorme kapitalen mee gemoeid.

Zijn opvolger Leo X wilde nog grotere faam als maecenas verwerven. Zijn hofhouding bestond uit 683 personen, wier rang varieerde van aartsbisschop-armenverzorger tot olifantenoppasser en van hofcomponist tot hofnar. Hij hield ook veel van de jacht en was soms weken lang uit Rome weg. Op zijn jachtpartijen werd hij vergezeld door een stoet van 200 ruiters, onder wie kardinalen, musici en toneelspelers. Voortdurend geldgebrek bracht de paus ertoe de aflathandel op te drijven. Julius II had met de bouw van de St. Pieter een enorm project ondernomen. Daarvoor was enorm veel geld nodig. In 1510 publiceerde hij een pauselijke bul, waarin hij een aflat 'in forma jubilaei' beloofde aan allen, die zijn grote bouwplannen financieel steunden. Er konden vier soorten aflaten verkocht worden. De meest gangbare waren:

- Volkomen aflat voor alle begane zonden, met inbegrip van de boetedoening in het vagevuur. Om die te krijgen moest men na de biecht en spijtbetuiging minstens 7 kerken met het pauselijk wapenschild bezoeken en in elk van die kerken 5 Onze Vaders en 5 Weesgegroeten bidden, maar ook een bedrag betalen dat kon oplopen van 1 tot 25 goudgulden.

- Volkomen kwijtschelding van alle zonden voor zielen, die reeds in het vagevuur zuchtten. Deze kwijtschelding kon men kopen voor een bedrag, dat nauw verband hield met de welgesteldheid van de nabestaanden, die hun gestorvenen uit het vagevuur wilden redden. Kardinalen en bisschoppen wilden wel meewerken om de paus dat geld te bezorgen, op voorwaarde echter dat zij verzekerd konden zijn van het behoud van hun bisschopsstoel en eventueel ook konden rekenen op uitbreiding van hun machtsgebied.

Zo breidde de aflathandel zich steeds sterker uit. Priesters werden door bisschoppen verplicht om aflatpredikers toe te laten, zelfs ten koste van eigen inkomsten.

De papenspiegel

Om enig idee over de vele misbruiken te hebben, ben ik even gaan snuisteren in een boek van 1848 'De Papenspiegel' van Corvin Wiersbitsky; een verboden boek voor de rooms-katholieke lezer. "In Duitsland waren er meer dan 200 wonderbare Mariabeelden die bedevaarten aantrokken. In totaal waren er in Europa zo'n 1200. (waar dus ook aflaten konden verdiend worden).

Er waren bovendien ook bedevaarten naar plaatsen waar iets heiligs bewaard en tentoongesteld werd. Zo zijn we terug bij de relikwieën. Ze dienden om geld uit de zakken van de (goed)gelovigen te vissen. De kostbaarste schat werd te Aken bewaard. Naast alle mogelijke geestelijke rijkdommen, ook de hoogste kleinoden: de reuzige rok van Maria, de luiers van Jezus in bruingeel vilt met sporen van goddelijke excrementen, en de doek waarop het afgehouden hoofd van Johannes de Doper gelegen heeft. In 1496 lokte Aken 142.000 godvruchtigen. In 1818 nog maar 40.000.

Maar in 1845 trokken toch weer een miljoen bedevaartgangers naar Trier om er een oude kiel te kussen, want dat was namelijk de rok van Christus om welke de soldaten bij het kruis gedobbeld hadden.

Die rok veroorzaakte naast vervoering ook enorme ergernis. Zeer geleerde mensen deden alles om te bewijzen dat de 'heilige rok van Trier" niets voor had op de nog bestaande twintig andere rokken.

Voor enorme inkomsten zorgden ook de palliën. De pallium is oorspronkelijk een Romeinse mantel. Keizers gaven zulke kledingstukken aan patriarchen en voortreffelijke bisschoppen om hun tevredenheid en vriendschap te betuigen, Paus Gregorius I kwam op het idee aan alle bisschoppen een pallium te zenden, tegen betaling van 30,000 gulden. Later moesten de bisschoppen de palliën zelf afhalen. Johannes VIII maakte bekend dat iedere aartsbisschop automatisch afgezet was, als hij zijn pallium niet binnen de drie maanden in Rome ging halen. 30.000 gulden voor een mantel. De pausen vonden de winst niet groot genoeg. Gauw kromp de pallium in tot een soort van bretel of broekgalg. Deze dingen werden uit gewijde wol door nonnenhanden vervaardigd.

Iedere aartsbisschop moest een nieuwe pallium kopen, en omdat het hier meestal om oude heren gaat, die elkaar spoedig aflossen, bracht dit onvoorstelbaar veel geld op. Zelfs als de bisschop verplaatst werd, moest hij afdokken.

Aartsbisschop Markulf van Mainz moest het linkerbeen van een gouden Christus verkopen om zijn pallium te betalen.

De bisschoppen, die door de pausen het hemd van hun lijf werden gestroopt, stroopten op hun beurt de gelovigen. Dat waren schapen die telkens opnieuw geschoren werden als er een beetje wol zichtbaar werd.

De maaltijden van paus Sixtus IV (1471-84) kostten meermaals 20.000 florijnen. Dat was niet erg, hij at alleen maar van de zonden van de christenheid. Hij was een kunstenaar in geld maken.

Tegen zware betaling gaf hij de kardinalen toelating om felle vleselijke zonden te begaan in de maanden juni, juli en augustus. Te Rome legde hij openbare bordelen aan. Die brachten jaarlijks 40.000 dukaten op, die in de boekhouding ingeschreven werden als melkbelasting.

Een gouden idee had Bonifacius VIII. Een bedevaart naar Rome bracht dan een

volle aflaat op voor iedere zonde die iemand tijdens zijn hele leven begaan had, vadermoord en moederverkrachting inbegrepen.

In 1300 kwamen er 200.000 vreemdelingen naar Rome. Paus Clemens vond een eeuw te lang en kondigde een jubeljaar aan om de 50 jaar. Urbanus VI kneep er nog 17 jaar af tot 33 jaar, ter nagedachtenis van de levensjaren van Jezus. En Sixtus IV verminderde de tijd tot 25 jaar, wegens de korthed van het menselijk leven.

Wie onderweg naar Rome stierf, verkondigde Clemens VI in 1350, ging ook recht naar het paradijs, zonder oponthoud in het vagevuur. Aan het altaar van St. Paulus te Rome losten twee priesters elkaar tijdens de perioden dag en nacht af, gewapend met croupierrekken om onverpoosd het binnenstromende geld binnen te rijden.

Maar 't was nog niet genoeg. 'Prete, frati e polli non son mai satolli' (= priesters, monniken en hoenders zijn nooit verzadigd). Bonifacius IX bedacht dat vele gelovigen niet naar Rome kwamen, omdat ze het niet konden betalen. Hij vond er wat op. Hij stuurde monniken op pad om de volle aflaat aan huis af te leveren, tegen betaling van één derde van de reiskosten.

De aflaathandel kende een ongemene bloei onder Leo X. Nieuwe inkomsten werden gecreëerd. De annaten. Dat betekende dat de inkomsten van alle bisschoppen in hun eerste jaar, naar de paus moesten gaan. De dispensatiegelden. Te betalen bv. door priesters die té jong priester waren geworden, door mensen die niet wilden vasten en door bloedverwanten die wilden trouwen.

Bloedverwantschap werd met dat doel door de paus tot de veertiende graad uitgebreid. Een mens kon op die manier 16.000 bloedverwanten hebben. Als je genoeg dispensatiegeld betaalde, moest je niet op kruistocht.

Johannes XXII legde een precieze lijst aan met prijzen voor alle mogelijke dispensaties, en absoluties.

Maar zoals gezegd, voor Leo X was het allemaal nog te weinig. Zijn kinderen, minnaressen, verwanten, hofnarren, komedianten en zijn liefde voor de kunst verslonden onnoembare sommen. Zo leed de heilige vader nog geldtekort. Er kwam dus een belasting op het oorlogvoeren tegen de Turken, een geliefkoosd tijdverdrijf, en een groots opgezette bedelarij voor de bouw van de St. Pieter.

Wie stuiverde kreeg aflaat. De hele christelijke wereld werd in verschillende districten verdeeld. Het Romeinse handelshuis stuurde commissarissen die gemachtigd waren aflaatbrieven te verkopen. Ik acht het belangrijk de tekst van dergelijke brief letterlijk aan te halen: 'In de naam van onze allerheiligste vader, de vertegenwoordiger van Jezus Christus, spreek ik u eerst van alle kerkelijke straffen vrij, waaraan gij onderworpen kunt zijn, tevens ook van alle misdaden en misdrijven, welke gij tot hiertoe hebt begaan, hoe groot en hoe zwaar ze ook mogen zijn; ook van die welke anders alleen de paus kan vergeven, zover de

sleutels der heilige moederkerk zich uitstrekken. Ik ontsla u volkomen van al deze straffen, welke gij voor deze zonden billijkerwijze in het vagevuur zou moeten ondergaan. Ik doe u weder deelachtig worden aan de sacramenten der kerk en aan de gemeenschap der gelovigen, en plaats u opnieuw in de zuivere onschuldige toestand, waarin ge dadelijk na de doop waart, zodat, wanneer gij sterft, de poorten der hel, door welke men tot foltering en straf ingaat, gesloten zullen zijn, opdat gij regelrecht in het paradijs wordt opgenomen.

Mocht ge echter nu nog niet sterven, dan blijft voor u deze genade ongekreukt.'

Het bedrag dat voor zo'n aflaatbrief neergeteld moest worden, verschilde. De prijs hing af van de graad van de zonde. Er was een officiële kanselarij tekst mét een lijst van alle denkbare zonden, en de daarbij horende prijzen. Vader- en broedermoord, bloedschande, kindermoord, echtbreuk, onnatuurlijke ontucht, meined enz. enz. alles had zijn vastgesteld tarief.

Tegen betaling van 12 dukaten was het de geestelijken geoorloofd, volkomen naar welgevallen hoererij, echtbreuk, bloedschande en ontucht met dieren te bedrijven.

Het meest onbeschoft is het slot van de taxatie: 'Dergelijke genaden kunnen echter de armen niet deelachtig worden, want zij hebben geen geld, derhalve moeten zij dien troost ontberen'.

Het geld stroomde naar Rome. Leo X vond het lonend enkele districten voor grote sommen te verpachten. De grote pachters hadden weer onderpachters, zodat iedere volle of halfvolle geldbuidel leeggezogen kon worden.

Deze pachters waren niet de eerste de besten: marktgraaf Albrecht van Brandenburg b.v. Deze man, misschien zelf niet zo eerlijk van inborst, vertrouwde zijn pachters niet. Ze moesten zweren hun opdrachtgever niet te bedriegen... Een van die pachters was o.a. de Dominikaanse monnik Johan Tetzl, doctor in de godgeleerdheid.

Als een gewiekste, joviale zakenman reisde hij met zijn waar van markt naar markt. Hij had een kistje bij zich, versierd met het wapen van de paus. Hij zong galmend: 'Zodra het geld in 't kistje klinkt, dan springt de ziel uit 't vagevuur.'

Om volk te lokken vertelde hij grappen, die niet altijd uitblonken door deugdzaamheid. Hij kon niet alleen begane zonden vergeven, maar ook die men nog wilde begaan.

Zijn onbeschaamdheid was onbegrensd. In Zwitserland gaf hij een rijke boer de absolutie wegens doodslag. De boer vertelde hem dat hij nog een vijand had, die hij wilde vermoorden. Dat kon gebeuren, mits een kleine som bij te betalen.

Aflaten werden ook verleend (tegen betaling uiteraard) voor het kussen van relikwieën.

Albrecht van Brandenburg bezat een schat aan relikwieën. Hij liet er een aantal van Halle naar Mainz brengen. Daar waren zeer zeldzame dingen bij: Haren van de heilige maagd: achtmaal. Melk van de heilige maagd: vijfmaal. Het hemd waarin ze

Jezus baarde. Een halve kinnebak van St. Paulus, met vier tanden.

De aflaten hebben de tand des tijds doorstaan. Ze leven nog voort in de Roomse kerk. Er wordt niet meer zo open en brutaal afgetrosgeld als vroeger. En het Vatikan heeft nu ook vele andere, meer geraffineerde inkomsten. Het ging toen om miljarden. Vandaag gaat het nog om miljarden. En waarvoor diende dat geld? Voor het genoegen van één man in Rome, die ons evenmin aangaat als de mikado van Japan, en die zich met evenveel recht stedehouder van Christus noemt als u en ik.

De schatrijke stedehouder van een man die geen steen had om er zijn hoofd op te leggen. Het verwekt afschuw en walging."

Luther

De aflaatpraktijk werd steeds meer een kerkelijk-economische zwendel, ten koste van het Evangelie der Genade. Genade werd afgekocht met geld! Op de meest platvloerse wijze hebben kerkleiders ingespeeld op de nood van de mens om zekerheid omtrent zijn staat voor God, omtrent zijn toekomst en ook omtrent de plaats in de eeuwigheid van hen die hem lief zijn.

Ik geloof inderdaad dat het probleem van de zekerheid hier een grote rol speelde. Volgens Rome kan men immers in doodzonde vallen en in staat van doodzonde leven. De prangende vraag was en is: 'Kan men dan hopen op genade van God? Is er nog een weg terug?'

Op de meest onrechtvaardige wijze werden de mensen bedrogen. Luther, die heel persoonlijk tot op de laatste grens van de vertwijfeling toe, die vraag had uitgevochten, heeft dan ook dit gruwelijke bedrog doorzien. Vanuit het Woord Gods had Luther de zekerheid ontvangen dat elke menselijke verdienste volkomen ontoereikend is. En op grond van dat Woord heeft Luther zich uit alle macht verzet tegen deze aflaathandel.

Het land werd afgestroopt door aflaatpredikers als Johan Tetzl en de vorsten moesten lijdelijk toezien hoe al het geld naar Rome vloeide!

In 1530 heeft Luther op de rijksdag in Augsburg hen eraan herinnerd: "Bent u vergeten hoe in het begin mijn leer vrij algemeen bij u allen iets kostelijks was? Daar alle bisschoppen het zeer gaarne zagen, dat de tyrannie van de paus wat verminderd zou worden, toen wilden ze wel mooi naar mij luisteren, stil zitten en uitkijken, hoe zij hun bisschoppelijke hoogheid zouden terugkrijgen. Toen was Luther een goede leraar, die de aflaat zo terecht aangreep... Luther was het lieve kind. Hij reinigde de gemeenten en parochies van zulke handel, hield de stijfbeugel voor de bisschoppen vast en wierp de paus een steen tegemoet.'

Luther heeft gewaarschuwd voor het bedrog van Tetzl.

Luther heeft op een vlijmscherpe wijze gewaarschuwd tegen het bedrog van de aflaten in zijn '95 Stellingen' die hij op 31 oktober 1517 heeft aangebracht op de deur van de slotkapel in Wittenberg. In een volgend hoofdstuk wil ik op die stellingen wat dieper ingaan. Maar toch nog eerst deze bemerking: Men kan Luther misschien verwijten dat hij nog teveel de paus tegemoet komt en wellicht te grote nadruk legt op het moment van de boete van de mens, ten koste van de verdienste van Christus. Dit kan inderdaad zo zijn. Maar laten we toch goed beseffen wat een enorme doorbraak het is geweest voor het Evangelie der genade. Luther had er alles voor over om de schat der kerk, het Evangelie van genade en van de heerlijkheid van God, te verdedigen. Het is ook voor Luther een moeizaam proces geweest om los te komen van het Roomse systeem van zelfgerechtigheid. Dr. W. van 't Spijker schrijft in zijn boek 'Luther, belofte en ervaring' terecht deze woorden: "Maar de kerkelijke strijd over de aflat is noodzakelijk geweest om met volle kracht de overtuiging allesbeheersend te laten doorbreken: "wij worden om niet gerechtvaardigd, door het geloof alleen."

De leer van de Rooms-Katholieke Kerk over de aflat

- Ik citeer uit de catechismus 'Ten gebruike van de bisdommen van België'.

Vraag 135: 'Wat is een aflat?' Een aflat is de kwijtschelding, door de heilige Kerk verleend, van tijdelijke straffen, die wij, na de vergiffenis van onze zonden, hier of in het vagevuur nog moeten ondergaan.

Vraag 136: 'Wat is er nodig om aflaten te verdienen?' Om de aflaten te verdienen moet men in staat van genade zijn en de voorwaarden vervullen die de heilige Kerk voorschrijft.

Aflat betekent, zoals de latijnse naam 'indulgentia' duidelijk uitspreekt, kwijtschelding of vermindering van een bepaalde straf. De zonde veroorzaakt schuld en straf. De straf der zonde kan tweevoudig zijn: eeuwig en tijdelijk.

De nieuwe 'Katholieke Katechismus voor Volwassenen' leert daarover dit: 'Om een dieper inzicht te krijgen in de leer over de aflat die ten grondslag ligt aan de aflatpraktijk, moet men er zich op de eerste plaats van bewust worden, dat de zonde een dubbel gevolg heeft. De zonde leidt enerzijds tot verbreking van de gemeenschap met God en daarmee tot het verlies van het eeuwig leven (eeuwige zondestraf) ; ze kwetst en vergiftigt anderzijds ook de band tussen de mens en God en het leven van de mens en de menselijke gemeenschap (tijdelijke zondestraf). Beide zondestraffen zijn niet door God van buiten af 'opgelegd', maar zijn inherent aan het wezen van de zonde zelf. Met de vergeving van de zondeschuld en het herstel van de gemeenschap met God is de kwijtschelding van de eeuwig zondestraffen verbonden. Er blijven echter nog tijdelijke zondestraffen over. De christen moet zich inspannen om door het geduldig verdragen van lijden, nood en beslommeringen en uiteindelijk door het bewust accepteren van de dood

en door werken van barmhartigheid en van liefde, maar ook door gebed en verschillende uitingen van boetvaardigheid de 'oude mens' geheel af te leggen en de 'nieuwe mens' aan te trekken." (Blz 370).

Rome leert hier dat het afleggen van de oude mens en het aantrekken van de nieuwe mens een prestatie is van de mens. Maar zo leert de Bijbel niet. Net als in de Kolossenbrief leert Paulus in de Efezebrief dat hij de aflegging van de oude mens en de aantrekking van de nieuwe mens, als reeds volbracht, aanneemt (Kol 3: 9, 10).

De aflegging en aantrekking geschiedt feitelijk op grond van wedergeboorte.

Dr. S. Greijdanus leert in zijn commentaar op de Efezebrief het zo : 'Daarom zullen we de apostel nu verstaan moeten als sprekende van hetgeen bij de gelovigen een feit is, namelijk dat zij afgelegd hebben, vernieuwd worden, aangedaan hebben. Dat is, de grond ervoor, dat zij dus ook in hun levensopenbaring niet meer wandelen moeten als de heidenen, doch zich zulke vernieuwde mensen behoren te betonen.'

Maar ook dit 'betonen' is geen prestatie van de mens. Ook dat is Gods werk. Het is de Heilige Geest die het in ons uitwerkt en tot voltooiing brengen zal.

Nu leert Rome verder dat door de Biecht of door een volmaakt berouw de eeuwige of 'helse' straf altijd tegelijk met de schuld der zonde wordt kwijtgescholden, maar dat dit niet het geval is met de tijdelijke straffen, zodat deze na de vergeving der zonden nog kunnen blijven.

Het Concilie van Trente (14^e zitting cap. 8) leert:

'Het is vals en strijdig met het Woord Gods te beweren, dat door de Heer telkens met de schuld ook de gehele (eeuwige en tijdelijke) straf wordt kwijtgescholden.

Om nu kwijtschelding van die overgebleven tijdelijke straffen te ontvangen, staan de katholieke gelovigen twee middelen ten dienste: de beoefening van 'voldoeningswerken' en het verdienen van 'aflaten'.

Een aflaat is dus een kwijtschelding van tijdelijke straffen, die na de vergiffenis der zonden nog zijn overgebleven, en wel een kwijtschelding, die de Kerk buiten het sacrament verleent door toepassing van de voldoeningen, welke de schat der Kerk bevat. Die 'Schat der Kerk' is, zoals Rome leert, de verzameling van de oneindige voldoeningen van Christus en van de overvloedige voldoeningen der heiligen, vooral van Maria.

De uitdeling en toepassing van deze geestelijke schat is aan de Kerk opgedragen. Zij deelt ze uit, zowel door de sacramenten, alsook buiten de sacramenten, en hiervan is de aflaat de voornaamste bron.

De Apostolische Constitutie over de aflaatpraktijk van Paulus VI (1967) heeft over de aflaatpraktijk en het wezen van de 'Schat der Kerk' verklaard: "Dit is niet als het ware een geheel van goederen, die zich als materiële rijkdommen door de eeuwen

heen opgestapeld hebben. Hij bestaat veeleer in de oneindige en onuitputtelijke waarde, die de verzoenende werken en de verdiensten van Christus, de Heer, hebben voor God... De schat der kerk is Christus, de Verlosser zelf, in zoverre in Hem de genoegdoening en verdiensten van zijn verlossingswerk voortduren en waarde hebben. Bovendien behoort tot deze schat ook de werkelijk onmetelijke, onuitputtelijke en steeds nieuwe waarde, die de gebeden en goede werken van de heilige maagd Maria en van alle heiligen voor God hebben. Met de genade van Christus, de Heer, hebben zij zijn voetspoor gevolgd, zich geheiligd, en het werk volbracht dat de Vader had opgedragen. Zo hebben zij hun heil bewerkt en daardoor ook bijgedragen tot het heil van hun broeders in de eenheid van het Mystieke Lichaam."

Deze constitutie citeert, naast de gebeden met gedeeltelijke aflaten, nog drie algemene regels volgens welke men een 'gedeeltelijke afaat' kan verdienen:

- als men, terwijl men zijn plichten vervult en de moeilijkheden van het leven geduldig draagt, zijn ziel met nederig vertrouwen tot God verheft en een godvruchtig schietgebed (zelfs alleen inwendig) spreekt.
- als men met een gelovig en medelijdend hart zichzelf of zijn bezit ter beschikking stelt van noodlijdende medemensen;
- als men in een geest van boete vrijwillig en offervaardig afziet van iets wat geoorloofd en aangenaam is.

Voor een 'volle afaat' die men volgens de nieuwe aflatenregeling nog maar eens per dag kan verdienen, worden de volgende voorwaarden gesteld:

- a. Het voorgeschreven werk verrichten (bv. bezoek aan een kerk, Onze Vader en geloofsbelijdenis) ;
- b. De biecht vóór of nà het voorgeschreven werk of op dezelfde dag.
- c. Communiceren.
- d. Gebed volgens de intentie van de Paus;
- e. Het vermijden van de neiging tot iedere, ook dagelijkse zonde.

Dit aflaten-verdienen is ook vandaag nog actueel. Ter gelegenheid van 'Allerzielen' heeft de pastoor van het dorp waar ik woonachtig ben de mensen opgeroepen om een volle afaat te komen verdienen. In het plaatselijk blad dat hij tegelijk met het 'parochieblad' rond geeft, stond deze oproep: 'Bij een bezoek aan een kerk of publieke kapel wordt vandaag een 'volle afaat' verleend voor de overledenen... men bidt er het Onzevader en de Geloofsbelijdenis.'

Wie meent dat de aflatenpraktijk niet meer aan de orde is, vergist zich zeer.

De afaat, door de Rooms-Katholieke Kerk verleend, is dus tweevoudig: de 'volle' afaat waardoor alle tijdelijke zondestraffen worden kwijtgescholden en de 'gedeeltelijke' afaat waardoor slechts een gedeelte van de tijdelijke straffen wordt kwijtgescholden.

Wat betekent een gedeeltelijke afaat van 100 of 500 dagen? Dit betekent niet -

zoals nogal eens wordt gemeend -dat de straffen van het vagevuur 100 of 500 dagen worden verkort.

Maar wel dat door zo'n aflaat van 100 dagen of van 500 dagen zo'n grote kwijtschelding van straffen verworven wordt als de gelovigen in de eerste eeuwen verkregen, die volgens de oudkerkelijke boetewetten gedurende 100 of 500 dagen boete (vasten, bidden, aalmoezen) deden.

Bulle 'Aperite portas Redemptori' van Paus Johannes Paulus II

Ter gelegenheid van het Heilig jaar 1983-1984 heeft de paus in deze bulle het volgende geschreven: 'De Kerk die door de uitdrukkelijke wil van haar Stichter uitdeelster is van de genade, schenkt aan alle gelovigen die mogelijkheid door middel van de aflaat toegang te verkrijgen tot heel de barmhartigheid van God, maar zij vraagt de geschikte gesteltnis en de vereiste innerlijke zuivering, want de aflaat is niet los te maken van deugdzaamheid en van het sacrament van de boete.' (N° 8)

De aflatenleer is duidelijk gegrond in de on-Bijbelse gedachte dat de mens zelf zijn zonde moet en zou kunnen uitboeten. In diezelfde bulle staat o.a. ook dit te lezen: 'De zonde is een belediging die men de rechtvaardige en barmhartige God aandoet, en zij vraagt erom op passende wijze uitgeboet te worden in dit leven of in het andere leven.' (N° 8).

Het nieuwe Kerkelijke Wetboek door Johannes Paulus II, gepromulgeerd op 25 januari 1983.

Canon 992: -Een aflaat is de kwijtschelding voor God van een tijdelijke straf voor zonden die reeds wat hun schuld betreft uitgewist zijn; de christengelovige, die in goede gesteltnis is en aan zekere en welomschreven voorwaarden voldoet, verkrijgt deze door de hulp van de Kerk, die als bedienares van de verlossing de schat van genoegdoening van Christus en de heiligen gezagvol beheert en aanwendt. Canon 993: -Een aflaat is gedeeltelijk of volledig, naargelang hij gedeeltelijk of volledig bevrijdt van de tijdelijke straf die voor de zonden verschuldigd is. Canon 994: -Iedere gelovige kan hetzij gedeeltelijke hetzij volle aflaten ofwel voor zichzelf verdienen, ofwel bij wijze van smeekbede voor overledenen aanwenden.

Canon 995, § 1: Buiten het hoogste gezag van de Kerk kunnen alleen zij aflaten verlenen aan wie deze macht door het recht toegekend wordt of door de Paus verleend.

§ 2: Geen enkel gezag lager dan de Paus kan de macht om aflaten te verlenen aan anderen overdragen, tenzij dit uitdrukkelijk door de Apostolische Stoel toegestaan is.

Can. 996, § 1: Opdat iemand bekwaam is om aflaten te verdienen moet hij

gedoopt zijn, niet geëxcommuniceerd en in staat van genade ten minste bij het beëindigen van de voorgeschreven werken.

§ 2: Wil iemand die hiertoe bekwaam is, inderdaad aflaten verdienen, dan moet hij ten minste de bedoeling hebben om deze te verwerven en moet hij op de gestelde tijd en de vereiste wijze de opgelegde werken verrichten, overeenkomstig de strekking van de aflaatverlening.

Can. 997 -Wat betreft het verlenen en het gebruikmaken van aflaten, moeten bovendien de overige voorschriften onderhouden worden die vervat zijn in de bijzondere wetten van de Kerk.

Wat leert de Bijbel ?

De Bijbel kent geen kwijtschelding van zondestraffen door aflaten! Als Christus' Verlossingswerk volkomen is, hoe kan er dan nog straf geëist worden voor de zonde?!

Petrus getuigt dat Jezus Christus al onze zonden in Zijn lichaam op het hout gebracht heeft (1 Petr. 2: 24). Dit houdt in dat Hij de straf die door onze zonde verschuldigd was, ten einde toe gedragen heeft. De Bijbel verkondigt de 'onverdiende' vergeving der zonde! (Rom. 5: 8; Kol. 2: 13-15; Tit. 3: 5; Jes. 52: 3; Rom. 3: 24). OM NIET worden wij gerechtvaardigd! Elke gedachte aan menselijke voldoening wordt hierdoor weggenomen. "Ik, ik ben het, die uw overtreding uitdelg om Mijnentwil en Ik gedenk uw zonde niet" Zo spreekt de Heere in Jes. 43: 25! Verkondigt de Heere God daarmee niet duidelijk, dat Hij de oorzaak en het fundament der vergeving alléén aan Zijn Goedheid ontleent?

Paulus leert in Rom. 8: 3 dat de zonde veroordeeld is in het vlees, toen Hij (Jezus) voor ons tot zonde geworden is. Calvijn zegt hierover: "dat is, dat de kracht en de vloek der zonde in Zijn vlees gedood is, toen Hij tot een slachtoffer gegeven is, opdat daarop de gehele zwaarte van onze zonden, met haar vervloeking en verfoeiing, met het vreselijk oordeel Gods, en de verdoemenis des doods geworpen zou worden." (Inst.III, IV, 27).

Geen menselijke vergelding

De Heere vraagt van ons geen vergelding. "Vergeef de ongerechtigheid geheel en al en wees genadig: wij bieden als offerdieren de belijdenis van onze lippen." (Hos. 14: 3).

Wij hebben de Heere onze God volstrekt niets aan te bieden ter voldoening van zondestraffen.

Niemand kan door zijn dood de schuld van een ander helpen betalen. "Niemand kan ooit een broeder loskopen, noch Gode zijn losprijs betalen." (Ps. 49: 8).

Hoe zouden de 'heiligen en martelaren' door hun dood bij God meer kunnen verdiend hebben dan voor henzelf nodig was? En hoe zouden dan hun 'overtollige

verdiensten' tot anderen hebben kunnen overvloeien?! Zo leert Rome het toch in haar stelling over de 'Schat der Kerk'? Maar de Bijbel leert dat 'wij niet met vergankelijke dingen, zilver of goud, zijn vrijgekocht van onze ijdele wandel, maar met het kostbare Bloed van Christus !' (1 Petr. 1: 8).

De Bijbel leert: "Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven. Hoe zal Hij ons met Hem niet alle dingen schenken?" (Rom. 8: 32).

Zouden wij ons dan nog zorgen moeten maken? Zouden wij dan nog allerlei werkjes moeten opknappen en ascetische trucjes moeten uithalen om Hem wat op te fleuren?

Ligt in Christus niet de garantie van alles wat tot onze zaligheid dienstig is?

'Ons heil hangt niet af van onze verdienste of van onze ijver, maar van Gods barmhartigheid' zei Luther.

Augustinus zegt: 'Ook al sterven wij als broeders voor onze broeders, toch wordt van geen enkele martelaar het bloed vergoten tot vergeving der zonden, wat Christus voor ons gedaan heeft; en Hij heeft het gedaan met de bedoeling, niet dat wij het zouden nadoen, maar dat we Hem ervoor zouden danken.'

(Tract. in Johan. 84).

Geen zondestraf voor kinderen Gods

De aflatenleer is immers ook gebaseerd op een verkeerd beoordelen van Gods tuchtiging. Als voorbeeld haalt Rome de geschiedenis aan van David, die wegens overspel en doodslag door de profeet Nathan wordt berispt, en hoewel hij vergeving van zonde ontvangt, als straf zijn zoon moet afstaan (2 Sam. 12: 13).

Calvijn maakt een onderscheid tussen het oordeel der wraak en het oordeel der kastijding: "Het ene oordeel is dat des rechters, het andere des Vaders. Want wanneer een rechter een misdadiger straft, straft hij de misdaad zelf en eist boete voor de slechte daad zelf. Wanneer een vader zijn zoon wat streng kastijdt, is het niet zijn bedoeling te wreken of te straffen, maar meer te onderwijzen en voor het vervolg voorzichtiger te maken." (Inst. III, IV, 31).

Zo ook handelt de Heere met David. Toen Hij David zijn zoon ontnam (2 Sam. 12: 18) tuchtigde Hij David tot verbetering. Paulus leert ons in dezelfde zin: "Maar onder het oordeel des Heren worden wij getuchtigd, opdat wij niet met de wereld zouden veroordeeld worden" (1 Kor. 11: 32).

In de Hebrëenbrief lezen we: "want wie Hij liefheeft, tuchtigt de Heere, en Hij kastijdt iedere zoon, die Hij aanneemt. Als tuchtiging hebt gij dit te dragen: God behandelt u als zonen... Hij doet het tot ons nut opdat wij deel verkrijgen aan Zijn heiligheid." (Hebr. 12: 6, 7, 10).

De Bijbel kent geen zondestraf voor kinderen Gods. Wel kastijding en tuchtiging.

Augustinus spreekt zelfs van een 'genezingaanbrengende smart'. Kastijding of

tuchtiging mag terecht een 'zegen' genoemd worden, want zij draagt het getuigenis van liefde, zoals de Bijbel dat op zovele plaatsen leert: "Zie, welzalig de mens die God kastijdt; versmaad daarom de tucht van de Almachtige niet. Want Hij verwondt en Hij verbindt, Hij slaat en Zijn handen helen." (Job. 8: 17-18).

"Mijn zoon, verwerp de tucht des Heeren niet, en wees niet verdrietig over Zijn kastijding; want de Heere kastijdt degene die Hij liefheeft, ja gelijk een vader de zoon, in dewelke hij een welbehagen heeft. (Spr. 3: 11-12).

Zie verder nog Hebr. 12: 5 en Ps. 94: 12.

Calvijn leert: "Dit moge vervolgens het andere onderscheid zijn, dat wanneer de verworpenen met Gods geselen geslagen worden, zij reeds enigszins aan zijn oordeel de straffen beginnen te betalen. En hoewel het voor hen niet zonder straf zal aflopen, dat ze aan zulke bewijzen van Gods toorn geen gehoor gegeven hebben, worden ze toch niet daarom gestraft, opdat ze tot een betere gezindheid zouden komen, maar slechts opdat ze tot hun groot ongeluk zouden ondervinden, dat God een rechter en een wreker is.

Maar de kinderen worden met roeden geslagen, niet opdat ze God de boete voor hun misdrijven zouden betalen, maar opdat ze daardoor vordering zouden maken tot bekering.

Daarom begrijpen wij, dat die straffen meer zien op de toekomst dan op het verleden. Dit zou ik liever met de woorden van Chrysostomos willen uitdrukken dan met de mijne. 'Hierom', zo zegt hij, 'legt Hij ons straf op, niet om de zonden te straffen, maar om ons tegen de toekomstige zonden te verbeteren.'

Gods vergeving is volkomen

Ook christenen kunnen wel eens moeite hebben met tegenspoed na een of andere misstap in het leven: "Zou het dan toch een straf zijn van God voor die zonde in mijn leven?"

Wat leert de Bijbel ons toch duidelijk dat zondevergeving altijd gegeven wordt uit genade! De tollenaar ging gerechtvaardigd uit de tempel; van zondestraf is geen sprake. (Luk. 18: 14).

Tot de verlamde zegt Jezus: 'Houd moed, mijn kind, uw zonden worden vergeven.' (Mat. 9: 2). Van zondestraf spreekt Jezus niet.

Gods vergeving is volkomen. "Zo zegt de HEERE : "Al waren uw zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw; al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol." (Jes. 1: 18). Lees ook maar Jes. 38: 17; 44: 22; Micha 7: 19; Ps. 32: 1 enz.

Augustinus leert daarover: "Indien God de zonden bedekt heeft, heeft Hij ze niet willen opmerken; indien Hij ze niet heeft willen opmerken, heeft Hij zijn aandacht er niet op willen vestigen, heeft Hij ze niet willen straffen; Hij heeft ze niet willen leren kennen. Hij heeft ze liever willen vergeven: waarom heeft Hij dan gezegd, dat

de zonden bedekt zijn? Opdat ze niet gezien worden; wat zou, dat God de zonden ziet, anders zijn dan dat Hij ze straft?"

Genade alleen

Zou het niet dwaas zijn van onzentwege te menen dat tegenslagen in het leven door God zouden worden opgelegd als straf der zonde?

Maar anderzijds is het toch ook goed te bedenken dat strijd en nood goed en nuttig zijn, opdat we leren niet in onszelf te zoeken, wat alleen de Heere ons wil en kan geven.

Door de moeite heen leren we steeds meer Gods goedgunstigheid te zien. Moeite en tegenslagen zijn genade van God, die ons willen bewegen niet alleen een stukje, maar heel ons leven te geven aan de Heere.

Ik geloof dan ook dat 'Genade' de allesbeheersende ondertoon hoort te zijn van elke ware Evangelieverkondiging. Hoe arm daarentegen is een leven dat het verwacht van verdienste. Wat is die aflatenhandel dan toch een vroom bedrog! Aflaten zijn een gruwelijke ontheiliging van het Bloed van Jezus Christus.

"Want hoe kan Christus' Bloed schandelijker ontheiligt worden, dan doordat geloofchend wordt, dat het voldoende is tot vergeving der zonden, tot verzoening en voldoening, tenzij wat er aan ontbreekt, alsof het verdroogd en uitgeput was en van elders wordt aangevuld en toegevoegd? Aan Christus geven de wet en alle profeten getuigenis, zegt Petrus (Hand. 10: 43), dat door Hem vergeving van zonde verkregen moet worden; maar de aflaten schenken de vergeving der zonden door Petrus, Paulus en de martelaren.

'Het Bloed van Christus reinigt ons van de zonde', zegt Johannes (1 Joh. 1: 7) : de aflaten maken het bloed der martelaren tot afwassing der zonden. "Christus", zegt Paulus (2 Kor. 5: 21), "die de zonde niet kende, is voor ons zonde geworden (dat is: voldoening der zonde), opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in hem". De aflaten daarentegen stellen de voldoening der zonden in het bloed der martelaren.

Paulus riep en betuigde de Korinthiërs (1 Kor. 1: 13), dat alleen Christus voor hen gekruist en gestorven was; de aflaten verkondigen, dat Paulus en anderen voor ons gestorven zijn. Elders (Hand. 20: 28) zegt hij, dat Christus de kerk verkregen heeft door Zijn eigen Bloed; de aflaten stellen een andere prijs der verkrijging in het bloed der martelaren. "Met één offerande heeft Christus in eeuwigheid volmaakt degenen, die geheiligt worden", zegt de apostel (Hebr. 10: 14); de aflaten roepen daarentegen in, dat door de martelaren de heiligmaking volmaakt wordt, die anders niet voldoende zou zijn. Johannes zegt

(Openb. 7: 14), dat alle heiligen hun kleren gewassen hebben in het Bloed van het Lam; de aflaten leren de kleren wassen in het bloed der heiligen." (Inst.III, V, 2).

Luther geeft in zijn 'Toelichtingen op de stellingen over de aflaat' een samenvatting

van zijn inzichten in het Evangelie: het allerheiligste evangelie van de glorie en van de genade van God: "En uit dit Evangelie wordt de ware glorie van God geboren, wanneer wij leren, dat niet door onze werken, maar door de genade van de barmhartige God in Christus de wet vervuld is en vervuld wordt, niet door te werken, maar door te geloven. Niet door God iets aan te bieden, maar door uit Christus alles te ontvangen en deelachtig te worden."

Dat het ook voor ons een vaste zekerheid mag zijn en blijven dat de schat der kerk het allerheiligste Evangelie van de heerlijkheid en de genade van God is. Dit hoofdstuk over de aflaten kan ik toch niet eindigen zonder dat ik de scherpe waarschuwing van Calvijn zou vermelden: "Gewis, of het Evangelie Gods moet leugenachtig zijn, of de aflaten zijn leugenachtig. Want dat Christus met al de overvloed der hemelse goederen, met al Zijn verdiensten, met al Zijn gerechtigheid, wijsheid en genade, zonder enige uitzondering, ons door het Evangelie wordt aangeboden, getuigt Paulus, wanneer hij zegt, dat de dienaren het woord der verzoening is toevertrouwd, opdat ze deze vorm van gezantschap zouden waarnemen, alsof Christus door hen vermaande: wij bidden u, laat u met God verzoenen (2 Kor. 5: 18) 'dien, die geen zonde kende, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.'

En wat de gemeenschap met Christus vermag, die, volgens getuigenis van dezelfde apostel (1 Kor. 1: 9) in het evangelie ons te genieten aangeboden wordt, weten de gelovigen. De aflaten daarentegen halen een afgemeten deel der genade uit de voorraadkamer van de paus te voorschijn, hechten het aan lood, perkament en ook aan een bepaalde plaats en scheuren het af van Gods Woord."

HOOFDSTUK V

Vertaling van de 95 stellingen

Uit liefde voor de waarheid en uit verlangen om haar aan het licht te brengen, zal over de hieronder staande stellingen te Wittenberg gedisputeerd worden, onder voorzitterschap van de eerwaarde pater Martinus Luther, meester in de letteren en de heilige godgeleerdheid en tevens gewoon hoogleraar alhier. Hij verzoekt om die redenen diegenen die, omdat zij niet aanwezig zijn en niet mondeling met ons disputeren kunnen, dit dan schriftelijk te willen doen. In de naam van Onze Heere Jezus Christus. Amen.

1. Wanneer onze Heere en Meester Jezus Christus zegt 'Doet boete!', dan bedoelt Hij dat het hele leven van Zijn gelovigen op aarde één gedurige boetedoening moet zijn.
2. Dit woord kan dus zo worden opgevat dat het betrekking zou hebben op het sakrament van de boete dat wil zeggen; de biecht en genoegdoening, welke door de priesters ambtshalve verricht worden.
3. Toch bedoelt hij ook niet alleen maar de innerlijke boete. Deze innerlijke boete is namelijk niets en er is geen boete, als zij niet allerlei kastijdingen van het vlees uitwerkt.
4. Gods straf duurt dan ook al de tijd dat de mens mishagen aan zichzelf heeft, dus net zolang als de ware innerlijke boete duurt, dat wil zeggen totdat wij het Koninkrijk der hemelen ingaan.
5. De paus wil en kan geen andere straf kwijtschelden dan die hij of naar eigen believen of volgens de kerkelijke bepalingen heeft opgelegd.
6. De paus kan geen schuld vergeven, dan alleen in zoverre dat hij verklaart en bekrachtigt dat de schuld door God vergeven is; of het zou moeten zijn in gevallen waarin hij ertoe bevoegd is, in welke gevallen de schuld geheel onvergeven zou blijven wanneer deze bevoegdheid van de paus over het hoofd werd gezien.
7. God vergeeft de schuld alleen van hem die Hij tegelijk, volstrekt verootmoedigd, onder de priester als zijn plaatsvervanger stelt.
8. De kerkelijke bepalingen omtrent de biecht en boete gelden alleen de levenden, daarom mag niets ervan de stervenden worden opgelegd.
9. Derhalve is 't een weldaad van de Heilige Geest wanneer de paus, zoals hij in zijn decreten steeds doet, een uitzondering maakt voor hen die sterven en in nood zijn.
10. Onverstandig en verkeerd doen die priesters die de stervenden inplaats van ze, volgens het canonieke recht, van alle boetedoeningen te ontslaan, ze tot in het vagevuur ertoe verplichten.

11. Dit onkruid, namelijk dat men de kerkelijke boetedoeningen verandert in vagevuurstraf, zal naar ik meen gezaaid zijn op een moment dat de bisschoppen sliepen.
12. Vroeger werden de kerkelijke straffen niet na, maar voor de absolutie opgelegd, om daaraan de oprechtheid van het berouw te toetsen.
13. stervenden geven alleen al door hun dood volkomen genoegdoening en zijn dan ook dood voor alle kerkelijke wetten; zij zijn naar recht daarvan ontheven.
14. Onvolmaakte vroomheid of onvolmaakte liefde bij een stervende brengt onvermijdelijk grote vrees met zich; die vrees is des te groter naarmate de liefde geringer is.
15. Op zichzelf zijn deze vrees en schrik (om van andere dingen maar te zwijgen) al voldoende om de straf van het vagevuur uit te maken, daar zij grenzen aan de verschrikkingen van de wanhoop.
16. 't Komt mij voor dat hel, vagevuur en hemel evenveel van elkaar verschillen als wanhopen, bijna wanhopen en zich geborgen weten.
17. De zielen in het vagevuur hebben naar het mij toeschijnt nodig dat hun liefde toeneemt in dezelfde mate als hun vrees afneemt.
18. met geen redelijke noch Schriftuurlijke argumenten lijkt het mij bewezen, dat deze zielen buiten staat zouden zijn om een verdienstelijke werk te doen of hun liefde te vermeerderen.
19. Ook lijkt het mij niet bewezen dat zij, tenminste allen, zeker zijn van hun zaligheid en daar geen zorg over hebben, ook al zijn wij er wel en zelfs volkomen zeker van.
20. Daarom, als de paus 'volkomen kwijtschelding van alle straffen' verleent, bedoelt hij daarmee niet alle straffen zondermeer, maar alleen die, welke door hemzelf zijn opgelegd.
21. Derhalve, al die aflaatpredikers die zeggen dat de mens door de aflaten van de paus van alle straffen ontheven en behouden wordt, dwalen.
22. Neen, niets scheldt de paus de zielen in het vagevuur kwijt van wat zij in dit leven overeenkomstig de bepalingen van het kerkelijk recht hadden moeten boeten.
23. Kan er aan iemand werkelijk kwijtschelding van alle straffen worden gegeven dan staat het vast dat zij slechts aan de allervolmaaksten, dat wil zeggen zeer weinigen wordt gegeven.
24. Dus kan het niet anders of het grootste deel van het volk wordt bedrogen door deze ongenueanceerde en mooi schijnende belofte dat alle straf wordt kwijtgescholden.

25. De paus heeft met zijn algemene zeggenschap toch inzake het vagevuur niet meer macht dan iedere bisschop en pastoor elk voor zich in eigen bisdom of parochie.
26. De paus doet er zeer goed aan dat hij niet krachtens sleutelmacht, die hij namelijk niet in deze uitgestrektheid bezit, maar door middel van voorbede de zielen kwijtschelding schenkt.
27. Degenen die zeggen dat als de munt in de geldkist klinkt de ziel terstond uit het vagevuur springt prediken wijsheid van mensen.
28. Daarentegen staat het vast dat wanneer er klinkende munt in de geldkist is, winstbejag en gierigheid kunnen toenemen; de uitwerking van de voorbede van de kerk echter hangt alleen af van Gods wil.
29. Trouwens, wie weet of alle zielen in het vagevuur wel werkelijk willen verlost worden; naar men verhaalt was dit met de heilige Severinus en de heilige Paschalis niet het geval.
30. Niemand is er zeker van of zijn berouw oprecht is, nog veel minder kan hij er zeker van zijn of hij volkomen vergeving van zonden heeft ontvangen.
31. Even zeldzaam als een ware boeteling is iemand die werkelijk aflaten verkrijgt, dat wil zeggen, zeer zeldzaam.
32. Een eeuwige verdoemenis wacht hen - samen met hun leermeesters - die op grond van het bezit van aflaatbrieven menen zeker te kunnen zijn van hun zaligheid.
33. Weest vooral op uw hoede voor hen die zeggen dat de aflaat van de paus die onschatbare gave Gods is waardoor de mens met God wordt verzoend.
34. Immers, de aflaatgenade strekt zich niet verder uit dan de straffen die bij het sacrament van de biecht door de mensen ter genoegdoening worden opgelegd.
35. Degenen die leren dat zij, die zielen uit het vagevuur loskopen of biechtbrieven verwerven willen, geen berouw nodig hebben, prediken iets onchristelijks.
36. Ieder waar christen, niet één uitgezonderd, die werkelijk berouw gevoelt over zijn zonden, bezit volledige kwijtschelding van straf en schuld, ook zonder aflaatbrieven.
37. Ieder waar christen, niet één uitgezonderd, hetzij levend of dood, heeft deel aan alle geestelijke goederen van Christus en de kerk; ook al heeft hij geen aflaatbrieven, toch is hem dit door God geschonken.
38. Desondanks, de kwijtschelding van de paus en het deelhebben daaraan zijn enigszins te versmaden, aangezien, zoals ik al zei, zijn kwijtschelding een verklaring van de goddelijke kwijtschelding is.

39. Het is uiterst moeilijk, zelfs voor de geleerdste theologen, om bij het volk de gulheid van de aflaten te roemen en tegelijkertijd het ware berouw aan te prijzen.
40. Het ware berouw begeert straf en bemint de straf, de vele aflaten daarentegen verlichten de straf en maken dat men er weerzin tegen krijgt; althans, zij bieden daar een kans voor.
41. De pauselijke aflaten moeten behoedzaam gepredikt worden opdat het volk niet ten onrechte de indruk krijgen dat zij de voorkeur verdienen boven andere goede werken der liefde.
42. Men moet de christenen leren dat het niet de bedoeling van de paus is, dat het verkrijgen van aflaatbrieven in enig opzicht te vergelijken zou zijn met de werken der barmhartigheid.
43. Men moet de christenen leren dat het beter is de armen iets te geven en de behoeftigen iets te lenen dan aflaatbrieven te kopen.
44. Omdat door het werk der liefde de liefde toeneemt en de mens beter wordt, maar door het bezit van aflaatbrieven wordt hij niet beter, wordt alleen zijn straf wat lichter.
45. Men moet de christenen leren dat wie een behoeftige ziet en hem niet helpt, maar in plaats daarvan zijn geld aan aflaatbrieven uitgeeft, daarmee zich niet de aflaat van de paus maar de toorn Gods heeft verworven.
46. Men moet de christenen leren dat wie geen overvloed bezit, verplicht is wat hij heeft, te besteden aan zijn gezin en het niet mag verkwisten met het kopen van aflaatbrieven.
47. Men moet de christenen leren dat het kopen van aflaatbrieven niet verplicht is maar de mensen geheel vrij staat.
48. Men moet de christenen leren dat de paus als hij aflaat schenkt meer er naar verlangt dat men een vroom gebed voor hem doet dan dat hem op dat moment geld wordt gegeven, omdat hij aan dat eerste meer behoefte heeft.
49. Men moet de christenen leren dat de aflaten van de paus weliswaar nuttig zijn doch alleen als de christenen hun vertrouwen erop stellen en niet tengevolge van die aflaten ophouden God te vrezen, want dan zijn zij zeer schadelijk.
50. Men moet de christenen leren dat als de paus wist hoe de aflaatpredikers hun geld afpersen, hij de Sint Pieterskerk liever in vlammen zou doen opgaan dan haar bouwen met het vel, het vlees en de botten van zijn schapen.
51. Men moet de christenen leren dat de paus als het nodig was, gelijk ook zijn plicht is, bereid zou zijn om uit eigen zak, desnoods door de Sint

- Pieterskerk te verkopen, het geld dat menig aflaatprediker hun heeft afgetrosgeld, velen van hen terug te geven.
52. De hoop door aflaatbrieven zalig te worden is ijdel; zelfs al zou de aflaatcommissaris, ja de paus in eigen persoon zijn ziel tot onderpand daarvoor willen geven.
  53. Degenen die ter wille van de aflaatprediking het Woord Gods in andere kerken een volkomen zwijgen opleggen zijn vijanden van Christus en van de paus.
  54. Aan het Woord van God wordt onrecht gedaan wanneer in dezelfde preek daar slechts evenveel of zelfs nog minder tijd aan wordt besteed dan aan de aflaten.
  55. De bedoeling van de paus kan geen andere zijn dan deze dag als de aflaat, die slechts iets gerings is, gevierd wordt met klokgelui, pracht en ceremonieel voor die ene gelegenheid, daarentegen het evangelie, dat het allervoornaamste is, wel honderd keer met klokgelui, praal en ceremonieel gepredikt mag worden.
  56. De schatten van de kerk waaruit de paus aflaten verleent worden bij het christenvolk te weinig genoemd en zijn bij haar te weinig bekend.
  57. 't Blijkt echter wel heel duidelijk dat het geen aardse schatten zijn, want dan zouden vele aflaatpredikers er niet zo kwistig mee omgaan; zulke schatten vergaderen ze namelijk liever.
  58. Doch het zijn ook niet de verdiensten van Christus en de heiligen, aangezien deze zonder toedoen van de paus te allen tijde bewerken heil voor de inwendige mens, kruis, dood en hel voor de uitwendige mens.
  59. De heilige Laurentius heeft gezegd dat de armen der gemeente de schat der kerk zijn, doch het is waar dat hij zich uitdrukt naar het spraakgebruik van zijn tijd.
  60. Wij daarentegen beweren zonder schroom: de schat der kerk zijn de sleutels der kerk, haar geschonken door Christus' verdiensten.
  61. Het is immers duidelijk dat voor het kwijtschelden van straffen en in bepaalde gevallen de macht van de paus op zich voldoende is.
  62. De ware schat der kerk is het heilige evangelie van de glorie en van de genade van God.
  63. Deze schat is echter de meest gehate, wat zeer te begrijpen is, omdat hij van de eersten de laatsten maakt.
  64. De schat der aflaten daarentegen is algemeen bemind, wat ook zeer te begrijpen is omdat zij van de laatsten de eersten maakt.
  65. Daarom is de schat van het evangelie het net waarmee men vroeger mensen ving, die geld bezaten.

66. De schat der aflaten echter is het net waarmee men heden ten dage dat geld zelf van de mensen vangt.
67. De aflat die de aflatpredikers luidkeels aanprijzen als de allergrootste genade kan men inderdaad daarvoor houden, namelijk in zoverre hij geld in het laatje brengt.
68. Maar vergelijkt men hem met Gods genade en de verering van het kruis, dan is hij in werkelijkheid slechts de allerkleinste genade.
69. De bisschoppen en pastoors zijn verplicht de commissarissen van de pauselijke aflat met alle eerbied toe te laten.
70. Maar nog meer zijn zij verplicht om hun ogen en oren wijd open te zetten en er op te letten dat deze commissarissen niet in plaats van de opdracht van de paus hun eigen dromen preken.
71. Wie het waagt tegen de ware bedoeling van de pauselijke aflat zijn stem te verheffen, zij verworpen en vervloekt.
72. Maar wie op wacht staat tegen het onverantwoorde en brutale geschreeuw van de aflatpredikers, zij gezegend.
73. Terecht treft de paus met zijn banbliksem degenen die de aflaathandel op de ene of andere manier om eigen voordeel schade trachten te berokkenen.
74. Maar nog veel meer wil hij met de banbliksem treffen degenen die onder het voorwendsel van de aflat schade trachten te berokkenen aan de heilige liefde en waarheid.
75. De mening dat de pauselijke aflat zulk een kracht heeft dat zij, zo het mogelijk was, de moeder Gods zou hebben verkracht, is pure waanzin.
76. Ik stel daar tegenover dat de pauselijke aflat ook niet de geringste vergefelijke zonde wat de schuld daarvan betreft kan wegnemen.
77. Wanneer gezegd wordt dat zelfs Petrus, als die nu nog paus zou zijn, geen grotere genadegave zou kunnen schenken, vind ik dat lastertaal zowel jegens Petrus als jegens de paus.
78. Ik stel daar tegenover dat niet alleen deze paus maar verder ook elke andere, veel grotere genadegaven geven kan, namelijk het evangelie, de werkingen van de Geest, de gaven van genezing, enzovoorts; zie 1 Korinthe 12.
79. Als men zegt dat het aflatkruis dat versierd met het wapen van de paus in de kerken wordt opgericht, even waardevol is als het kruis van Christus, noem ik dat Godslastering.
80. De bisschoppen, pastoors en theologen die toelaten dat men voor het volk zulke preken houdt, zullen zich daarvoor eens te verantwoorden hebben.

81. Deze roekeloze aflaatprediking maakt het zelfs geleerde mannen niet gemakkelijk om op te komen voor de eerbied die men de paus verschuldigd is tegen de laster en vooral tegen de spitse vragen die leken stellen.
82. Bijvoorbeeld de volgende vragen: Waarom de paus niet het vagevuur geheel ontruimt, uit de heilige liefde, bewogen met de nood der arme zielen, derhalve uit een zeer billijke overweging, daar hij immers wel ontelbare zielen verlost alleen om dat nare geld, om een kerk te bouwen, dus om iets dat beslist niet zwaarwegend is.
83. En waarom nog steeds de dodenmissen en de jaarlijkse herdenkingen van de doden plaatsvinden, en waarom de paus de fondsen die men voor dat doel gesticht heeft, niet terugbetaalt of althans toelaat dat zij terugontvangen worden, daar het toch immers zelfs voor een zonde wordt gehouden dat men nog bidt voor hen die door de aflaat verlost zijn.
84. En sinds wanneer is het bij God en bij de paus vroom om aan iemand die onvroom leeft en een vijand van God is, de verlossing van een ander, een vrome en door God beminde ziel, omwille van geld toe te staan, en intussen toch niet zelf wegens de grote nood waarin deze vrome en beminde ziel verkeert, uit enkel liefde haar te verlossen.
85. En waarom de oude kerkelijke strafbepalingen die al sinds lang afgeschaft en doordat zij in onbruik geraakten geheel ter ziele waren, nu door de aflaat in zekere zin weer tot nieuw leven moesten worden gewekt, zodat zij heden ten dage nog voor geld moeten worden afgelost.
86. En waarom de paus die heden ten dage rijker is dan de rijkste rijkaard, niet liever tenminste die ene Sint Pieterskerk van zijn eigen geld betaalt dan van het geld van zijn arme gelovigen.
87. En wat de paus nu eigenlijk diegenen kan kwijtschelden en schenken die op een volledige aflaat en alle geestelijke goederen van de kerk recht hebben, dank zij hun volmaakt berouw.
88. En of het niet het beste voor de kerk zou zijn wanneer de paus, net zoals hij nu in de aflaat een keer doet, elke gelovige iedere dag honderd keer aan deze aflaat en deze geestelijke goederen deel gaf.
89. En waarom de paus, die het met zijn aflaat naar het heet meer te doen is om het heil der zielen dan om geld, de oude aflaatbrieven, die men vroeger gekocht heeft, buiten werking stelt, terwijl die toch nog steeds dezelfde kracht hebben.
90. Deze zeer ernstige bezwaren der leken alleen maar met geweld het zwijgen op te leggen in plaats van ze met redelijke woorden op te lossen, betekent de kerk en paus prijs te geven aan de spot van hun vijanden en de christenen ongelukkig te maken.

91. Indien slechts de aflaten gepredikt werden naar de geest en de bedoeling van de paus zouden al deze bezwaren gemakkelijk op te lossen zijn, ja ze zouden er zelfs niet zijn.
92. Daarom, weg met al die profeten die het volk van Christus voorhouden: Vrede, vrede- en het is geen vrede!
93. Gezegend daarentegen alle profeten die het volk van Christus toeroepen: Kruis, kruis- en het is geen kruis!
94. Men moet de christenen ertoe vermanen dat zij zich er op toeleggen om hun hoofd Christus door straf, dood en hel heen te volgen.
95. En ze ook ertoe vermanen te geloven, op deze wijze meer door vele verdrukkingen de hemel in te gaan dan door gerustheid en vrede.

In zijn 95 stellingen beschuldigt Luther de aflaatpredikers, waaronder de beruchte Dominicaan Tetzl, van een vals Evangelie. Een evangelie naar de mens, namelijk dat de mens door de aflaat zou verzoend worden met God (33); dat hij behouden is door het kopen van een aflaatbrief (21).

Luther verwijt hen dat ze de aflaat als de allergrootste genade aanprijzen (67). De aflaatprediking had de prediking van het Woord Gods verdrongen(53,54).

Vanuit deze stellingen blijkt ook dat Luther een geweldige afkeer had van de geldzucht der aflaatpredikers (65,66,67). Hij gaat fel tekeer tegen deze predikers, maar ook tegen allen die geloof hechten aan hun prediking (24, 32). De eeuwige verdoemenis staat hen te wachten. Luther leert heel duidelijk - hoewel hij in het begin de aflaat nog niet helemaal had verworpen - dat de aflaten niets kunnen bijdragen tot de zaligheid! (52, 76, 33); ook dat een aflaat de mens innerlijk niet beter kan maken. (44).

Luther gaat de prediking van het Evangelie aanprijzen als de ware schat der kerk (62). Liefdewerken en daden van barmhartigheid zijn veel waardevoller dan geld geven aan aflaatbrieven (41, 42, 43). In zijn stellingen heeft Luther ook de doden onttrokken aan de macht van de paus en de kerk (13).

In 1517 had Luther nog niet volledig afstand genomen van de 'vagevuur'-gedachte. Dit komt ook in zijn stellingen tot uiting.

Het was de opvatting van de Rooms-Katholieke Kerk -en is dat nog steeds -dat de zielen in het vagevuur de schuld van hun zonden moesten uitboeten.

Onder schuld verstond men dan de 'straffen' van de kerk, die men als straffen van God aanzag die de priester kon opleggen aan de zondaren. Luther nu heeft de zielen in het vagevuur onder de handen van de priesters weggehaald en ze toevertrouwd aan de barmhartigheid van God. Hij verwerpt de rooms-katholieke praktijk die de mensen verplicht, en wat erger is: de stervenden opdraagt tot in het vagevuur toe boete te doen (10).

Stervenden zijn vrij van de kerk, zegt Luther! De kerk kan hen niets meer

opleggen. Daardoor zakt het vagevuur toch als een kaartenhuisje in elkaar?! Hoe zinloos toch is de rooms-katholieke aflaatpraktijk. Het is niet door de aflaatprediking, maar door de Evangelieprediking dat men deel heeft aan alle geestelijke goederen van Christus Jezus! (37)

Het zijn valse profeten die aflaten en vagevuurstraffen verkondigen. Hoe sterk deze aflaatpraktijk Luther heeft aangegrepen en geschokt, blijkt uit één van zijn preken uit 1517. Ik laat u iets proeven van zijn bewogenheid voor de eer van God en voor het heil van de mens: "De aflaat is niet in overeenstemming met de ware vroomheid. De mens die aflaten koopt wil blijkbaar af van de straffen die hij verdiend heeft; het gaat hem meer om de bevrijding van de straf dan om de bevrijding van de schuld. Zo komt de aflaat tegemoet aan 's mensen eigenliefde, zijn egoïstische drang naar zelfbehoud; hij bevordert een valse gerustheid en scheidt vrijheid tot zondigen..."

Wij dienen tot Christus te komen, maar helaas dat is het niet wat men preekt, men preekt alleen maar aflaat. Welk een boze tijd beleven we, er heerst een duisternis erger dan eens in Egypte; de priesters snorken en iedereen slaapt!

Ik geloof dat de 95 stellingen van Luther ook voor onze tijd nog heel waardevol zijn.

HOOFDSTUK VI

Gemeenschap der heiligen

Veelal wordt door Rome Kol. 1 : 24 aangehaald om de aflaat-theorie Bijbels te funderen.

"Thans verblijd ik mij over hetgeen ik om uwentwil lijd, en vul ik in mijn vlees aan wat ontbreekt aan de verdrukkingen van Christus, ten behoeve van Zijn lichaam, dat is de gemeente..." Wat wordt deze tekst toch misbruikt om een eigen kerkvisie in stand te kunnen houden. De ganse aflatenleer is geworteld in een on-Bijbelse visie op de 'gemeenschap der heiligen'.

Volgens Rome is de Kerk niet beperkt tot de zichtbare gemeenschap hier op aarde, maar omvat zij ook de zielen in het vagevuur en de zaligen in de hemel. Tussen allen bestaat er een geestelijke levens - en goederengemeenschap: de gemeenschap der heiligen.

Het is de geestelijke vereniging tussen de leden van de strijdende kerk (de gelovigen op aarde), de lijdende kerk (de zielen in het vagevuur) en de zegepralende kerk (de zaligen in de hemel). Als ledematen van één lichaam hebben zij dan ook deel aan elkaars geestelijke goederen. Zo kunnen bv. de zielen in het vagevuur geholpen worden door gebeden, goede werken en aflaten van de gelovigen op aarde, en in het bijzonder door het Mis-offer.

De allesbeheersende factor in de Roomse opvatting over de gemeenschap der heiligen is de verdienstenidee. Immers - volgens Rome - komen de verschillende werken die de levenden voor de zielen in het vagevuur verrichten, hen ten goede; en wel op tweeërlei wijze: door voldoening en door smeking.

"-Bij wijze van voldoening of afbetaling der strafschuld. Door het Mis-offer en de aflaten worden de voldoeningen van Christus en van de heiligen op de lijdende zielen toegepast. Bij wijze van voldoening zijn ook de goede werken der gelovigen voordelig voor de gelovige zielen. Bijna alle goede werken gaan met moeite gepaard en hebben in zoverre de kracht, om voor tijdelijke straffen bij God te voldoen, niet alleen voor de persoon, die deze werken verricht, maar ook voor anderen, die in staat van genade zijn. Zo kunnen wij door bidden, vasten, aalmoezen geven, enz. de schuld onzer lijdende broeders en zusters afbetalen.

-Bij wijze van smeking, waardoor God zich laat bewegen -naar de belofte van Christus 'Vraagt en gij zult verkrijgen' (Joh. 16:24 -de voldoeningen van Christus en de heiligen op de lijdende zielen toe te passen).

Hier dient opgemerkt dat wij de verdiensten van onze gebeden en goede werken, die wij tot lafenis der gelovige zielen verrichten, niet verliezen, maar integendeel vermeederen, omdat zuivere liefde de drijfveer van die werken is." (Mgr. Potters in zijn 'Verklaring van de Katechismus' Deel 111)

Na het 2° Vaticaanse Concilie is steeds sterker de idee van 'solidariteit-met-de-

lijdende-mens' binnengedrongen in de Roomse opvatting van gemeenschap der heiligen.

Paus Johannes Paulus II heeft in zijn toespraak tot de kardinalen en leden van de Curie dit gezegd: "De verlossing slaat voor ons het schitterende boek open van onze solidariteit met de lijdende Christus en, in Hem, leidt zij ons binnen in het mysterie van onze solidariteit met onze lijdende broeders.

Het jubileum van de verlossing zal het mogelijk maken intenser te leven in de geest van de 'communio sanctorum' (gemeenschap der heiligen). Het menselijk lijden is het gemeenschappelijk erfdeel van allen: ieder heeft zijn eigen bijdrage te leveren aan de verlossing die, ook al is ze eens en voor altijd voltrokken, deze mysterieuze opnemingsnodig heeft, het offer van de zeer zware last welke de kwalen en pijnen van de mensheid zijn. 'Adimpleo: in mijn lichaam vul ik aan wat nog ontbreekt aan de beproevingen van de Christus, ten bate van zijn lichaam, dat is de kerk. (Kol. 1: 24)".

De rooms-katholieke opvatting over de 'gemeenschap der heiligen' is een God-onterende dwaalleer, die wij resoluut moeten verwerpen. Die ganse leer is in volkomen tegenspraak met het Evangelie der Genade!

Gemeenschap door de Heilige Geest

De bijbelse opvatting over de gemeenschap der heiligen heeft geen uitstaans met enige verdienstenidee! Volgens de Bijbel is de gemeenschap der heiligen de gemeenschap der gelovigen die staan onder de genade, geroepen tot dienstbetoon (Ef. 4: 12; 1 Petr. 2: 9). Het is een gemeenschap van mensen, die volharden bij het onderwijs der apostelen, de gemeenschap, het breken van het brood en de gebeden (Hand. 2: 42); die voor elkaar instaan, onder wie niemand behoeftig is en niemand zijn bezit als persoonlijk bezit beschouwt (Hand. 4: 32). Een gemeenschap waar tegenstellingen, die de samenleving verdeeld houden, opgeheven zijn (Gal. 3: 26-28).

De gemeenschap der heiligen is een gemeenschap door de Heilige Geest, die in de gemeente is uitgestort en die de gelovigen aan Christus bindt (Rom. 8: 9).

Die eenheid met Christus is de grondslag van de gemeenschap der gelovigen onderling. Zo vormen ze samen één lichaam en dienen ze elkaar in de liefde. Deze Bijbelse visie op de 'gemeenschap der heiligen' is ook op een klare wijze verwoord in de Heidelbergse Catechismus, zondag 21 vraag 55: "Wat verstaat gij door de gemeenschap der heiligen?"

'Ten eerste dat de gelovigen allen samen en ieder persoonlijk als leden gemeenschap hebben met de Heere Christus en deel hebben aan al Zijn schatten en gaven. Ten tweede dat ieder verplicht is zijn gaven tot nut en heil van de andere leden gewillig en met vreugde te gebruiken..' (1 Joh. 1: 3; Rom. 8: 32; 1 Kor. 12: 12, 13; 1 Kor. 6: 17; 1 Kor. 12: 21; 1 Kor. 13: 1-7; Fil. 2: 2-5) Hoe vertroostend is

Gods Woord, dat ons verzekert dat wij uit genade zalig zijn geworden door het geloof.

Hoe triestig voor de rooms-katholieke gelovige te moeten leven met de gedachte dat lijden en moeite van de ene mens een bijdrage zou kunnen zijn voor de verlossing van de andere. Zo wordt Kol. 1:24 geïnterpreteerd. Lijden omwille van de gerechtigheid.

Bij Paulus gaat het niet om een algemeen menselijk lijden, waaraan zowel christenen als niet-christenen deelhebben, maar om 'lijden omwille van de gerechtigheid'. Paulus denkt aan het lijden 'om Christus' wil'.

Het is toch duidelijk dat het niet kan gaan om het lijden voor de verzoening; daarin is de Heere Jezus uniek en daarin kan Paulus niets aanvullen, want Jezus' verzoeningswerk is volkomen!

Maar in Kol. 1:24 gaat het om het lijden dat Jezus heeft ondergaan als Getuige van God. Jezus is zijn tijdgenoten komen vertellen dat ze in de zonde lagen en dat ze volkomen waren aangewezen op genade van God. Hij heeft ze duidelijk gemaakt dat Hij moest lijden en de kruisdood sterven. En daarom heeft Jezus lijden ondergaan van de kant van de mensen. Hij heeft geleden om der gerechtigheid wil.

En Paulus, die Jezus heeft gevolgd, heeft ook dat lijden moeten ondervinden (2 Kor. 6: 4-10). Hij heeft ook aangevuld wat nog aan dat lijden ontbrak.

Dit houdt in dat Jezus niet al Gods raadsbesluiten heeft geopenbaard. In Joh. 16: 12 lezen we dat Jezus nog veel te zeggen had tot Zijn discipelen, maar Hij deed het niet, omdat ze het niet konden dragen. Pas wanneer de 'Geest der waarheid' zal gekomen zijn, zal de Heilige Geest door middel van Paulus Gods raadsbesluiten volledig openbaren. Paulus heeft het Woord 'voleindigd'. Paulus heeft het geheimenis van de gemeente geopenbaard. En er is, sinds Paulus, geen enkele waarheid van God meer die nog zou moeten geopenbaard worden. Deze verdere openbaring van Gods Raad door Paulus heeft veel lijden en veel moeite teweeggebracht, zodat Paulus terecht kon zeggen dat hij heeft aangevuld, wat nog aan Christus' lijden ontbrak.

Ik geloof dat dit de betekenis is van Kol. 1: 24. Het heeft niets te maken met de Roomse gemeenschap der heiligen. "Het zij verre dat Paulus zou gemeend hebben, dat er iets ontbrak aan het lijden van Christus voor wat betreft de ganse volheid der gerechtigheid, der zaligheid en des levens, of dat hij iets zou willen hebben toevoegen, daar hij zo duidelijk en kostelijk predikt, dat de overvloedigheid der genade door Christus met zo grote mildheid is uitgestort, dat ze alle kracht der zonde verre te boven gegaan is (Rom. 5: 15).

Door haar alleen zijn alle heiligen zalig geworden, niet door de verdienste van hun leven of hun dood, gelijk Petrus uitdrukkelijk getuigt (Hand. 15: 11); zodat diegene God en Zijn Christus smaadheid zou aandoen, die de waardigheid van enige heilige

elders zou stellen dan alleen in de barmhartigheid Gods. Maar waartoe houd ik me hierbij langer op, alsof het een nog duistere zaak ware, daar dergelijke monsterachtigheden uiteen te zetten gelijk staat met ze te overwinnen." (Inst.III, V., 4).

Tenslotte

Dit is het evangelie:

De Heere God is heilig. De Heere God is goed en waarachtig. De Heere God is te rein van ogen om het kwade te zien. Hij haat dan ook alle leugen, list en bedrog. Leugenlippen zijn de Heere een gruwel (Spr. 12:22).

Legt de leugen af, zegt Paulus in Ef. 4.

God wil dat wij de waarheid omtrent onszelf erkennen.

En wat is die waarheid toch beschamend en uitermate vernederend: "God waarachtig en ieder mens leugenachtig" (Rom. 3:4).

Wij zijn kinderen der zonde, zegt de Bijbel; allen, zonder uitzondering, zijn we onder de zonde. Niemand is rechtvaardig, ook niet een; er is niemand die verstandig is, niemand die God ernstig zoekt; allen zijn zij afgeweken, zij zijn tezamen onnut geworden; er is niemand die wat goed doet, ook niet een. Hun keel is een open graf, met hun tong plegen zij bedrog, addergif is onder hun lippen; hun mond is van vloek en bitterheid vol; snel zijn hun voeten om bloed te vergieten, verwoesting en ellende zijn op hun wegen, en de weg des vredes kennen zij niet. De vrede Gods staat hun niet voor ogen." (Rom. 3)

Zo is de mens, onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad.

Ja, zo is de mens... die ongerechtigheid indrinkt als water (Job. 15:16).

Dit is waarheid; het is immers het getuigenis van God over de mens. Het is geen fraai beeld; integendeel, vol schaamte moeten wij ons aangezicht bedekken, ineenkrimpen van smart en ellende voor Zijn Majesteit.

Wat zijn wij toch eigenwijze en eigenwillige mensen! Altijd erop uit om onszelf te bevoordelen; en als we dan eens iets goeds verrichten, is het toch nog bezoedeld door onze eerzucht en door onze ellendige drang naar zelfhandhaving. Wat komen we moeilijk los van onszelf. We zijn allen in ongerechtigheid geboren, in zonde ontvangen. Wilt u dat voor God erkennen? Bent u bereid om niet alleen uw zondige 'daden', uw zondige 'woorden', uw zondige 'begeerten' voor God als zondig te erkennen, maar ook uw 'levensinstelling' als zondig te belijden?

Dit is de enige weg ter zaligheid. Zo alleen krijgen we deel aan het Evangelie van genade. Want het Evangelie verkondigt: van den beginne zag God ons in onze uiterste miserie waarin wij ons allen, te beginnen bij onze stamouders Adam en Eva, hadden gestort door onze zonde. Hij had het volste recht om ons voorgoed te veroordelen en te verdoemen. Want Zijn gerechtigheid eist dat onze zonden, tegen Zijn oneindige Majesteit bedreven, in tijd en eeuwigheid naar ziel en lichaam worden gestraft. Aan die straffen kunnen wij alleen ontkomen als er aan Gods gerechtigheid voldaan wordt. 'De schuldige houdt Hij zeker niet onschuldig' (Ex. 34:7).

Zonde moet gestraft worden. Schuld moet betaald worden, schuld moet voldaan

worden.

Maar, o wonder, God zelf zorgt, door Zijn Zoon, voor de voldoening. En we horen Hem woorden spreken van liefde en ongekende barmhartigheid: 'Ik ben liefde' (1 Joh. 4: 16). "Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoongegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe." (Joh. 3: 16).

God zoekt niet naar enige waardigheid van onze kant, Hij vraagt ook niet naar een tegenprestatie; want daartoe zijn we gewoon niet in staat. "Omdat wij zelf niet in staat zijn die genoegdoening te geven en ons van Gods toorn te bevrijden, heeft God uit onmetelijke barmhartigheid ons zijn eniggeboren Zoon als Borg gegeven. Deze is voor ons en in onze plaats aan het kruis tot zonde geworden en heeft onze vervloeking op zich genomen om voor ons te voldoen." (Dordtse Leerregels II, art. 2.)

Hij, de Zoon van God, is mens geworden en heeft als het Lam Gods al onze zonden op Zich genomen. (Joh. 1: 29). Wijzelf kunnen niet voldoen. Wij kunnen ons niet van de toorn Gods bevrijden! HIJ is door God voor ons tot zonde gemaakt.

Als een vervloekte uitgestoten: "Christus heeft ons vrijgekocht van de vloek der wet door voor ons een vloek te worden; want er staat geschreven: vervloekt is een ieder, die aan het hout hangt" (Gal. 3: 13).

Hij is in onze plaats in de dood ingegaan. Hij, onze enige en ware Zaligmaker. Wij mogen dan ook rusten in Zijn volbrachte werk.

De Vader heeft, door de Zoon uit de doden op te wekken, getoond, dat de schuld betaald is. Want Christus is gestorven om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking. (Rom. 4: 25)

God vraagt van ons alleen maar geloof; geloof in Zijn liefde, geloof in Jezus Christus, in Zijn volkomen verlossingswerk. 'De belofte van het evangelie is nu, dat ieder die in de gekruisigde Christus gelooft, niet verloren gaat, maar het eeuwig leven heeft.' Wie gelooft, heeft eeuwig leven, heeft Jezus Christus gezegd. (Joh. 6: 47) Zij die waarachtig geloven, ontvangen deze weldaad alleen uit Gods genade!

Dat is de heerlijke belofte van het Evangelie van vrije genade. Ik wens en bid dat ook u deze heerlijkheid uit genade deelachtig mag zijn. Petrus schrijft daarover: "Verheugt u daarin... opdat de echtheid van uw geloof, kostbaarder dan vergankelijk goed, dat door vuur beproefd wordt, tot lof en heerlijkheid en eer blijke te zijn bij de openbaring van Jezus Christus. Hem hebt gij lief, zonder Hem gezien te hebben; in Hem gelooft gij, zonder Hem thans te zien, en gij verheugt u met een onuitsprekelijke en verheerlijkte vreugde, daar gij het einddoel des geloofs bereikt, dat is de zaligheid der zielen." (1 Petr. 1: 7-9).